

**Onderwijsgroep Professionele Opleidingen
Studiegebied Sociaal-Agogisch Werk**

Wat kunnen opvang en begeleiding doen voor niet-begeleide minderjarigen die opgroeien ver van hun gezin?

Eindproef aangeboden door

Colette Burny

Tot het behalen van de graad van

Bachelor in de Gezinswetenschappen

Promotor: **Magda Lambert**

Academiejaar 2011 – 2012

**Onderwijsgroep Professionele Opleidingen
Studiegebied Sociaal-Agogisch Werk**

Wat kunnen opvang en begeleiding doen voor niet-begeleide minderjarigen die opgroeien ver van hun gezin?

Eindproef aangeboden door

Colette Burny

Tot het behalen van de graad van

Bachelor in de Gezinswetenschappen

Promotor: **Magda Lambert**

Academiejaar 2011 – 2012

Abstract

Reeds geruime tijd heb ik een bepaalde affiniteit met niet-begeleide minderjarigen. Hoe hopeloos moet een ouder zijn om zijn kind met een mandaat weg te sturen? Hoe vreselijk moet de situatie in het thuisland zijn als een jongere alleen op pad gaat? Welke verschrikkingen moeten deze jonge levens meemaken? Wat kunnen wij nu voor hen doen? Wat zou er beter kunnen?

Ik heb jongeren gekend, die als niet-begeleide minderjarige in ons land verzeilden, nog voor de voogdijwet in voege trad. Toen die er kwam dacht ik dat we een eerste stap gemaakt hadden om deze getraumatiseerde jongeren op een degelijke wijze te begeleiden naar volwassenheid.

Ja, die voogdijwet is nog steeds een goede zaak, maar het is niet genoeg. We moeten beter kunnen.

Tijdens mijn praktijkverdieping kwam ik in contact met Hayat, een jongere die duidelijk te lijden had onder het gewicht van zijn rugzak vol verliezen, verdriet, etc...

Dit liet zich merken in zowel gedragsproblemen, middelenmisbruik als psychologische gevolgen.

Kortom, een jongere die intensieve begeleiding nodig had , begeleiding die in een open opvangstructuur niet altijd even makkelijk te bieden is.

Vanuit de problemen die we in het team ondervonden met Hayat en de gedeelde zorgen over hem, kwam ik tot het onderwerp van dit eindwerk.

‘Wat kunnen opvang en begeleiding doen voor niet-begeleide minderjarigen die opgroeien ver van hun gezin?’ Wat kunnen we veranderen om jongeren als Hayat de kansen te geven die ze verdienen. Wat is hierbij de rol van de begeleiders? Wat zijn de mogelijkheden? Welke kansen kunnen we creëren om deze jongeren niet voortdurend het gevoel te geven dat ze opgegeven worden?

Ik deed een uitgebreide literatuurstudie over niet-begeleide minderjarigen.

Naast het verhaal van Hayat in het eerste deel, heb ik getracht een beeld te schetsen van de heterogene groep die dergelijke jongeren tenslotte zijn.

Een eerste belangrijke invalshoek is de **ontwikkelingspsychologische invalshoek**. Hier is de centrale vraag: ***‘Wat is de invloed van trauma op ontwikkeling en gedrag?’*** Deze jongeren hebben af te rekenen met emotionele en gedragsproblemen. Enerzijds zijn deze te wijten aan hun *verleden*, waarin ze zware verliezen leden en vaak meerdere trauma’s opliepen. Anderzijds speelt het *heden* ook een grote rol: niet-begeleide minderjarigen kampen met allerlei postmigratieproblemen zoals acculturatiestress en discriminatie. Terzelfdertijd wordt er veel van hen verwacht. Ze moeten de taal leren, zich integreren in onze samenleving, en te -midden van deze verwarrende omstandigheden staan ze ook nog eens voor leeftijdsspecifieke taken zoals het opbouwen van de identiteit. Dit alles zonder de ondersteuning van hun ouders. Tenslotte worden deze jongeren zwaar op de proef gesteld door het ontbreken van perspectieven voor de *toekomst*, door het leven in voortdurende onzekerheid. Het mag niet verbazen dat hieruit emotionele en gedragsproblemen voortvloeien.

Een tweede invalshoek betreft de **kwetsbaarheden van de NBM** en het **omgaan met cultuurverschillen**. Hoe gaan we als samenleving om met cultuurverschillen? De jongeren krijgen vooral met **ethnocentrisme** te maken, met uitsluitingsmechanismen zoals vooroordelen,

stereotypering, discriminatie en alledaags racisme als gevolg. Het onderzoek van Mark Elchardus naar ethnocentrisme, het werk van Paul Scheffer over de interculturele samenleving en het werk van Dirk Geldof leverden interessante informatie. Verder komt de vraag hoe men als begeleider best kan omgaan met jongeren uit andere culturen. Cultuur mag hier niet gezien worden als een statisch gegeven, maar als een dynamisch gegeven. Een houding waarbij de hulpverlener open staat voor andere culturen is veel belangrijker dan feitenkennis op zich. Een begeleider van NBM moet een bepaalde 'culturele gevoeligheid' bezitten, waarmee bedoeld wordt dat men een openheid en nieuwsgierigheid naar andere culturen heeft. Bovendien omvat culturele gevoeligheid ook een besef van de eigen cultuur en houding, en van de invloed van die cultuur op de eigen beeldvorming en interpretatiekaders.

De derde invalshoek is gebaseerd op de vraag: **'Wat kunnen 'vreemden' voor deze jongeren betekenen?'** Hier is het eerste onthaal van belang, de begeleiding en vooral: de veerkracht van de jongere niet onderschatten, net zoals men ook hun verantwoordelijkheidsgevoel mag aanspreken.

Uit mijn eindproef kwamen verschillende **veranderingsdoelen** naar voor. De meeste hebben betrekking op de situatie van NBM in het algemeen, zoals een Centraal Meldpunt, het streven naar kwaliteitsgarantie wat betreft de voogden, het wegwerken van de opvangcrisis, de hulp die zou kunnen geboden worden bij het bereiken van de meerderjarigheidsleeftijd en het erkennen van niet-begeleide Europese minderjarigen.

Misschien wel het belangrijkste knelpunt situeert zich op het niveau van de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg. NBMV die bij aankomst een asielaanvraag doen, worden niet altijd erkend als minderjarige in een problematische opvoedingssituatie, wat maakt dat zij geen gebruik kunnen maken van diensten van de bijzondere jeugdzorg, waardoor er nogal wat jongeren zijn die baat zouden hebben bij de extra ondersteuning die men binnen de bijzondere jeugdzorg tracht te bieden. Hier is dringend nood aan duidelijkheid en eenvormigheid, aan een uniforme invulling van het begrip 'problematische opvoedingssituatie'. De nood van de jongere, in plaats van zijn administratieve situatie, behoort te bepalen in welke opvangvoorziening de jongere terechtkomt.

Inhoudsopgave

Abstract	1
Inhoudsopgave	3
Voorwoord	5
Gebruikte afkortingen	6
Inleiding	7
Deel 1: De Doelgroep: Niet-begeleide minderjarige vluchtelingen in België	9
1.1. “Het verhaal van Hayat”	9
1.2. Wie zijn niet-begeleide minderjarigen?	15
1.2.1. Definitie	15
1.2.2. Niet-begeleide minderjarigen: een heterogene groep	18
1.2.3. Enkele cijfers	19
1.2.4. Bescherming van niet-begeleide minderjarigen	21
1.2.5. Procedures en Verblijfsdocumenten	23
1.2.6. Opvang	26
1.2.7. Onderwijs	28
1.2.8. Wat na hun 18?	28
1.3. Probleemstelling	29
Deel 2: Analyse	31
2.1. Ontwikkelingspsychologische invalshoek: De invloed van trauma op de ontwikkeling en gedrag van kinderen en jongeren	34
2.1.1. Ontwikkelingsstaken van de adolescent: Havighurst	34
2.1.2. Ontwikkelen van de identiteit in de adolescentiefase	35
Identiteit	35
Individuatie	37
Identiteitsvormen	40
Etnische identiteit	41
2.1.3. Trauma	42
Traumatisering	43
Ontworteling	44
Wanneer is er sprake van een trauma?	44
Wat zijn traumasymptomen?	45
Affectieve traumasymptomen	45
Gedragsmatige traumasymptomen	46
Cognitieve traumasymptomen	46
Post traumatisch stress stoornis (PTSS)	46
Andere factoren die het emotioneel welbevinden beïnvloeden	47
Zonder ouders	47

Acculturatie	47
Postmigratieproblemen	48
Interactie tussen de verschillende factoren	49
2.1.4. Gevolgen van trauma bij jongeren	50
Probleemgedrag bij jongeren	51
2.2. Sociologische invalshoek: De kwetsbaarheden van de doelgroep	53
2.2.1. Etnocentrisme, racisme en discriminatie	53
2.2.2. Intercultureel samenleven	54
2.2.3. Interculturele communicatie	58
2.3. Pedagogische invalshoek: Wat kunnen ‘vreemden’ voor deze jongeren betekenen?	63
2.3.1. Onthaal van niet begeleide minderjarige vluchtelingen	63
Het creëren van voorwaarden voor een gunstige ontwikkeling	64
Het stimuleren van ontwikkeling door ondersteuning	64
Het wegnemen van belemmeringen voor de ontwikkeling	64
Een goed onthaal is cruciaal	65
2.3.2. Culturele competentie	67
2.3.3. Een kader voor begeleiding van niet-begeleide minderjarigen	68
Het veerkrachthuis	68
De balkmetafoor	69
2.3.4. Houding als begeleider	70
2.3.5. Grenzen aan begeleiding van NBM	71
Deel 3: “ Het verhaal van Hayat”	73
3.1. De theorieën terugkoppelen aan de casus	73
3.2. Brief aan Hayat	74
Deel 4: veranderingsdoelen	75
4.1. Centraal Meldpunt	75
4.2. Bijzondere Jeugdzorg of regulier opvangnetwerk?	75
4.3. De Voogdijwet	76
4.4. Duurzame oplossing	77
4.5. Opvangcrisis	77
4.6. Asielprocedure	78
4.7. Bereiken van de meerderjarigheidsleeftijd	78
Besluit	81
Evaluatie	83
Literatuurlijst	85
Noten	89
Bijlagen	91

Voorwoord

Al geruime tijd gaat mijn interesse uit naar de complexe problematiek van niet-begeleide minderjarigen. Na het projectwerk in het 2^e jaar van de opleiding, waarin gewerkt werd rond de zwangere meisjes en jonge mama's onder hen, was ik helemaal gebeten. Toen stond voor mij vast dat zowel mijn stage als mijn eindwerk in teken van deze jongeren zou staan. En als het even kan mijn verdere loopbaan ook 😊

Heel wat mensen ben ik een woordje van dank verschuldigd, in de eerste plaats voor mijn gezin: Gino, Alexander, Justine, Yannick en Nathan, dank jullie wel voor het geduld die jullie met mij hebben gehad de voorbije jaren!

Mijn eindwerkbegeleidster, Magda Lambert, voor haar feedback, aanmoedigen en enthousiasme. Elise, voor het helpen zoeken naar literatuur, het nalezen en het luisteren als het mij even allemaal teveel werd, je bent van onschatbare waarde geweest...

Céline en Jan voor het nalezen en het 'gewoon' er zijn...

Nico, om me de informatie te verschaffen die nodig was om mijn casus compleet te maken...

Mijn collega-studenten, voor de steun en vriendschap de afgelopen jaren...

Verder iedereen die mij heeft bijgestaan, zowel rechtstreeks voor mijn eindwerk als de ondersteuning ernaast.

Colette Burny
Augustus, 2012

Gebruikte afkortingen

AMA	Alleenstaande minderjarige asielzoeker
BJB	Bijzondere Jeugd Bijstand
CBJ	Comité Bijzondere Jeugdzorg
CGG	Centra Geestelijke Gezondheidszorg
CGVS	Commissariaat Generaal voor Vluchtelingen en Staatlozen
CLB	Centra voor Leerlingen Begeleiding
DV	Dienst Voogdij
DVZ	Dienst Vreemdelingen Zaken
EER	Europese Economische Ruimte
FOD	Federale Overheidsdienst
IB	Individueel Begeleider
IOM	Internationale Organisatie voor Migratie
IVRK	Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind
KB	Koninklijk Besluit
NBBM	Niet begeleide buitenlandse minderjarige
NBEM	Niet begeleide Europese minderjarige
NBM	Niet begeleide minderjarige
NBMV	Niet begeleide minderjarige vluchteling
OA	Onwettig Afwezig
OC	Opvangcentrum
OOC	Observatie- en Oriëntatiecentrum
POS	Problematische Opvoedings Situatie
REAB	Return and Emigration of Asylum Seekers ex-Belgium
RK	Rode Kruis
RVV	Raad voor Vreemdelingenbetwistingen

Inleiding

Jaarlijks komen gemiddeld zo'n 2500 niet-begeleide minderjarigen ons land binnen. We merken zelfs een exponentiële groei de laatste twee jaar. Het aantal signalementen van Niet-begeleide minderjarigen (NBM) bij de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) betreft 2901 in het jaar 2010. Voor het jaar 2011 stijgt het aantal signalementen van NBM tot 3848. Een deel van hen vraagt asiel aan (1.385 in 2011, reeds 667 in de eerste helft van 2012) en wordt opgevangen in het netwerk van Fedasil en partners. Anderen verkiezen dit niet te doen, of hun aanvraag werd afgewezen. Zij komen terecht in de voorzieningen van de bijzondere jeugdzorg. Daarnaast zijn er nog jongeren die erin slagen 'uit het zicht' te blijven, naar hun aantal hebben we het raden.

Voor de praktijkverdieping in het kader van de opleiding heb ik bewust gekozen voor een opvangcentrum (OC) voor asielzoekers die tevens NBM begeleidde. Tijdens mijn stage bleek eens te meer dat niet- begeleide minderjarige vluchtelingen opvangen en begeleiden geen evidentie is. Uiteindelijk hebben we het over jongeren die al een hele rugzak bagage meedragen. Enerzijds staan zij dus voor de uitdaging om de puberteit te doorlopen zonder ouder(s) in de buurt met daarbovenop hun persoonlijk verhaal, dat in de verste verte niet te vergelijken is met dat van een "doorsnee" jongere.

Ondanks alle vakkundigheid, moeite en energie die begeleiders van deze jongeren bezitten/ investeren en de vele niet- begeleide minderjarigen die zonder al teveel kleerscheuren toch hun adolescentie doorlopen heb je af en toe een jongere die compleet ontspoord, een jong leven die dreigt een jonge volwassene te worden waar een ouder niet fier op zou zijn. Ongeacht wat de begeleider(s) van zo'n jongere probeert.

In Eeklo kwam ik in contact met zo'n "enfant sauvage", zijn verhaal is de casus van dit eindwerk geworden. Deze jongen kampte met een alcoholprobleem. Hijzelf zag dit niet zo, maar zijn gehele omgeving zag dat het fout liep. Hierdoor kwam hij geregeld in de problemen wat betreft het huishoudelijk reglement. Telkens weer zag je hoe hij de grenzen aftastte, steeds weer probeerde om bij de begeleiders meer gedaan te krijgen dan eigenlijk kan.

Het is me toen opgevallen dat de begeleiders in zo'n situaties eerder brandjes moeten blussen, dan de fundamentele problemen te bestrijden.

Vanuit deze vaststelling is mijn vraagstelling gegroeid: *"Wat kunnen opvang en begeleiding doen voor niet-begeleide minderjarigen die opgroeien ver van hun gezin?"*

In het eerste deel tracht ik een algemeen beeld te schetsen van de doelgroep, al dien ik dit nu reeds te nuanceren. Het gaat overeen bijzonder heterogene groep, 'de' niet –begeleide minderjarige bestaat niet. Naast een juridische indeling kunnen we ze ook op andere vlakken allesbehalve 'hetzelfde' noemen. Denk aan leeftijd, geslacht, land van herkomst, etc.

In het tweede deel verken ik eerst de ontwikkelingspsychologische invalshoek met als voornaamste vraag: Wat doet trauma met een jongere en zijn identiteitsontwikkeling? Daarna ga ik in de sociologische invalshoek na wat de kwetsbaarheden van deze jongeren zijn. Ten slotte zet ik de

pedagogische bril op om een antwoord te zoeken op de vraag: “wat kunnen ‘vreemden’ voor deze jongeren doen?”.

In het derde deel probeer ik het tweede deel te vertalen naar de praktijk door de casus en de theorieën aan elkaar te koppelen.

Tenslotte, in het vierde en laatste deel, doe ik een poging om enkele aanbevelingen te formuleren. Deze hebben betrekking op de situatie van NBM in het algemeen en op het (gebrek) aan kwaliteitsvolle opvang voor deze groep jongeren die ondanks alles ‘gewone jongeren in een ongewone situatie’ zijn.

Colette Burny

Deel 1: De Doelgroep: Niet-begeleide minderjarige vluchtelingen in België

Als men het heeft over niet begeleide minderjarige vluchtelingen, dan komen er onmiddellijk een reeks vragen. Wat zijn dat? Wie zijn ze? Waar komen ze vandaan? Waarom ontvluchten ze hun thuisland? Waarom komen ze naar België? Hoe komen ze hier terecht? Op welke manier worden ze hier opgevangen? Welke bijstand kunnen ze hier krijgen?, etc. ...

In dit eerste deel probeer ik een algemeen beeld te schetsen van deze groep jongeren op de vlucht. Ik begin met het verhaal van Hayat, een jongere waarmee ik in contact kwam tijdens mijn stage in het kader van de opleiding. Daarna wordt een algemeen beeld geschetst van wie deze jongeren zijn en op welke manier onze samenleving probeert voor hen te zorgen om van daaruit tot de probleemstelling van dit eindwerk te komen.

1.1. “Het verhaal van Hayat”

Tijdens mijn stage in het Opvangcentrum (OC) voor asielzoekers te Eeklo kwam ik in contact met Hayat ¹. Deze (vermoedelijk) 16-jarige jongen van Eritrese afkomst had al een behoorlijk gevulde rugzak toen hij in het OC aankwam.

Zijn vader is overleden en zijn moeder ontvluchtte Eritrea toen hij nog klein was. Hij groeide op bij familie. Hayat heeft lang geen contact gehad met zijn moeder die illegaal in Saoedi-Arabië zou wonen, nu is er sporadisch telefonisch contact. Zijn gevoelens naar haar toe zijn ambigue, hij heeft het moeilijk met het feit dat zij hem op zo'n jonge leeftijd achterliet. Hayat zei dat hij wel van zijn moeder houdt maar niet op dezelfde manier als wat hij voor zijn vader voelt. Hij hield erg veel van zijn vader en hij vertelde dat zijn vader ook erg veel van hem hield. Het is me niet duidelijk of hij nog broers of zussen heeft.

Op weg naar school werd hij met een vriend ontvoerd om ingelijfd te worden in het regeringsleger. Hij is op jonge (ongeveer 14 jaar) leeftijd Eritrea ontvlucht. Zijn vlucht bracht hem samen met zijn 'best friend' eerst naar Italië. Hier vroeger ze asiel aan. De aanvraag werd afgewezen en ze belandden op straat. Ze hebben een tijd op straat geleefd, wat voor hem een erg harde periode was. Na verloop van tijd is Hayat in Nederland beland, waar hij opnieuw een asielaanvraag deed. Het is niet duidelijk of daarop uiteindelijk een antwoord, positief of negatief, is ontvangen. Hij verbleef een tijd in een pleeggezin, sprak soms nog over zijn 'Nederlandse mama', maar vond het leven in een opvangcentrum beter. Hayat wilde via Duitsland noordelijker reizen maar werd opgepakt en opgesloten in de gevangenis. Ook dit was terug een erg moeilijke periode voor hem (vrijheidsberoving, mishandeling,...). Later zal blijken dat dit het moment was waarop hij is beginnen drinken. Eens 'vrij' ondernam Hayat een tweede poging om verder te reizen, werd opnieuw onderschept en terug naar Italië gestuurd. In Italië was hij getuige van de zelfmoord van zijn vriend, wederom een erg harde dobber voor deze jongen. De politie is erbij gehaald en Hayat heeft enkele foto's meegekregen uit de vriend zijn portefeuille, deze bewaart hij nog steeds.

Het is Hayat die de “eer” heeft het nieuws telefonisch aan de moeder van zijn vriend te vertellen. Ook dit gaf hij aan als een erg moeilijk moment. Het is onduidelijk of dit de eerste maal in Italië was of de tweede keer dat hij daar terechtkwam.

Hoe hij dan uiteindelijk toch in België terechtkwam is mij niet bekend.

In ons land werd hij eerst in het Observatie- en Oriëntatiecentrum (OOC) van Steenokkerzeel geplaatst. Van daaruit kwam hij eind juni 2011 in het OC van Eeklo terecht.

Reeds kort na aankomst werd duidelijk dat deze jongen met heel wat problemen kampte. In de eerste plaats had hij moeite met het volgen van de regels die in het OC gelden. Hieromtrent moet gemeld worden dat deze allesbehalve strikt kunnen genoemd worden daar het een open opvangstructuur betreft.

Hij rookte waar het niet mocht, dronk alcohol in het OC, nam voeding mee naar de kamer, ..

Verder vond Hayat het niet nodig om op tijd in het centrum te zijn. Toen hij amper 2 weken in het OC verbleef was hij een eerste keer onwettig afwezig (OA), in het gesprek met zijn individueel begeleider (IB) die daarop volgde zei hij dat hij liever gaat dansen dan luisteren naar wat anderen hem opdragen te doen.

Ook de sfeer tussen de andere Alleenstaande Minderjarige asielzoekers (AMA's) leed onder zijn gedrag. Hij hield bitter weinig rekening met de anderen op de kamer, kortom deed waar hij zin in had wanneer hij er zin in had. Hij probeerde zijn omgeving ook te manipuleren om iets gedaan te krijgen. Bij wijze van voorbeeld: bij de begeleider die de nachtdienst heeft, bleef hij proberen om op de pc te mogen terwijl dit eigenlijk niet mag. Soms slaagde hij in zijn opzet, wat bij de andere AMA's op onbegrip werd onthaald.

Gesprekken voeren met Hayat gaat niet vanzelf. Hij is erg wantrouwig tegenover begeleiders. Daarover zegt hij zelf: *'altijd maar praten, maar niemand helpt me te krijgen wat ik nodig heb'* (als je dan vraagt wat hij nodig heeft, komt er geen antwoord) en *'als je aan een assistent iets vertelt, wordt dat direct ergens opgeschreven.'* Officieel uitzijnde gesprekken aan een tafel, zittend op een stoel werken dus niet voor hem. De vlotste gesprekken heb je ermee als je bijvoorbeeld buiten eens gaat wandelen, samen een sigaret rookt, ... Het is bij hem van belang het informeel te houden.

Naast deze gedragsproblemen kan gesteld worden dat de psychologische gevolgen van zijn levensverhaal tot nu toe niet gering waren: zijn slaappatroon was allesbehalve normaal te noemen, hij is duidelijk geschonden in zijn basisvertrouwen, Hayat kwam ook erg ongeïnteresseerd over, hij vertoonde tekenen van depressie, ...

Verder werd ook duidelijk dat hij met een verslavingsproblematiek kampte, dit was reeds duidelijk in het OOC. In Steenokkerzeel werd ook gewag gemaakt van zelfmoordgedachten en automutilatie.

Na meerder verwittigingen van zijn IB, voor verschillende inbreuken op het huishoudelijk reglement, kreeg hij de opdracht eens uit te schrijven hoe een week voor hem verloopt, wat er goed is en wat minder. In het gesprek dat volgde na die week bleek dat hij de vrijdag en zaterdag good days noemde en maandag een bad day, als reden gaf hij op dat de omdat de cafés dan gesloten waren. Van daaruit was er een opening om verder te vragen naar zijn drankgebruik. Toen zei hij dat het drinken begonnen was in de gevangenis van Frankfurt waar hij 7 maanden heeft 'vastgezeten'. Daar begonnen ook de problemen in zijn hoofd. In dit gesprek geeft hij toe een probleem met alcohol te hebben.

Op de vraag waarmee hij zijn tijd verdrijft als hij buiten het OC is zegt hij heel spontaan dat hij naar de winkel gaat om pils, kost maar 35 cent en dat hij dan praat met de mensen die willen praten. Hij kijkt graag naar mensen die langskomen.

Later werd het gesprek op vrijetijdsbesteding gebracht. Daaruit bleek dat hij graag wou boksen. Zijn IB is dan wat later in de week met hem naar een bokclub geweest. Uiteindelijk is dat niets geworden.

Hayat werd regelmatig ‘gezien’ in de buurt van het OC met jongeren uit de buurt met een discutabele reputatie wat betreft drugs, zowel verhandelen als gebruiken. Als er hem om gevraagd wordt zegt Hayat dat die vrienden niets speciaal zijn, als ze elkaar tegenkomen, dat ze dan afspreken.

Omdat Hayat de grenzen bleef aftasten zodat er ook officiële verwittigingen in zijn dossier werden opgenomen. De redenen waren erg divers: schoenen stelen en teruggebracht worden door de politie, dronkenschap, openlijk drinken en roken in het OC, verbale agressie naar begeleiders toe, een ‘vriend’ die onder invloed was verschillende malen laten mee-eten in het restaurant, onwettige afwezigheid, aanvaring met de kok,...

Een voorbeeld: Op een bepaald moment werd Hayat teruggebracht door de politie van Eeklo. Hij had in een café whisky gedronken, was duidelijk boven zijn “theewater” en kon de rekening niet betalen. De uitbater heeft er toen de politie bijgehaald. Hij was duidelijk onder invloed en verbaal agressief naar de agenten toe.

Hierop werd hem een eerste maatregel opgelegd. Hij kreeg een kaart waarmee hij zich verschillende keren per dag bij de begeleiding moest aanmelden om die te laten ondertekenen. Er werd toen ook duidelijk gemaakt dat het overtreden van eender welke regel zou betekenen dat hij een time-out kreeg. Dat hield in dat hij een week naar een ander centrum zou worden overgeplaatst en een “taak” zou krijgen/moeten maken, die bedoeld is om over zijn gedrag na te denken. Dit kan zowel een opdracht zijn die schriftelijk dient gemaakt te worden (indien de jongere in kwestie hiertoe reeds in staat is), maar evengoed bv helpen in de tuin van het centrum waar hij zijn time-out doorbrengt. Voor Hayat bestond zijn taak eruit een antwoord te formuleren op de vraag: *“Wat loopt er goed en fout in mijn verblijf in het OC en hoe kan ik het contact met de begeleiders en mijn verblijf vlot laten verlopen?”* Na de time-out kan de jongere terugkomen naar het OC en met een “propere lei” (her)starten, zij het onder de voorwaarde dat de regels gerespecteerd worden.

Omdat duidelijk was dat Hayat intensievere begeleiding nodig had dan wat het team hem op dat moment kon bieden, werd er contact opgenomen met het Comité Bijzondere Jeugdzorg (CBJ). Zij konden op korte termijn niet helpen, net als bij het Centrum Geestelijke Gezondheidszorg (CGG). De hulp bij vzw Solentra heeft Hayat niet echt aangenomen. Hij vertelde dat hij het niet gevonden had, het team vermoedde dat hij niet wou gaan, wat niet abnormaal zou zijn, gelet op het feit dat psychologische bijstand in de vorm van gesprek voor de meeste van deze jongeren (en bij uitbreiding de meeste vluchtelingen, asielzoekers,..) een onbekend iets is en zoals het spreekwoord zegt: *“Onbekend is onbemind”*. Verder werd ook steeds duidelijker dat Hayat echt hulp nodig had rond zijn verslavingsproblematiek.

Hayat heeft in zijn week meldingsplicht nog steeds lak aan de regels. Op een nacht tijdens zijn registratieweek, hij was toen zo’n 5 weken in het OC, wou hij permissie. Dit houdt in dat de asielzoeker toestemming heeft om de dag (en) en/of nacht(en) waarvoor permissie is gevraagd buiten het centrum te blijven. Dit kan maar enkele keren per maand en bij de AMA’s moeten ze melden waar ze dan zijn, dit wordt bijgehouden en de voogd wordt op de hoogte gebracht van het feit dat hun pupil dit heeft gevraagd en waar hij dan heengaat. Ook wordt er een telefoonnummer gevraagd waarop ze bereikbaar zijn.

Aangezien hij deze permissie na 24 uur vroeg, kon de nachtbegeleider niet anders dan weigeren. Hij verliet daarop het domein zonder toestemming. Aangezien het een minderjarige betreft wordt dan de politie gewaarschuwd. Hayat werd door de politie teruggebracht, was verbaal agressief tegen alles en iedereen die zich met hem 'bemoeide' en verdween opnieuw, via een raam deze keer. Weer werd de politie verwittigd, deze konden hem niet vinden. Hij kwam met de dageraad zelf terug, via het raam.

Daarop kon het team niet anders dan reageren met de time-out waarvan eerder sprake. Hayat nam het allemaal erg gelaten op en vertrok naar het OC waar de time-out doorging. Zijn begeleider heeft hem toen bij vertrek gezegd te hopen dat hij zich daar aan de afspraken hield en dat hij hem binnen een week terug zou verwelkomen in het OC.

Aangezien hij alleen naar de (spreekwoordelijke) andere kant van België moest met het openbaar vervoer, heeft er bij mij de schrik ingezeten dat hij gewoon zou "verdwijnen", niet zou aankomen in het OC en dat we verder ook niets meer zouden vernemen van hem... Tenslotte beslisten anderen dat hij daarheen moest en had hij de kans om er onderuit te raken door elders heen te gaan. Hayat had toen al half Europa doorkruist, dus in niets vergelijkbaar met een Belgische jongere van die leeftijd die opgroeit in een beschermd milieu...

Mijn opluchting, en waarschijnlijk ook die van anderen, was groot toen het nieuws binnenkwam dat hij goed en wel was aangekomen.

Echter, lang heeft die opluchting niet geduurd. Hayat was duidelijk niet van plan om een time-out zijn dag te laten bepalen.

De 1^e avond van zijn verblijf is hij niet teruggekomen, 's anderdaags werd hij teruggebracht door de politie naar het OC waar hij zijn time-out doorbracht. Hayat was te voet naar Antwerpen gegaan, heeft zich tegoed gedaan aan alcohol en was in de problemen gekomen met een andere jongere. Resultaat: het kwam tot een gevecht en Hayat werd met verwondingen op straat aangetroffen (messteken of verwondingen van steken met glasscherven). Politie en ambulance kwamen ter plaatse, hij was zeer grof naar politie en ambulanciers toe, dit resulteerde in een nachtje jeugdcel. Hij leefde ook in het "time-out" OC de voorwaarden niet na en na dit incident werd de time-out dan ook afgebroken.

Dit was het moment waarop het team voor de moeilijke beslissing stond: "Wat nu?" De time-out had duidelijk niets bereikt, de combinatie 'Hayat – regels' is er een die niet werkt: "Wat kunnen wij als team nog voor deze jongen in de gegeven omstandigheden betekenen?" Op de teamvergadering waar Hayat en de problemen rond hem aan bod kwam, werd duidelijk dat het team niet eensgezind was over het verder te volgen traject met Hayat.

Enerzijds waren er mensen die vonden dat we het nog eens moesten proberen, dat een puberende jongere meer kansen nodig kon hebben dan we Hayat tot nu toe hebben gegeven. Vooral het feit dat het op dat moment zomervakantie was en voor de AMA's, was een struikelpunt. Ergens heerste een overtuiging dat de structuur van het schoolgaan met zich meebrengt voor een verandering zou kunnen zorgen. Moesten we hem op dit moment niet het voordeel van de twijfel geven en zien hoe het ging als hij naar school kon?

Anderzijds waren er teamleden die vonden dat zijn krediet was opgebruikt. Zijn begeleider kon niet anders dan zich bij deze groep aansluiten aangezien hij Hayat had gezegd dat de time-out zijn laatste kans was, voor er een transfer zou gevraagd worden. Bij een transfer komt het erop neer dat de bewoner (Hayat in dit geval) naar een ander Rode Kruis (RK) OC dient te verhuizen.

Wat kunnen opvang en begeleiding doen voor niet –begeleide minderjarigen die opgroeien ver van hun gezin?

Zijn begeleider vond dat hij niet anders kon dan de keuze voor transfer volhouden: *“Ik kan niet anders dan uitvoeren wat ik hem gezegd heb, anders kan ik onmogelijk nog een goede begeleider zijn. Het kan niet de bedoeling zijn dat de jongeren het signaal krijgen: “Doe maar, er zijn toch geen gevolgen”.*

Uiteindelijk had de persoonlijk begeleider van Hayat samen met de centrummanager de eindbeslissing, zijn transfer werd aangevraagd... Doorslaggevend was het feit dat nachtbegeleiders zich niet meer veilig voelden.

In het ‘nieuwe’ OC waar hij terecht kwam heeft hij een bijna exacte kopie doorlopen van het parcours in Eeklo. Hayat werd ‘te zwaar’ bevonden om verder opgevangen te worden binnen het netwerk van het Rode Kruis. Ondertussen is hij weer verhuisd, naar een opvanginitiatief van het Federaal netwerk, waar ‘wild children’ zoals Hayat verder worden begeleid.

“Iedereen bemoeide zich met mij. Zij, de anderen, wilden dit, wilden dat. Ik had geen zin om te gehoorzamen. Ik was geen hond. Ik kwam in opstand. Ik werd een kat. Een wilde kat, waar geen grijpen aan was.”

(Plysier, 2003)

1.2. Wie zijn niet-begeleide minderjarigen?

Literatuur betreffende kinderen en jongeren die op de vlucht zijn zonder ouders of voogd hanteert een uitgebreid scala aan termen om deze groep te duiden: niet begeleide minderjarige vluchtelingen, niet begeleide minderjarigen, alleenstaande minderjarige asielzoekers, niet begeleide buitenlandse minderjarigen, niet begeleide Europese minderjarigen, niet begeleide minderjarige vreemdelingen, ... Elk een van deze benamingen duidt echter op dezelfde groep kinderen en jongeren. Om het lezen van dit eindwerk niet onnodig ingewikkeld te maken zal ik deze groep verder duiden als ‘niet begeleide minderjarigen’ (NBM).

1.2.1. Definitie

Een definitie geven van een ‘niet-begeleide minderjarige’ is niet zo eenvoudig. De verblijfswet zelf maakt geen onderscheid tussen minderjarige en meerderjarige vreemdelingen. In de meest recente omzendbrief hieromtrent wordt een NBM als volgt omschreven:

“Elke persoon die jonger dan 18 jaar lijkt te zijn of verklaart dat hij jonger is dan 18 jaar en die:

- *Niet begeleid is door een persoon die het ouderlijk gezag of de voogdij over hem uitoefent krachtens de wet van toepassing overeenkomstig artikel 35 van de wet van 16 juli 2004 houdende het Wetboek van Internationaal privaatrecht;*
- *Onderdaan is van een land dat geen lid is van de Europese Economische Ruimte (EER);*

en die verkeert in één van de volgende situaties:

- *Ofwel, de erkenning van de hoedanigheid van vluchteling heeft gevraagd;*
- *Ofwel, niet (meer) voldoet aan de voorwaarden tot toegang en verblijf op het grondgebied vastgelegd in de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.” (FOD Binnenlandse Zaken, 2005:1)*

Tijdens het schrijven van deze thesis is er een en ander veranderd in de wetgeving. Bovenstaande omzendbrief van 15 september 2005 betreffende het verblijf van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen werd opgeheven op 14 november 2011, en vervangen door de ‘Wet van 12 september 2011 tot wijziging van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, met het oog op de toekenning van een tijdelijke machtiging tot verblijf aan de niet-begeleide minderjarige vreemdeling (NBMV)’(artikelen 61/14 tot 61/25) en door het ‘Koninklijk Besluit (KB) van 7 november 2011 tot wijziging van het KB van 8 oktober 1981 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen’(artikelen 110 sexies tot 110 undecies).

Algemeen sluiten de bepalingen aan bij de vroegere reglementering. Er werden wel enkele wijzigingen aangebracht:

1. Nieuwe definitie van een NBMV in het kader van deze wet:

- Niet – EER;
- Jonger dan 18 jaar;
- Niet begeleid door een persoon die het ouderlijk gezag of de voogdij uitoefent;
- «definitief geïdentificeerd als NBMV door de dienst Voogdij».

2. De duurzame oplossing:

- Ofwel de gezinshereniging in het land waar de ouders zich legaal bevinden;
- Hetzij de terugkeer naar het land van herkomst of naar het land waar de NBMV gemachtigd of toegelaten is tot verblijf, met garanties op adequate opvang en verzorging, naargelang zijn leeftijd en graad van zelfstandigheid, hetzij door zijn ouders of andere volwassenen die voor hem zullen zorgen, hetzij door overheidsinstanties of niet- gouvernementele instanties;
- Hetzij de machtiging tot verblijf in België, met inachtneming van de bepalingen waarin de wet voorziet.

Bij de zoektocht naar een duurzame oplossing wordt voorrang gegeven aan de vrijwaring van de eenheid van het gezin (artikel 61/17).

3. Tijdens de zoektocht naar de duurzame oplossing wordt een attest van immatriculatie van 6 maanden toegekend aan de NBMV, en niet meer een aankomstverklaring van drie maanden, zoals voorzien was in de opgeheven omzendbrief.
4. Indien de duurzame oplossing zich in België bevindt, wordt het tijdelijk verblijf van een jaar (A-kaart) toegekend, rekening houdend met door de wet voorziene bepalingen.
5. Zodra het tijdelijk verblijf (A-kaart) is toegekend is er geen sprake meer van om nog naar een duurzame oplossing te zoeken, aangezien bepaald werd dat die zich op het Belgisch grondgebied bevindt. Tijdens een periode van 3 jaar met een A-kaart is het 'het levensproject in België' dat het voorwerp uitmaakt van een opvolging, tot de toekenning van een B-kaart (definitief verblijf), voor zover de betrokkene nog als NBMV wordt beschouwd.

In de volgende alinea's worden de diverse aspecten van deze definitie toegelicht

“Jonger dan 18 jaar”

Binnen de definitie wordt de leeftijd van 18 jaar vooropgesteld als leeftijdsgrens om te kunnen spreken van een niet-begeleide minderjarige Men hanteert dus de meerderjarigheidsgrens zoals vastgelegd in de Belgische wetgeving. Dit impliceert echter dat men de leeftijd van de niet-begeleide minderjarige dient te kennen.

Het bepalen van de leeftijd van een niet-begeleide minderjarige maakt deel uit van het identificatieproces. Indien er twijfel bestaat over de door de minderjarige opgegeven leeftijd kan een leeftijdsonderzoek uitgevoerd worden. Dit leeftijdsonderzoek omvat (1) een drievoudig medisch onderzoek, bestaande uit een radiografie van het gebit, de pols en het sleutelbeen, (2) een klinisch onderzoek waar gekeken wordt naar lengte, gewicht, tekenen van puberteit en eventuele ontwikkelingsstoornissen en (3) eventueel een psycho-affectieve test. Deze laatste wordt echter in de praktijk zelden afgenomen.

Ondanks de realisatie van deze drievoudige medische test in plaats van de vroegere, eerder onbetrouwbare, radiografie van de linkerpols, moet opgemerkt worden dat tot op de dag van vandaag geen verplichte normen zijn vastgelegd voor degelijk onderzoek. Er bestaat tot op heden nog geen wetenschappelijke methode voor het exact bepalen van de leeftijd van een persoon. Er is dan ook nogal wat kritiek op de methode van leeftijdsbepaling, vooral met betrekking tot de validiteit en de betrouwbaarheid ervan. Een voorbeeld hiervan met betrekking tot de botscan is dat de ontwikkeling van het beendergestel afhangt van diverse factoren zoals levenswijze,

voedingsgewoontes, etnische afkomst, de omstandigheden waarin men zich ontwikkeld heeft, enz..van de betrokken persoon. (Cloet, 2007; Van Zeebroeck, 2007,). Bepaalde studies ²hebben namelijk uitgewezen dat botvolgroeing bij Afrikaanse minderjarigen sneller voltooid is en dat een foutenmarge kan bestaan van 2 jaar en 7 maanden. Het onderzoek van het sleutelbeen is eveneens niet waterdicht. Een sleutelbeen volgroeit in 5 fasen. Een eerste fase: geen ossificatie, ook wel osteogenese of beendervorming genoemd, tweede fase: ossificatie kan worden onderscheiden, derde fase: gedeeltelijke fusie, vierde fase: totale fusie en vijfde fase: het verdwijnen van het merkteken dat ontstaat bij totale fusie. De huidige onderzoeksmanier bekijkt of de vierde fase reeds voltooid is. Onderzoek wees echter uit dat de vierde fase bij vrouwen bereikt wordt op 20 jaar en bij mannen op 21 jaar. (Van Zeebroeck, 2007). Ook het onderzoek van de tanden stuit op heel wat kritiek. Bij een dergelijk onderzoek wordt ook gekeken naar de verstandskiezen. Het gebruik van deze methode is op grote schaal bekritiseerd in de literatuur door verschillende wetenschappers. De Académie Nationale de Médecine en France verklaart: *“Een radiografie van de tanden is relatief precies tot de leeftijd van zes jaar, vanaf dan zijn de verschillen van persoon tot persoon groter dan die bij de pols.”*(Van Zeebroeck,2007:78). Niet alleen tandheelkundige ontwikkeling is zeer heterogeen tussen verschillende individuen maar ook belangrijke veranderingen met betrekking tot de leeftijd van hun optreden zijn gerelateerd aan omgevingsfactoren waardoor de leeftijdsbepaling op deze manier meer een willekeurige individuele interpretatie is dan een effectieve vaststelling van de eigenlijke leeftijd. De verstandskiezen zijn chronologisch gezien de laatste tanden die doorbreken en worden beschouwd als de tanden met de grootst mogelijke variaties. Er zijn volwassenen die geen of minder dan vier verstandskiezen hebben. Dus de aanwezigheid van de derde of laatste verstandskies om te bepalen of iemand al dan niet meerderjarig is kan ook compleet verkeerd geïnterpreteerd worden (Van Zeebroeck,2007). Zo kan iemand die reeds meerderjarig is maar geen verstandskiezen heeft en er niet meerderjarig uitziet als minderjarig beschouwd worden. Er kan dus gesteld worden dat het leeftijdsonderzoek niet waterdicht is.

“Niet-begeleid”

Met “niet -begeleid” wordt bedoeld dat de minderjarige (a) zonder meerderjarige ouder of voogd in België aankomt of (b) vergezeld is van een volwassene die niet kan aantonen de ouder of voogd te zijn. Dit impliceert dat ook kinderen en jongeren die vergezeld zijn van een familielid (broer, zus, oom, tante, ...) als niet-begeleide minderjarige worden aanzien. (Cloet, 2007; Derluyn & Broekaert, 2005; Derluyn et al, 2005).

“Geen lid van de EER”

Tot slot worden in deze definitie enkel minderjarigen die afkomstig zijn uit een land buiten de Europese Economische Ruimte beschouwd als niet-begeleide minderjarigen (NBM). Dit impliceert dat minderjarigen afkomstig uit een aantal landen die recent toetraden tot de Europese Unie (vb. Roemenië en Bulgarije) niet (meer) binnen de definitie van niet – begeleide minderjarige vreemdeling vallen en dus ook geen beroep kunnen doen op de bijzondere beschermingsmaatregelen voor deze doelgroep.

Bijzondere beschermingsmaatregelen voor niet-begeleide Europese minderjarigen.(NBEM)

De “Omzendbrief betreffende niet-begeleide Europese minderjarigen in kwetsbare toestand” heeft ertoe geleid dat NBEM onder de hoede genomen worden van de Dienst Voogdij, wat niet betekend dat ze een voogd krijgen toegewezen, maar dat ze voor een korte periode in een van de observatie-

en oriëntatiecentra voor NBM kunnen verblijven. Onder ‘kwetsbare toestand’ verstaat men in de omzendbrief: *“toestand beoordeeld in het licht van de rechten die erkend zijn krachtens het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van het kind, te weten een minderjarige die gevaar kan lopen wegens een onregelmatige administratieve toestand, een onstabiele sociale toestand, zwangerschap, gebrekkigheid, een gebrekkige lichamelijke of geestelijke toestand, als slachtoffer van mensenhandel of mensensmokkel, of bedeltoestand.”* (FOD Binnenlandse zaken, 2007:1) Niettemin is dit een erg beperkte vorm van bescherming en ondersteuning.

De reden dat NBM alleen in een ander land “stranden” zijn heel divers.

- Er zijn minderjarigen die samen met hun ouders uit het land van herkomst vertrokken zijn en hun ouders tijdens hun vlucht verloren hebben of in het land van bestemming werden achtergelaten.
- Anderen zijn uitverkoren of gezonden door hun ouders naar een ander, rijker “droomland” om het waar te maken.
- Dan zijn er ook nog de (potentiële) slachtoffers van mensenhandel.
- Er zijn jongeren die alleen of in groep rondzwerven.
- Dan heb je nog NBM op doortocht, die bijvoorbeeld in de haven van Zeebrugge worden onderschept terwijl ze eigenlijk richting Groot-Brittannië wilden gaan om er te gaan werken.
- Een aantal van de NBM die opgemerkt worden zijn op weg naar ouders of familie in een ander land. Ze worden hier gevonden zonder ouders of voogd en zijn dus een NBM. In het kader van gezinshereniging kunnen ze doorgaans snel herenigd worden met hun ouders en/of familie. (Cloet, 2007)

1.2.2. Niet-begeleide minderjarigen: een heterogene groep

De niet-begeleide minderjarigen in ons land kunnen juridisch gezien onderverdeeld worden in 2 groepen: (1) jongeren die asiel aanvragen, de zogenaamde “alleenstaande minderjarige asielaanvragers” (AMA’s) en (2) jongeren die geen asielaanvraag indienen (Figuur 1). Niet-begeleide minderjarigen die een asielaanvraag indienen komen in een asielprocedure terecht, die indien goedgekeurd leidt tot de erkenning van de minderjarige als vluchteling. Indien de asielaanvraag niet wordt goedgekeurd komt de minderjarige in de procedure “niet-begeleide minderjarige” terecht, waarbij hij onder de hoede van de Dienst Voogdij (zie verder) komt te staan. Niet alle minderjarigen dienen echter een asielaanvraag in. Dit kan om diverse redenen: sommige van deze minderjarigen zijn slachtoffers van mensenhandel en starten een procedure op om als dusdanig erkend te worden, anderen kiezen ervoor geen asielaanvraag in te dienen of zijn uitgeprocedeerd en krijgen bijzondere beschermingsmaatregelen toegekend vanuit de “procedure niet-begeleide minderjarige”. Tot slot is er ook een groep van illegale minderjarigen die niet in een procedure zitten en niet bij geen enkele dienst geregistreerd zijn.

Figuur 1. Juridische indeling van niet-begeleide minderjarigen.

Naast deze juridische indeling is de groep niet-begeleide minderjarigen ook op andere vlakken een bijzonder heterogene groep, denk aan leeftijd, geslacht, land van herkomst, etc. Bovendien wordt deze groep gekenmerkt door een grote verscheidenheid in persoonlijke verhalen: de onderlinge verschillen tussen de niet-begeleide minderjarigen in achtergrond en verleden zijn zonder twijfel nog veel groter dan de verschillen in herkomst en leeftijd. Elke jongere heeft immers zijn eigen verhaal, achtergrond en opvoeding. Net daarom is het bijzonder moeilijk om een duidelijk en samenhangend beeld te schetsen van *de* niet-begeleide minderjarige (Derluyn , 2010).

1.2.3. Enkele cijfers

Cijfers over het aantal niet-begeleide minderjarigen in ons land zijn beschikbaar bij verschillende instanties: de dienst Voogdij (DV), de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ), Fedasil en het Commissariaat- Generaal voor Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS).

Cijfers van de Dienst Voogdij

De DV werd opgericht door de federale regering in navolging van de Resolutie van de Raad van de Europese Unie inzake niet-begeleide minderjarige onderdanen van derde landen. Deze resolutie bepaalt dat alle lidstaten van de Europese Unie moeten instaan voor de vertegenwoordiging van elke niet-begeleide minderjarige door een wettelijke voogd of organisatie, die, ongeacht de verblijfsprocedure, belast is met de zorg voor en het welzijn van de minderjarige (Belgisch Staatsblad, 2002). Om in regel te zijn met deze bepaling richtte de federale regering de Dienst Voogdij op, die uiteindelijk in 2004 in werking trad. De Dienst Voogdij kan door zijn functie dus bijhouden hoeveel niet-begeleide minderjarigen er in ons land verblijven.

Het meest recente jaarverslag van de DV dateert echter van 2005. Op een schriftelijke vraag van Inge Faes (N-VA) verschaftte de minister in april 2011 toch een aantal recentere cijfers: in 2010 werden in

totaal 2810 niet-begeleide minderjarigen gemeld bij de dienst Voogdij. De minister merkt hierbij op dat het aantal meldingen stabiel blijft in vergelijking met het jaar 2009.

Tegelijkertijd wordt over hetzelfde jaar 2010 in het jaarverslag van het Federaal Agentschap voor de opvang van Asielzoekers (Fedasil) gewag gemaakt van 2831 aanmeldingen bij de Dienst Voogdij (Fedasil, 2011) Exacte cijfers bestaan in deze materie dus niet.

Cijfers van de Dienst Vreemdelingenzaken.

Het aantal signalementen van NBM bij de DVZ betreft 2901 in het jaar 2010. Voor het jaar 2011 stijgt het aantal signalementen van NBM tot 3848.

In 2010 waren er 9 jongeren (-18-jarigen) in de procedure mensenhandel gestapt, voor het jaar 2011 zijn dat er 20. (DVZ, Activiteitenrapport, 2010) (DVZ, Activiteitenrapport, 2011)

Cijfers van het Commissariaat-Generaal voor Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS)

Het Commissariaat-Generaal voor Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS) werd opgericht in 1988 en is de centrale asielinstantie in ons land. Het is sinds juni 2007 de enige instantie die bevoegd is voor het onderzoek van asielaanvragen. Het CGVS erkent de vluchtelingenstatus of kent de subsidiaire beschermingsstatus toe en heeft zodoende heel wat cijfers over vluchtelingen in ons land.

Volgens de meest recente cijfers³ van het CGVS komen de meeste niet-begeleide minderjarigen in ons land de dag van vandaag uit Afghanistan⁴ (106 jongeren, 49.1%) en Guinee (42 jongeren, 19.4%). In september 2011 vroegen 216 niet-begeleide minderjarigen asiel aan in België. In oktober gaat het over 179 jongeren⁵. In het volledige jaar 2010 wordt door het CGVS melding gemaakt van 896 niet-begeleide minderjarigen in ons land. Ter vergelijking: in het volledige jaar 2011 wordt er door het CGVS melding gemaakt van 1649 niet-begeleide minderjarigen. Deze betekent een toename van 84%.

Discrepantie in de cijfers

Merk op dat er een significant verschil is tussen de cijfers van de Dienst Voogdij (n=2810), Fedasil (n=2831) en het CGVS (n=896) voor het zelfde jaar 2010. Deze discrepantie kan verklaard worden vanuit de verschillende procedures die niet-begeleide minderjarigen kunnen volgen. De niet-begeleide minderjarigen in ons land kunnen onderverdeeld worden in 2 groepen: (1) jongeren die asiel aanvragen, de zogenaamde “alleenstaande minderjarige asielaanvragers” (AMA’s) en (2) jongeren die geen asielaanvraag indienen. Een overzicht van de verschillende groepen niet-begeleide minderjarigen en de bijhorende procedures wordt weergegeven in Figuur 1.

De opvallend lagere cijfers van het CGVS kunnen nu eenvoudig verklaard worden vanuit het feit dat deze instantie enkel de jongeren die asiel aanvragen registreert. Zoals uit Figuur 1 blijkt is er echter een aanzienlijke groep niet-begeleide minderjarigen die geen asielaanvraag indient en dus niet geregistreerd wordt door het CGVS. Dit zijn onder meer jongeren die verklaren dat ze meerderjarig zijn of de zogenaamde “plantrekkers” die op straat leven en nooit in aanraking komen met de politie. Deze niet-begeleide minderjarigen vragen geen asiel aan en kunnen maanden in ons land verblijven zonder dat we daar weet van hebben. Hoe groot deze groep is kunnen we enkel raden, maar het staat vast dat het aantal niet-begeleide minderjarigen in ons land groter is dan de cijfers aantonen.

Uit het verschil in de cijfers van de Dienst Voogdij enerzijds en het CGVS anderzijds kan dus vastgesteld worden dat niet alle niet-begeleide minderjarigen bij de Dienst Voogdij geregistreerd zijn en een procedure hebben opgestart. Laten we de rekensom maken: In 2010 werden bij de Dienst Voogdij 2831 niet-begeleide minderjarigen aangemeld. Hiervan dienden er 896 een asielaanvraag en verkreeg een onbekend aantal verblijfsdocumenten of had een procedure voor mensenhandel lopen.

1.2.4. Bescherming van niet-begeleide minderjarigen

Jarenlang was er geen afdoende regeling in België betreffende de voogdij van niet-begeleide minderjarigen. Pas in 2002 formuleerde de Raad van de Europese Unie een besluit dat bepaalde dat alle lidstaten van de Europese Unie moeten instaan voor de vertegenwoordiging van elke niet-begeleide minderjarige door een wettelijke voogd of organisatie (Belgisch Staatsblad, 2002). Om in regel te zijn met deze bepaling richtte de federale regering de Dienst Voogdij op en ging op 1 mei 2004 de wet op de voogdij voor niet-begeleide minderjarigen van kracht. Deze wet voorziet erin dat aan elke niet-begeleide minderjarige die op Belgisch grondgebied verblijft een voogd wordt toegewezen. Sinds deze wetgeving van kracht is verloopt de bescherming en begeleiding van niet-begeleide minderjarigen in twee fasen. In eerste instantie valt de minderjarige onder de bevoegdheid van de Dienst Voogdij, die vervolgens een voogd toewijst die zich verder om de NBM zal bekommeren.

De Dienst Voogdij

Bij het aantreffen van een niet-begeleide minderjarige op Belgisch grondgebied of aan de grens, dient de Dienst Voogdij (FOD Justitie, 2007) op de hoogte te worden gebracht. Deze dienst staat in voor de eerste identificatie van de minderjarige (naam, leeftijd, land van herkomst,..). Als de minderjarige aan de definitie van een NBM beantwoordt, neemt de dienst Voogdij de minderjarige ten laste en wijst zij een voogd aan. De dienst Voogdij moet niet zelf zorgen voor de opvang van de NBM maar neemt contact op met de bevoegde instanties (www.kruispuntmi.be,2011). Indien de niet-begeleide vreemdeling nog niet geïdentificeerd is en/of er is gerede twijfel over de minderjarigheid wordt overgegaan tot aanwijzing van een voorlopige voogd tot geweten is of het effectief om een NBM gaat. (FOD Justitie,2007; www.kruispuntmi.be,2011). Samengevat bestaat de taak van de Dienst Voogdij er dus uit signalementen van niet-begeleide minderjarigen in ontvangst te nemen, de minderjarige te identificeren en te bepalen of hij/zij mag beschouwd worden als NBM, indien nodig noodopvang te zoeken en een voogd toe te wijzen aan de NBM. Daarnaast staat de Dienst Voogdij ook in voor de screening, opleiding en opvolging van de (kandidaat)-voogden.(Derluyn, 2010)

De voogden

De rol van de voogd vloeit voort uit het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind en de Resolutie van de Raad van de Europese Unie inzake niet-begeleide minderjarige onderdanen van derde landen. De rol van voogd is ingevoerd om deze kwetsbare doelgroep bijkomend te ondersteunen. We moeten deze rol dus onderscheiden van andere rollen zoals die van het opvangcentrum waar de minderjarige verblijft, de advocaat, de maatschappelijk werker en dergelijke meer.

De belangrijkste taken van een voogd zijn het zoeken naar een duurzame oplossing voor de jongere en het behartigen van diens belangen. Dit houdt in dat de voogd (1) de NBM vergezelt en bijstaat tijdens gerechtelijke en administratieve procedures, (2) de NBM helpt bij het aanvragen van de

nodige/ gepaste documenten, (3) zoekt naar gepaste opvang en scholing voor de minderjarige en (4) het medisch en psychologisch welzijn van de NBM opvolgt.

Wat betreft de taak van de voogd om de NBM *bijstand* te bieden *bij gerechtelijke en administratieve procedures* dient de voogd in eerste instantie bijstand te vragen van een gespecialiseerde advocaat. Deze kan gekozen worden uit een lijst van vrijwillige advocaten die gespecialiseerd zijn in de problematiek van de NBM. Een advocaat die de belangen van een NBM vertegenwoordigt doet dit volledig kosteloos dankzij het KB van 19 april 2004 dat bepaalt dat niet-begeleide minderjarigen kosteloze juridische en rechtsbijstand dienen te genieten (FOD Justitie, 2004).

Aangaande de plicht tot het opvolgen van het *psychologisch welzijn* van de jongere zorgt de voogd ervoor dat de NBM een psycholoog kan raadplegen. De aanwezigheid van de voogd is aangeraden bij de eerste afspraak. Het vinden van een psycholoog die de NBM kan helpen is echter geen evidentie. Er is in de eerste plaats een taalbarrière. Een tolk kan hierbij helpen maar in hoeverre een jongere kan/wil geholpen worden indien er meerdere personen bij het gesprek aanwezig zijn is nog maar de vraag. Om niet te spreken van de culturele barrières die zich kunnen voordoen. Gespreksterapie is voor een NBM vaak een onbekend iets. Er zijn enkele centra die psychologen in dienst hebben die de NBM in eigen taal kunnen helpen: Centre Exil (Frans en Spaans) in Brussel, Clinique de l'exil (Engels, Nederlands, Frans, Kirundi, Swahili, Armenisch, Russisch,...) en Centre de rééducation de l'enfance – Centre de Santé mentale-Psycho in Wallonië en de Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg in Vlaanderen.

Wat betreft de toegang tot *gezondheidszorg* is het mogelijk dat de voogd gevraagd wordt zijn toestemming te verlenen voor een medische ingreep die zijn pupil moet ondergaan. Tegen het geven of het weigeren van die toestemming van de voogd bestaat er op zich geen enkel bezwaar. In geval van conflict tussen voogd en pupil wordt het geschil beslecht door de vrederechter. Wanneer en hoe een NBM behandeld wordt en in hoeverre de nodige hulp als dringend wordt gezien is afhankelijk van verschillende factoren net zoals wie de kosten draagt voor deze hulp. (FOD Justitie, 2007; Derluyn, 2010).

De voogdij wordt stopgezet wanneer (a) de NBM 18 jaar wordt en dus meerderjarig is volgens de Belgische wetgeving, (b) de NBM komt te overlijden, (c) de NBM geadopteerd wordt, (d) de NBM huwt of (e) in geval van ontvoogding. Ook wanneer de NBM de Belgische nationaliteit verwerft of die van één van de lidstaten van de EER of op het tijdstip van de verwijdering van de minderjarige van het grondgebied en er is geen enkele procedure betreffende de minderjarige nog hangende is, wordt de voogdij stopgezet. Ook kan de voogd vrijwillig afstand doen van zijn taak, mits opzegging van twee maanden, minder indien om ernstige redenen. De voogdij voor de jongere gaat dan verder met een andere voogd. Indien de minderjarige verdwijnt uit zijn plaats van opvang en zijn voogd heeft reeds 4 maanden geen nieuws van hem ontvangen kan de voogdij ook worden beëindigd. (FOD Justitie, 2007).

Zoals reeds aangegeven kunnen ook NBEM⁶ die zich in een kwetsbare situatie bevinden onder de hoede van de Dienst Voogdij worden genomen. Zij krijgen echter geen voogd toegewezen.

Door de toename van aangemelde NBM kampt de Dienst Voogdij momenteel met een tekort aan voogden, wat er voor zorgt dat NBM soms reeds maandenlang in België verblijven voor ze een voogd krijgen toegewezen. De problemen zijn van dien aard dat minister De Clerck, minister van Justitie waaronder de Dienst Voogdij valt, in juli 2011 een oproep deed naar de bevolking om zich kandidaat-voogd te stellen⁷. (De Morgen, 2011)

Het tekort aan voogden is niet het enige probleem, de voogden zelf worden vaak geconfronteerd met heel wat grenzen in de mogelijkheden die hij met en voor de jongere kan realiseren. Bovendien merkt men in de praktijk dat er heel wat onderlinge verschillen bestaan in de wijze waarop voogden hun taak vormgeven, wat soms voor onduidelijkheden en bezorgdheden zorgt bij de minderjarige zelf en de onmiddellijke leefcontext (opvangcentrum, school,...).⁸

1.2.5. Procedures en Verblijfsdocumenten

NBM zijn een groep die volgens verschillende internationale verdragen, waaronder het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, bijzondere bescherming verdient. Concreet betekent dit dat voor de, in België verblijvende, NBM gepaste opvang en bescherming, inclusief verblijfsdocumenten, dient voorzien te worden tot ze meerderjarig worden of België verlaten.

Wat betreft de verblijfsdocumenten en bijbehorende procedures zijn er in België verschillende mogelijkheden⁹.

Allereerst is er de procedure voor “alleenstaande minderjarige asielzoekers”(AMA’s), de asielprocedure.

De NBM die deze procedure kiezen doorlopen dezelfde procedure als meerderjarige asielaanvragers. Wel gebeuren de interviews met AMA’s door speciaal opgeleide ambtenaren en dient de voogd de AMA te vergezellen. In grote lijnen omvat deze procedure 2 fasen. In de eerste fase wordt de asielaanvraag door de DVZ geregistreerd én voert deze dienst ook het Dublin-onderzoek uit. Dat betekent concreet dat er wordt nagegaan of de Belgische overheid bevoegd is voor de behandeling van de asielaanvraag, dan wel een ander Schengenland. De landen van de Europese Unie hebben wettelijke afspraken gemaakt over welk land verantwoordelijk is voor de behandeling van een asielaanvraag. Deze afspraken zijn gemaakt in de Ierse stad Dublin en heten daarom de Dublin-Verordening. Concreet betekent dit dat een asielaanvrager die bv. in Duitsland reeds gekend is, onder de bevoegdheid van Duitsland valt en dus in België geen asiel kan aanvragen.

Als er duidelijke aanwijzingen zijn dat België niet verantwoordelijk is voor de behandeling van de asielaanvraag, start men de zogenaamde Dublin-procedure. Zolang deze procedure loopt, behandelt de DVZ de asielaanvraag niet inhoudelijk. Het onderzoek van de DVZ tijdens de Dublin-procedure gaat daarom niet over de reden waarom asiel wordt aangevraagd. Het gaat alleen over de vraag welk land verantwoordelijk is voor de behandeling van de asielaanvraag.

Indien België bevoegd blijkt voor de asielaanvraag, dan wordt deze inhoudelijk geëvalueerd door het CGVS. Tijdens dit onderzoek wordt gekeken of de aanvrager elementen kan aanbrengen die kunnen wijzen op een persoonlijke vervolging zoals aangegeven in de Conventie van Genève uit 1951. (*Een persoon die uit gegronde vrees voor vervolging wegens zijn ras, godsdienst, nationaliteit, het behoren tot een bepaalde sociale groep of zijn politieke overtuiging, zich bevindt buiten het land waarvan hij de nationaliteit bezit, en die de bescherming van dat land niet kan of, uit hoofde van bovenbedoelde vrees, niet wil inroepen, of die, indien hij geen nationaliteit bezit en verblijft buiten het land waar hij vroeger zijn gewone verblijfplaats had, daarheen niet kan of, uit hoofde van bovenbedoelde vrees, niet wil terugkeren. Indien een persoon meer dan één nationaliteit bezit, betekent de term "het land waarvan hij de nationaliteit bezit" elk van de landen waarvan hij de nationaliteit bezit. Een persoon wordt niet geacht van de bescherming van het land waarvan hij de nationaliteit bezit, verstoken te zijn, indien hij, zonder geldige redenen ingegeven door gegronde vrees, de bescherming van één van de landen waarvan hij de nationaliteit bezit, niet inroept*) (Wikipedia, 2011)

De aangebrachte elementen worden verder gecontroleerd. Na deze fase volgt een positief, wat erkenning als vluchteling betekent, of een negatief, wat dus de afwijzing van de asielaanvraag inhoudt. Bij elke fase heeft de asielaanvrager de mogelijkheid om beroep aan te tekenen. (zie schema in bijlage). Naast de afwijzing van de asielaanvraag kan het CGVS beslissen om een afgewezen asielaanvrager een speciaal beschermingsstatuut te geven, de “subsidiare bescherming”, waardoor de aanvrager tijdelijk (1jaar, verlengbaar)toch op een legale manier in België kan verblijven.

Indien de asielaanvraag van een AMA definitief afgewezen wordt, kan de procedure geldende voor NBM die geen asiel hebben aangevraagd worden opgestart. (Derluyn & Broekaert, 2004; 2005; CGVS, 2008/ 2011; Derluyn , 2010)

De procedure voor NBM die geen asiel aanvragen:

Veelal zijn dit jongeren die als doel hebben om naar Engeland te migreren maar op hun tocht doorheen België worden onderschept, vb. in Zeebrugge of andere kusthaven. Daarnaast ook de jongeren wier asielaanvraag of aanvraag tot het bekomen van een statuut als slachtoffer mensenhandel definitief werd afgewezen komen in deze procedure terecht. De procedure voor de jongeren die het statuut van slachtoffer van mensenhandel willen bekomen wordt verder besproken.

Voor deze groep NBM werd een procedure “niet -begeleide buitenlandse minderjarigen” uitgewerkt om deze jongeren tot hun 18^e verjaardag verblijfsdocumenten toe te kennen. Alles werd in de Omzendbrief betreffende het verblijf van niet-begeleide minderjarigen vastgelegd. In deze procedure staat het zoeken naar een “duurzame oplossing” centraal. Deze omvat drie mogelijkheden:

1. Hereniging van de minderjarige met zijn familie.
2. Terugkeer van de minderjarige naar het land van herkomst of een derde land.
3. Een definitief verblijf in België.

Ook deze procedure kent verschillende fasen met bijbehorende verblijfsdocumenten. Deze procedure moet minstens drie jaar lopen vooraleer de jongere documenten kan krijgen voor definitief verblijf in België, indien de duurzame oplossing “definitief verblijf in België” is.

De procedure moet aangevraagd worden bij de DVZ, Cel niet-begeleide minderjarigen, door de voogd van de betrokken NBM. In zijn aanvraag dient de voogd een voorstel tot duurzame oplossing te formuleren, samen met elementen die dit voorstel kunnen ondersteunen en staven. Concreet betekend dit dus dat het dus de taak van de voogd is om op zoek te gaan naar de achtergrond en familiale context van zijn pupil, zodat kan nagegaan worden of gezinshereniging/terugkeer tot de mogelijkheden behoren. (FOD Justitie, 2007; Derluyn, 2010)

Op basis van de aangebrachte elementen en eventueel bijkomende informatie die de DVZ zelf verzamelt, wordt een –al dan niet – voorlopige beslissing inzake de duurzame oplossing. Dit kan een bevel tot terugbrenging zijn, een aankomstverklaring, een tijdelijk bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister,... . Aangezien het meestal over tijdelijke verblijfsdocumenten gaat dient de voogd bij het verstrijken van het verblijfsdocument steeds weer een nieuwe aanvraag tot afgifte van een verblijfsdocument met bijbehorend voorstel tot duurzame oplossing te richten aan de DVZ.(CGVS, 2008/2011; Derluyn, 2010)

De vraag die men zich nu kan stellen is: Wie bepaald wat nu exact die duurzame oplossing moet zijn? Er zijn hier verschillende logica's die meedenken. De migratielogica versus de beschermingslogica. Dit

leidt tot een compleet verschillende invulling van “het belang” van een en dezelfde NBM, met daaruit voortvloeiend een verschillende invulling van het concept “duurzame oplossing” voor die jongere.

Een derde, veel kleinere groep NBM, die een procedure hebben als “slachtoffer mensenhandel”. Het gaat hier om jongeren die het slachtoffer zijn van mensenhandel en exploitatie, vb. seksuele of economische exploitatie. Aan het statuut "slachtoffer van mensenhandel" zijn drie voorwaarden verbonden waaraan het slachtoffer moet voldoen vooraleer zij of hij erkend kan worden:

1. de personen of het netwerk verlaten waardoor men werd uitgebuit;
2. zich laten begeleiden door een erkend en gespecialiseerd onthaalcentrum voor de opvang en begeleiding van slachtoffers mensenhandel;
3. klacht indienen of verklaringen afleggen tegen de uitbouter(s). (Derluyn, 2010; Pag-Asa, 2011)

In de praktijk verloopt de procedure in vier fasen:

1. Een (mogelijk) slachtoffer wordt geïdentificeerd en doorverwezen naar één van de drie gespecialiseerde centra. Na een intakegesprek en eventuele opname, krijgt het slachtoffer een reflectieperiode van 45 dagen. Tijdens deze periode kan het slachtoffer nadenken over het al dan niet indienen van een klacht. Tijdens deze periode beschikt het slachtoffer over een bevel om het grondgebied te verlaten.
2. Indien het slachtoffer besluit klacht in te dienen, krijgt hij een attest van immatriculatie¹⁰ type A¹¹, geldig gedurende drie maanden. Tijdens deze fase wordt het slachtoffer nog steeds begeleid door een gespecialiseerd centrum.
3. Na deze fase kan het slachtoffer beschikken over een verblijfsvergunning van zes maanden, op voorwaarde dat het gerechtelijk dossier nog steeds aan de gang is, het parket of het auditoraat de persoon als een slachtoffer van mensenhandel beschouwen, de persoon nog steeds bereid is mee te werken, de banden met de uitbouter(s) verbroken zijn en het slachtoffer geen gevaar voor de openbare orde of nationale veiligheid vormt. Deze verblijfsvergunning is verlengbaar tot het einde van de gerechtelijke procedure.
4. Indien de klacht of de verklaringen hebben geleid tot een veroordeling op basis van de wet op de mensenhandel heeft het slachtoffer recht op een verblijfsvergunning van onbepaalde duur. De eerste veroordeling geeft aanleiding tot de toekenning van een verblijfsrecht, ook indien de tegenpartij vervolgens in beroep gaat. (Pag-Asa, 2011)

Het kleine aantal NBM dat een aanvraag doet als slachtoffer van mensenhandel is enigszins verwonderlijk gezien er vermoedt wordt dat toch een aanzienlijk aantal NBM in aanmerking kan komen voor deze procedure.

Ten slotte heb je nog de procedure die voor vele NBM van belang is: de procedure tot regularisatie. Dit kan via artikel 9 bis en artikel 9ter¹². Dit is een aanvraag die gebeurt op basis van specifieke gronden, vb. humanitaire en medische gronden. Een aanvraag kan gebeuren om de situatie van de jongere te regulariseren, wat concreet betekent dat de NBM tijdelijke of definitieve verblijfsdocumenten wordt toegekend om op legale wijze in België te kunnen blijven. Meestal wordt

deze aanvraag ingediend kort voor of net na de 18^e verjaardag. (Derluyn, 2010; kruispuntmi,2011; Medimigrant, 2011)

Als de NBM geen definitief verblijfsstatuut heeft verworven wanneer hij de meerderjarigheid bereikt, betekent dit meestal dat hij niet langer op Belgisch grondgebied mag verblijven. Deze jongere kan er dan voor kiezen om terug te keren naar het land van herkomst. Doet de jongere dit niet, dan verblijft hij zonder geldige verblijfsdocumenten in België, wat uiteindelijk betekent dat hij in de illegaliteit terecht komt, wat uiteraard zorgt voor bijzonder precare leefomstandigheden. (Derluyn & Broekaert, 2005; Derluyn, 2010; Van Der Auweraert, 2007)

1.2.6. Opvang

Er is een historisch gegroeide tweedeling in de opvang van NBM, met name het onderscheidt tussen NBM en AMA's. De AMA's vallen onder federale bevoegdheid, daar de vreemdelingenwetgeving (met inbegrip van de asielwetgeving) een federale aangelegenheid is en de federale overheid zich dus verantwoordelijk heeft gesteld voor de opvang van asielaanvragers, dus ook van de AMA's. Op dit moment wordt deze opvang georganiseerd door Fedasil (Federaal Agentschap voor de Opvang van Asielzoekers). Specifiek voor AMA's werden in de bestaande opvangcentra, zowel federale opvangcentra als de centra van het Rode Kruis, specifieke afdelingen opgericht voor deze groep jongeren. Ook OCMW's organiseren speciale lokale opvanginitiatieven (LOI's)¹³. Fedasil staat in voor de toewijzing van de jongeren aan de opvangcentra.

Voor de jongeren die geen asiel aanvragen of uitgeprocedeerd zijn, is de federale overheid niet bevoegd, maar ook deze jongeren moeten opgevangen en begeleid worden. Als deze NBM beschouwd worden als jongeren in een "problematische opvoedsituatie", dan kunnen zij terecht binnen het aanbod van de gemeenschappen. In Vlaanderen is dit de Centra voor Bijzondere Jeugdzorg. Specifiek voor deze NBM werden twee specifieke voorzieningen opgericht: Juna vzw in Aalst en Minor Ndako in Brussel.

De opvang van AMA's en andere NBM gebeurt in drie fasen:

1. In de eerste fase maakt men geen onderscheidt tussen het al dan niet asiel aanvragen.

Opvang in een observatie- en oriëntatiecentrum.(OCC).

Gedurende 15 dagen kan een NBM terecht in één van de twee federale OCC. Dit zijn de centra van Neder-Over-Heembeek en Steenokkerzeel. Deze termijn kan eenmaal verlengd worden met 15 dagen. Het OCC moet een eerste psycho-sociaal-medisch profiel van de jongere opstellen. Men gaat er ook na of de minderjarige in een eventuele situatie van kwetsbaarheid zit. Op basis van deze observatie zal er bepaald worden naar welke opvangstructuur de jongere kan worden doorverwezen.

Wanneer het gaat om een jongere die in de luchthaven aankomt zonder papieren wordt die ook opgevangen in een OCC. Enkel wanneer er twijfel bestaat over zijn leeftijd kan hij/zij nog opgesloten worden in een gesloten centrum met een maximum termijn van drie dagen. Daarna moet men hem/haar ook overbrengen naar een OCC. Een jongere die aangetroffen wordt aan de grens zal gedurende maximaal 15 dagen, uitzonderlijk verlengbaar met 5 dagen, beschouwd worden als een persoon die niet gemachtigd is om op het grondgebied te verblijven. Het OCC wordt gedurende deze periode gelijkgesteld met een plaats aan de grens. Tijdens deze periode kan de NBM worden teruggewezen met toepassing van het verdrag van

Chicago, al is dat in het geval van minderjarigheid slechts onder bepaalde gevallen toegelaten. (Derluyn, 2010; FOD Justitie,2007; kruispuntmi, 2011)

2. Na deze korte observatie- en oriëntatieperiode wordt de minderjarige in een tweede fase doorverwezen naar een *meer langdurende opvang*, hetzij een asielcentrum of opvangvoorziening van de federale overheid, hetzij naar een opvangmodaliteit georganiseerd door de gemeenschapsoverheid. Een NBM is welkom bij de CBJ indien er sprake is van een “problematische opvoedingssituatie” al benadrukt een recente dienstnota dat niet elke NBM zich noodzakelijkerwijs in dergelijke situatie bevindt. Een NBM zal in de CBJ opgenomen worden indien er niet enkel materiële opvang nodig is maar ook een “hulpverlenende finaliteit” heeft. Hoewel de intentie er is om tot een opvang te komen ongeacht het administratief statuut van de minderjarige bepaalt de dienstnota dat de opvang van NBM die asiel hebben aangevraagd een uitsluitende federale bevoegdheid is. In principe vallen deze jongeren dus buiten de mogelijkheden van de Bijzondere Jeugdzorg. Overleg tussen de federale en Vlaamse overheid zou hierin verandering moeten brengen. In eerste instantie wordt een NBM die geen asiel aanvraagt opgevangen in het categorale aanbod van de Bijzondere Jeugdbijstand. Deze zijn specifiek gericht op de NBM.(kruispuntmi, 2011)
3. Na deze 2e fase is het de bedoeling om te zoeken naar *vervolgopvang*, bv. in een LOI (zelfstandig wonen) of binnen het reguliere aanbod van de bijzondere jeugdzorg van de bevoegde Vlaamse of Waalse gemeenschap, vb. zelfstandig wonen, residentiële voorziening, pleeggezin,... . Doorverwijzing naar een voorziening van de Bijzonder Jeugdzorg kan enkel gebeuren via aanmelding van de minderjarige door de voogd bij een Comité voor Bijzondere Jeugdzorg, waarna de gebruikelijke procedure dient te worden gevolgd. Het verblijf in het categoriaal aanbod van de Bijzondere Jeugdbijstand is tijdelijk. Men zal er nagaan waar de NBM die geen asiel aanvroeg het best terecht kan voor een duurzame oplossing. Mogelijkheden hiervoor zijn: familie, vrienden of aangepaste, niet categorale opvang van de Bijzondere Jeugdbijstand. De bedoeling is dat elke NBM, ongeacht hun administratief statuut, wordt opgevangen door de meest aangepaste instantie. Hierdoor zouden enkel de meest hulpbehoevende NBM in de Bijzondere Jeugdbijstand terechtkomen, terwijl anderen een minder intensieve vorm van opvang en begeleiding krijgen. Helaas staat dit tot op heden niet op punt waardoor asielzoekers niet terecht kunnen in de Bijzondere Jeugdbijstand. Diegene die asiel aangevraagd hebben kunnen terecht binnen de opvanginitiatieven voor asielzoekers. Voor de NBM die geen asiel aanvragen zijn er binnen de Bijzondere Jeugdbijstand verschillende mogelijkheden.

Bv.: begeleidings – en gezinstehuizen (residentieel), opvang- oriëntatie en observatiecentra, thuisbegeleidingsdiensten, diensten voor pleegzorg, diensten voor begeleid zelfstandig wonen en dagcentra (Derluyn, 2010; kruispuntmi, 2011).

Jongeren wier asielaanvraag of aanvraag tot het bekomen van een statuut als slachtoffer van mensenhandel werd geweigerd worden beschermd tot hun 18 jaar in de zin dat ze verblijfsdocumenten tot die tijd kunnen krijgen. Ook hier moet gezocht worden naar een duurzame oplossing, die heel divers kan zijn en gaat van hereniging met familie in het land van herkomst, zoeken naar een duurzame oplossing in het land van herkomst of in een ander land tot het toekennen van een definitief verblijfsstatuut in België. (Derluyn& Broekaert,2005; Derluyn, 2010).

Zoals eerder reeds aangegeven kan dit laatste niet zomaar, deze procedure kent verschillende fases waarbij het minstens 3 jaar duurt vooraleer de jongere een definitieve verblijfstitel kan verkrijgen.

1.2.7. Onderwijs

Gelet op het feit dat minderjarigen in België leerplichtig zijn ziet de voogd erop toe dat zijn pupil ingeschreven wordt op school. Wettelijk gezien is de NBM pas onderworpen aan de leerplicht vanaf de zestigste dag na zijn inschrijving in het bevolkingsregister of in het vreemdelingenregister. Voor NBM gebeurt deze inschrijving vrijwel nooit onmiddellijk. In het belang van de minderjarige wordt er bij de voogd op aangedrongen zo vlug mogelijk de nodige stappen te ondernemen om hem in een school in te schrijven. (FOD Justitie,2007).

Inzake onderwijs worden NBM in een ander kader geplaatst, met name het kader van de “anderstalige nieuwkomer”. Concreet betekent dit dat deze jongeren eerst een speciaal talenaanbod krijgen om zich een van de landstalen eigen te maken. In het lager onderwijs gebeurt dit meestal door een extra taalaanbod binnen een beperkt aantal klasuren wat betekent dat het kind de meeste uren doorbrengt bij de klasgenootjes, waar de anderstalige adolescenten binnen het secundair onderwijs terechtkomen in onthaalklassen voor anderstalige nieuwkomers (OKAN). Na een volledig schooljaar in een OKAN-klas kan de jongere, met ondersteuning van een “vervolgcoach”, de overstap maken naar het reguliere onderwijs. Dit is echter geen makkelijke opdracht voor de NBM, de taalachterstand is er nu eenmaal. Dit leidt ertoe dat velen onder hen in een lager jaar dienen te starten dan hun leeftijdsgenoten én meestal in een lagere richting dan zij volgens hun intellectuele mogelijkheden bij onderwijs in hun eigen moedertaal zouden aankunnen. (Derluyn, 2010).

1.2.8. Wat na hun 18?

In de eerste plaats stopt dan de bescherming die de omzendbrief van 15 september 2005 hen biedt. De overgang van minderjarigheid naar meerderjarigheid heeft nogal wat gevolgen. Uiteraard betekent meerderjarig worden in de eerste plaats zélf verantwoordelijkheid verwerven. De jongere kan zelf de hulpverlening stopzetten als hij dat wil en hij moet niet langer verantwoording afleggen aan zijn voogd. Maar er is ook een keerzijde aan die “vrijheid”. Aangezien de bescherming die een NBM krijgt het gevolg is van het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind die zegt dat kinderen en jongeren een verhoogde kwetsbaarheid hebben die bijzondere rechtsregels rechtvaardigen. De logica gebiedt dan ook dat die niet meer van toepassing zijn vanaf de meerderjarigheid. De bescherming van een NBM houdt in hoofdzaak in dat er een verbod op gedwongen uitwijzing is. Vanaf 18 jaar kan dit dus wel, tenzij de meerderjarige beschikt over een verblijfsrecht in België. Beschikt hij daar niet over dan wordt zijn verblijf illegaal. De belangrijkste consequenties hiervan zijn dat een legaal inkomen onmogelijk is en dat de toegang tot sociale rechten beperkt zijn. (Van Der Auweraert,2007). Het verkrijgen van een verblijfsrecht is zonder meer de voornaamste focus van een groot aantal NBM. Voor sommigen van hen wordt dit ook realiteit.

Zij beschikken op hun 18^e over een (veelal tijdelijke) verblijfstitel. Zolang dat verblijfsrecht van tijdelijke aard is, is het belangrijk dat de verblijfssituatie goed wordt opgevolgd. Dit kan gebeuren door een advocaat, maar even goed door een sociale dienst. De voornaamste elementen waar rekening mee moet gehouden worden zijn de voorwaarden van verlenging van de verblijfstitel. In een aantal situaties is niet duidelijk waaraan de betrokkene moet voldoen om verlenging te krijgen. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer Bureau NBMV van de DVZ de verblijfskaart heeft afgeleverd net voor de jongere 18 werd. De aanvraag voor verlenging wordt door een ander bureau van Vreemdelingenzaken beoordeeld, die niet noodzakelijk dezelfde criteria hanteert. Niettemin zijn de vaak gehoorde eisen bekend: in het bezit zijn van een nationaal paspoort, studeren én goede

resultaten behalen of werk hebben, de Nederlandse taal machtig zijn en “bewijzen van integratie” kunnen leveren. Er dient rekening gehouden worden met het feit dat de beoordeling minimum 1 maand in beslag neemt en dat het opstellen en indienen van de aanvraag tot verlenging dus tijdig dient te gebeuren. (Van Der Auweraert,2007).

Eens de druk voor het verwerven van een verblijfstitel wegvalt, komt er meer ruimte vrij om aandacht te besteden aan hun psychosociaal welzijn. Vragen in verband met zingeving, verlies, afscheid en cultuurverschillen krijgen meer kans eens de strijd voor het dagelijks overleven en het verkrijgen van een verblijfsrecht wegvallen.

1.3. Probleemstelling

Uit de algemene schets van wie niet-begeleide minderjarigen zijn hoe de Belgische wetgeving voorziet in de opvang van deze jongeren blijkt dat deze opvang in ons land structureel georganiseerd is. De wetgeving voorziet in de opvang en begeleiding van deze groep minderjarigen in een aantal specifieke opvangcentra. Het is echter veel minder duidelijk hoe de opvang van deze groep inhoudelijk vorm moet krijgen. Uit de casus van Hayat blijkt dat niet-begeleide minderjarigen vaak een zware rugzak met zich meedragen. Ze hebben vaak al een arsenaal aan negatieve ervaringen en traumatiserende gebeurtenissen achter de rug. Het is dus niet vanzelfsprekend om deze jongeren te begeleiden in hun weg naar een evenwichtig volwassen leven.

Vanuit de vaststelling dat de dagdagelijkse begeleiding van niet-begeleide minderjarigen de begeleiders in opvangcentra voor heel wat uitdagingen stelt, wordt in dit eindwerk de vraag gesteld wat er moet veranderen om jongeren als Hayat de kansen te geven die ze verdienen. Hierbij wordt nagedacht over de rol van begeleiders (wat kunnen zij voor jongeren als Hayat betekenen?) maar ook over de organisatie van de opvang van niet-begeleide minderjarigen: wat zijn de mogelijkheden van een open opvangstructuur - die in wezen gericht is op de opvang van volwassenen en gezinnen met kinderen – om jongeren zoals Hayat de nodige structuur te bieden? Hoe kan deze vorm van opvang kansen creëren en deze jongeren niet voortdurend het gevoel geven dat ze opgegeven worden?

Dit eindwerk tracht een antwoord te bieden op deze vragen en zo bij te dragen tot een betere begeleiding van de niet-begeleide minderjarigen in ons land.

*With everything happening today
You don't know whether you're coming or going
But you think that you're on your way
Life lined up on the mirror don't blow it
Look at me when I'm talking to you
You looking at me but I'm looking through you
I see the blood in your eyes
I see the love in disguise
I see the pain hidden in your pride
I see you're not satisfied
And I don't see nobody else
I see myself I'm looking at the*

*Mirror on the wall, here we are again
Through my rise and fall
You've been my only friend
You told me that they can understand the man I am
So why are we here talking to each other again*

*Oh, I see the truth in your lies
I see nobody by your side
but I'm with you when you're all alone
And you correct me when I'm looking wrong
I see that guilt beneath the shame
I see your soul through your window pain
I see the scars that remain
I see you Wayne, I'm looking at the..*

*Mirror on the wall, here we are again
Through my rise and fall
You've been my only friend
You told me that they can understand the man I am
So why are we here talking to each other again*

*Looking at me now I can see my past
Damn I look just like my f-ckin dad
Light it up, that smoking mirrors
I even look good in the broken mirror
I see my momma smile that's a blessing
I see the change, I see the message
and no message could be any clearer
So I'm stared with the man in the...*

*Mirror on the wall, here we are again
Through my rise and fall
You've been my only friend
You told me that they can understand the man I am
So why are we here talking to each other again
Mirror on the wall, here we are again
Through my rise and fall
You've been my only friend
You told me that they can understand the man I am
So why are we here talking to each other again
Mirror on the wall
So why are we here talking to each other again?*

Deel 2: Analyse

In dit deel gaat het over de problemen waar deze jongeren mee geconfronteerd worden. In de eerste plaats stelt zich de vraag: “Welke invloed heeft trauma op hun gedrag? En hun ontwikkeling?” Verder wordt er met een sociologische bril naar de NBM gekeken. De concepten ethnocentrisme, racisme en discriminatie staan hier centraal. Daarna wordt nog eventjes de pedagogische bril opgezet. Wat kunnen “vreemden” voor deze jongeren doen?

Vooraleer we deze vragen beantwoorden bekijken we de verschillende fasen in het leven van vluchtelingen. “Dé vluchteling” bestaat niet, ze vormen een zeer heterogene groep met verschillende achtergrond, geschiedenis, ervaringen,.. Wat ze met elkaar gemeen hebben is het vluchtelingschap, het feit dat ze het noodzakelijk vonden om hun herkomstland te verlaten en zo hun bestaan veilig te stellen.

Schell en Muller (2000) onderscheiden 5 fasen¹⁴:

1. *Breuk met het normale leven*: Hier onderscheiden we de periode in het herkomstland vanaf het moment dat de (sociaal-politieke)onrust begon tot de vlucht uit de vertrouwde omgeving. De duur van deze periode kan variëren van enkele uren tot ettelijke jaren. De ervaringen die de mensen tijdens deze periode meemaken kunnen schokkend zijn (oorlog, martelingen, etnische zuivering, politieke, religieuze en sociale onderdrukking en andere vormen van schending van de mensenrechten). Kenmerkend voor deze schokkende ervaringen is dat ze zijn gerelateerd aan menselijk handelen. Daarnaast is deze periode van onrust getekend door verlies. Zowel van materiële (bezittingen van individuen en/of de gemeenschap) als immateriële (familie en vrienden, maatschappelijke status, vertrouwde omgeving,..) aard. Ook het uitvallen of afgesneden zijn van institutionele voorzieningen (gezondheidszorg, onderwijs, sociale voorzieningen,..) behoort tot deze eerste fase. Kortom kan gesteld worden dat deze schokkende periode, hoe lang of kort ze ook duurt, een algemeen verlies van veiligheid en bestaanszekerheid teweegbrengt.
2. *Vlucht en eerste opvang in de regio*: Door de dreiging van geweld en bestaansonzekerheid besluit de vluchteling om uit het herkomstland weg te gaan. Bij vluchtelingen die met geweld uit hun land verdreven worden of waarbij sprake is van “verbannen worden” is van ‘besluit’ niet eens sprake. Met de vlucht begint voor deze mensen de tweede tijdsfase, die verschillende vormen kan aannemen. Zij verlaten hun land op diverse manieren: sommigen stappen in herkomstland aan boord van een vliegtuig of boot, of ze vluchten eerst naar een buurland, anderen vluchten eerst naar een opvangkamp in de regio en regelen van daaruit een of ander vorm van vervoer naar het gastland¹⁵. De vlucht van herkomstland naar gastland kan enkele uren duren, maar evengoed enkele jaren, ze kan goed georganiseerd zijn of erg wanordelijk en traag verlopen. Sommigen hebben tijd om afscheid te nemen en koffers te pakken, anderen moeten letterlijk halsoverkop en met lege handen vertrekken. Tijdens de vluchtperiode kan er sprake zijn van zware lichamelijke inspanning, voedselgebrek, gebrek aan sanitaire voorzieningen en gezondheidszorg. Ook eindeloos wachten en intense verveling kan deel uitmaken van hun vluchtperiode. Hoe de vlucht ook

vorm krijgt en hoelang ze ook duurt, mensen op de vlucht verkeren in een kwetsbare positie. Ze zijn afhankelijk van anderen (familie, vrienden en kennissen maar ook mensensmokkelaars, documentvervalsers, corrupte ambtenaren en douane beambten) en lopen zo verhoogd risico op uitbuiting en geweld. In het bijzonder alleenreizende kinderen en vrouwen zijn bovendien kwetsbaar voor seksueel geweld.

De context en aard van de schokkende ervaringen in deze periode zijn anders dan in de periode voor de vlucht, maar daarom hebben ze niet minder invloed op de lichamelijke en geestelijke gezondheid van de vluchteling. (Schell & Muller, 2000)

3. *Asielprocedure en opvang in België*: Voor de vluchtelingen die erin slagen België te bereiken en hier asiel aanvragen, begint de volgende fase in de tijd: die van procedure en opvang. De hele procedure draait erom dat de asielzoeker moet aantonen effectief vluchteling te zijn volgens de in ons land geldende criteria.¹⁶ Deze procedures kunnen jaren in beslag nemen. Dit maakt dat vluchtelingen zich verre van welkom voelen in ons land, vaak worden de procedures als ondoorzichtig, willekeurig en daarmee als oneerlijk ervaren. (Schell & Muller, 2000) De asielzoekers worden opgevangen in het netwerk van Fedasil, Rode Kruis centra of andere partner¹⁷. In deze vorm van opvang wonen mensen van allerlei nationaliteiten bij elkaar. Het aantal bewoners per opvang varieert enorm, dit kan gaan van een 75-tal tot een achthonderdtal. (Fedasil, 2012) Alleenstaanden delen een kamer met anderen, gezinnen worden zoveel mogelijk in afgescheiden vertrekken ondergebracht, waarbij ouder(s)en kind(eren) wel één ruimte moeten delen. (Schell & Muller, 2000)

Sommige centra liggen midden in de stad, andere bevinden zich op het platteland. Toch bieden al deze centra dezelfde diensten aan. Een opvangcentrum voor asielzoekers zorgt voor de dagelijkse basisbehoeften van zijn bewoners: onderdak, voedsel en kledij. Tijdens hun verblijf in het centrum krijgen de asielzoekers ook sociale, juridische, medische en psychologische bijstand. (Fedasil, 2012) Asielzoekers krijgen een bescheiden bedrag aan zakgeld, waardoor hun mogelijkheden sterk worden ingeperkt. Het gebrek aan vrijheid, mogelijkheden en leefruimte maken het verblijf psychisch zwaar. De lange onzekerheid van de juridische procedure bemoeilijkt de leefsituatie van asielzoekers verder. Centraal in deze derde fase staat hun vluchtverhaal. De asielzoeker kan niets anders dan dit verhaal zo overtuigend mogelijk te presenteren en afwachten. Zo hebben ze erg weinig grip op de eigen situatie. Vluchtelingen zelf omschrijven deze periode als erg stressvol. (Schell & Muller, 2000)

4. *Toekenning van verblijfsvergunning of afwijzing*: De asielprocedure heeft verschillende mogelijke uitkomsten.¹⁸ Deze kunnen in 2 grote categorieën ingedeeld worden: Kunnen/mogen blijven én de onmogelijkheid op legale wijze in België te verblijven.

~ *Toekenning van een verblijfsvergunning*: Dit kan in België op basis van verschillende gronden.¹⁹ De voornaamste zijn de erkenning als vluchteling en de subsidiaire bescherming, voor de NBM komt daar de beschermingsmachtiging bij. (Vreemdelingenrecht, 2012) Omdat vluchtelingen met een verblijfsvergunning nieuwkomers zijn, zijn ze verplicht om deel te nemen aan een inburgeringstraject. Ze moeten zich een van de landstalen eigen maken en kennis verwerven van de samenleving en de arbeidsmarkt. De inburgering van minderjarige anderstalige nieuwkomers gebeurt niet via een inburgeringstraject, maar vooral door school te lopen. Net zoals voor hun leeftijdsgenoten, geldt voor minderjarige anderstalige nieuwkomers het recht op onderwijs en de leerplicht. Veel scholen organiseren

onthaalonderwijs dat tot doel heeft hen zo snel mogelijk Nederlands te leren en hen te integreren. Voor het basisonderwijs gebeurt dat via de reguliere klaspraktijk; voor het secundair onderwijs is dat via de onderwijsvorm en studierichting die het nauwst aansluit bij hun individuele capaciteiten. Het onthaalbureau verzorgt de toeleiding van minderjarige anderstalige nieuwkomers naar een geschikte school of naar het onthaalonderwijs. Als dat nodig is, worden ze ook begeleid naar welzijns- en gezondheidsvoorzieningen. De gemeente informeert hen over het socioculturele aanbod (bijvoorbeeld verenigingen, sportieve en culturele activiteiten, jeugdvoorzieningen) in de gemeente. (Inburgering, 2012)

- ~ *Afwijzing:* Afgewezen asielzoekers worden geacht het Belgisch grondgebied te verlaten. Om deze boodschap kracht bij te zetten worden de opvangvoorzieningen stopgezet. Zo komen zij zonder middelen van bestaan op straat terecht. Ze zijn dan geschokt en verbijsterd, ze hebben het gevoel dat ze de grip op hun leven kwijt zijn. (Schell & Muller, 2000)

Met name voor alleenstaande vrouwen, ouderen, zieken en ouders met kinderen is dit hard. Niemand weet waar deze afgewezen asielzoekers blijven: keren ze terug op eigen kracht, gaan ze naar een ander land of “kiezen” ze voor een leven als illegaal in België?

Toch zijn er verschillende mogelijkheden tot tijdelijk, al dan niet legaal verblijf na afwijzing:

- Bevel om het grondgebied te verlaten (BGV) na afwijzing asielaanvraag.
- Illegaal verblijf na afloop van de termijn van een BGV.
- Niet- begeleide minderjarige asielzoekers (NBMA's).
- Aanvraag artikel 9bis voor BGV.
- Verlening van het verblijf omwille van humanitaire omstandigheden. (Vreemdelingenrecht, 2012) Hiervan is de recent in de media verschenen: “Zaak Scott Manyo” een voorbeeld.²⁰

De maatschappelijke uitsluiting van afgewezen asielzoekers maakt dat ze geïsoleerd raken en afhankelijk worden van de goodwill van anderen. Dit leidt tot passiviteit en een ondermijnen van hun zelfrespect. Als zij besluiten om illegaal in ons land te verblijven komen ze steeds verder in de marge van de maatschappij terecht en zakken ze weg in een “overleven van dag tot dag”. Net als tijdens de periode van de vlucht raken ze gefocust op de dagdagelijkse besommeringen van eten, geld en onderdak. De kans op lichamelijke en geestelijke klachten wordt steeds groter en uiteindelijk verdwijnt het toekomstbeeld totaal. (Schell & Muller, 2000)

5. *Terugkeer en herintegratie:* Bijna elke migrant die naar zijn land wil terugkeren, komt in aanmerking voor vrijwillige terugkeer. Zowel asielzoekers, uitgeprocedeerde asielzoekers als migranten zonder papieren. Het vrijwillige terugkeerprogramma bestaat uit een vliegreis naar het herkomstland, een terugkeerpremie en eventueel bijkomende re-integratiesteun. In België is Fedasil de verantwoordelijke overheidsinstantie voor vrijwillige terugkeer. De praktische organisatie van de terugreis naar herkomstland wordt uitgevoerd door de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) (Fedasil, 2012) Verder kunnen mensen die

vrijwillige willen terugkeren ook steun vinden in het Return and Emigration of Asylum Seekers ex-Belgium (REAB)- Programma. Dit wordt gefinancierd door de Belgische Federale Overheidsdienst voor Maatschappelijke Integratie. Dit programma voor bijstand bij vrijwillige terugkeer wordt uitgevoerd in nauwe samenwerking met gouvernementele instellingen, middenveldorganisaties en migrantengemeenschappen, die een benadering van vrijwillige terugkeer garanderen op verschillende niveaus. In het kader van het REAB-Programma werken REAB-partners, IOM en tegenhangers samen en kunnen zo een meer humane terugkeermogelijkheid bieden met alle respect voor de rechten van de mens en de waardigheid van de migranten.

2.1. Ontwikkelingspsychologische invalshoek: De invloed van trauma op de ontwikkeling en gedrag van kinderen en jongeren

Hier bekijken we de ‘ontwikkelingstaken’ van een adolescent. Daarna kijken we naar een ‘normaal’ ontwikkelingspatroon van identiteitsvorming, verklaren we wat begrepen wordt onder trauma en zien we hoe trauma een invloed kan hebben op deze jongeren hun ontwikkeling en hoe dit zich –kan- uiten in gedragsproblemen.

2.1.1. Ontwikkelingstaken van de adolescent: Havighurst

Om inzicht te krijgen in het ontwikkelingsproces van een adolescent moeten we kijken naar de verschillende (ontwikkelings-)taken die jongeren gedurende hun adolescentie moeten realiseren. Op basis van een onderzoek bij verschillende culturen maakt de onderzoeker Robert Havighurst een onderscheid tussen verschillende ontwikkelingstaken. De concrete invulling van de ontwikkelingstaken wordt beïnvloed door de biologische veranderingen in de persoon zelf, de verwachtingen die gesteld worden in de maatschappij en door de eigen waarden en aspiraties van de persoon. Voor iedere levensfase onderscheidt Havighurst verschillende levenstaken (Mönks & Knoers, 2004). Deze taken zijn voor de adolescentie:

- het accepteren van lichamelijkeheid;
- het accepteren van de geslachtsrol, voorbereiding op huwelijk en gezin, leren van emotionele onafhankelijkheid tegenover de ouders/opvoeders, het leren aangaan van relaties met groepen jongens en meisjes;
- het leren van burgerlijke verantwoordelijkheid, verlangen naar en het bereiken van verantwoord sociaal gedrag;
- ontwikkeling van een bewuste waardeschaal en een adequaat wereldbeeld;
- voorbereiding op economische onafhankelijkheid, beroepskeuze en –opleiding.

Een belangrijke opmerking bij de theorie van Havighurst is dat opvoeding cultureel bepaald is en dat leer- en socialisatieprocessen de invloed ondergaan van de cultuur waarin ze plaatsvinden.

Daardoor kunnen de ontwikkelingstaken verschillen voor bijvoorbeeld een Amerikaan en een Europeaan. De vermelde ontwikkelingstaken zijn echter passend voor onze maatschappij. Daarnaast gaat Havighurst er te veel van uit dat de ontwikkelingstaken opgelegd zijn van uit de maatschappij. Hij gaat voorbij aan het feit dat mensen ontwikkelingstaken zelfstandig op zich nemen of verwerpen. (Mönks & Knoers, 2004)

2.1.2. Ontwikkelen van de identiteit in de adolescentiefase

Identiteit

Adolescenten moeten op zoek naar zichzelf, naar een eigen identiteit: op zoek naar wie ben ik? Hun eigen kwaliteiten leren kennen en daar verder vorm aan geven. Dit vraagt van ouders en jongeren een andere manier van met elkaar omgaan.

Identiteitsontwikkeling is een inter-persoonlijk (sociaal) en intra-psychisch proces dat plaats vindt in de context van menselijke relaties. (Meurs, 2008)

De tegenwoordig meest geciteerde theorie over het wezen van de adolescentie is die van **Erikson**. Zijn theorie beslaat het hele leven, van geboorte tot ouderdom. Erikson gaat ervan uit dat iedere fase zijn eigen uitdaging, risico en mogelijke uitkomsten heeft. (Kohnstamm, 2002)

De theorie van Erik Erikson valt onder de categorie van de Egopsychologie en is verwant aan die van Freud. Erikson's theorie laat die van Freud ongemoeid. Toch is er wel een wezenlijk verschil: Freud stelde dat de mens gedreven werd door seksuele driften en dat het individu deze moest kanaliseren om te overleven. Erikson had het liever over spontaniteit en het ontwikkelen van Ego-Kracht. Hij ziet in de levensloop van de mens acht fasen en bouwt daarmee voort op de fasen van Freud. Hij geeft ze een bredere basis, doordat hij aan elke fase een ontwikkelingsprincipe toevoegt. (Delfos, 2010) In iedere levensfase van kind en adolescent staat de ontwikkeling van het Ego centraal dat steeds biologische veranderingsprocessen moet zien te integreren met processen in de levensomstandigheden. Het Ego is eigenlijk een synthese tussen die twee. Iedere fase heeft een kernthema, gevoelsfacet van het menselijk bestaan dat zich, als het goed is, zal "vestigen" in een kind. Bij gunstige omstandigheden zal een baby zich veilig en vertrouwd gaan voelen, een peuter zal een zeker gevoel van zelfstandigheid ontwikkelen, enz.... . Voordat het Ego dit soort van levensgevoel bereikt wordt het heen en weer geslingerd tussen tegenpolen. Een baby kent momenten van vertrouwen, maar ook van wantrouwen. De peuter is trots op wat het zelf al kan en kent schaamte om wat mislukt. Ieder ontwikkelingsstadium is in die zin een crisisfase, waaruit een sterker en rijker Ego tevoorschijn komt. (Delfos, 2010; Kohnstamm, 2002; Meurs, 2008)

Als het gaat om de adolescentie beweegt de slinger volgens Erikson zich tussen identiteitsgevoel en identiteitsverwarring. De adolescentie is de levensfase tussen 12 en 19 jaar. Volgens Freud is dit een woelige periode door de grote lichamelijke veranderingen. Seksuele en agressieve driften, die sluimerden tijdens de latentiefase (6-12 jaar), worden wakker. Ze bedreigen het ego en zijn bescherming. Hiermee bedoelt Freud dat de rede en gezond verstand van de adolescent op de proef worden gesteld. Vooral de genitale zone is onderhevig aan een sterke seksuele energie en de jongere wordt opnieuw geplaagd door oedipale fantasieën. Tieners vinden het soms moeilijk om zelfs maar in de buurt van een ouder te zijn. Erikson heeft aan deze fase dus het ontwikkelingsprincipe 'identiteit versus verwarring' toegevoegd. (Delfos, 2010; Meurs, 2008).

De fase kenmerkt zich door een identiteitscrisis vanwege enerzijds de grote biologische en cognitieve veranderingen en anderzijds de eisen van het volwassen bestaan die in het verschiet liggen. Daardoor raakt de jongere het zicht op zichzelf kwijt. Dit houdt in dat er nieuwe sociale conflicten ontstaan met nieuwe eisen die aan de jongere worden gesteld, die van de adolescent een andere houding vragen dan voorheen. Er moet een nieuwe ego-identiteit, persoonlijkheid, worden gevormd. De jongere is bang om niet aan de verwachtingen van anderen te kunnen voldoen. Hij maakt zich zorgen om zijn toekomstige plaats in de wereld. De jongere zoekt aansluiting bij een groep om erbij

te horen, de peer-group, en om zijn onzekerheden de baas te kunnen. (Delfos, 2010; Meurs, 2008) Identiteitsvorming door identificatie en het stellen van daden is een levenslange activiteit, maar speelt het meest tijdens de adolescentiefase. Het is voornamelijk een onbewust proces. Jongeren voelen zich overstelpt met mogelijkheden en willen zich niet te snel vastleggen in een sociale rol. (Delfos, 2010). Daarom is het volgens Erikson belangrijk dat de jongere kan experimenteren en rondkijken zonder veel maatschappelijke verantwoordelijkheden en zonder voor het eigen levensonderhoud te moeten voorzien. Men kan hier spreken van een psychologisch moratorium, een innerlijke retraite om zichzelf te vinden. (Kohnstamm, 2002). Dit is de periode waarin iemand zichzelf ontdekt. Moratorium betekende oorspronkelijk dat men uitstel kreeg bij het afbetalen van schuld. Een adolescent krijgt dus uitstel van verantwoordelijkheid. In deze periode heeft de jongere tijd en gelegenheid om zich te wijden aan en na te denken over de eigen plaats in relatie tot ouders en vrienden, om verliefd te worden, idolen te bewonderen, zich op verschillende mogelijkheden van school en beroep te oriënteren. Kortom, deze periode leent zich er uitstekend toe om zich in allerlei relaties en situaties te begeven. (Delfos, 2010; Kohnstamm, 2002; Meurs, 2008)

Stadium (leeftijd)	Psychosociale crisis	belangrijke relaties	Psychosociaal leergebied	Ego-Kracht	risico
0-1: baby Oraal-sensorisch	Vertrouwen vs Wantrouwen	Moeder	Krijgen, Geven, terugkrijgen	Hoop, Vertrouwen	Sensorische stoornis – teruggetrokkenheid
2-3: peuter Anaal - musculair	autonomie vs schaamte and twijfel	Ouders	vasthouden, laten gaan	Wilskracht, Zelfcontrole	impulsiviteit – dwang
3-6: kleuter Locomotorisch - genitaal	initiatief vs schuld	Gezin, relaties	Er achter aan gaan, spelen	Doelgerichtheid, moed	meedogenloosheid – remming
6-12 : lagere school Latentie	Vlijt en inspanning vs minderwaardigheid	buurt en school	iets afmaken, samen ergens aan werken	Bekwaamheid	narrow virtuosity – inerteid
12-19 adolescentie Sociale Latentie	ego-identiteit vs identiteitsverwarring	Leeftijdsgenoten, rolmodellen	Jezelf zijn, jezelf delen	Trouw en toewijding	Fanatisme – verloochenen
de 20's jong volwassene	Intimiteit vs isolatie	partners, vrienden	Verliezen en jezelf in een ander vinden	Liefde	promiscuïteit – exclusiviteit
late 20ers tot 60ers: volwassene	Scheppend vermogen vs zelfingenomenheid	kinderen, collega's, deskundigheid	scheppen, zorgen	Zorg	Over-zorg – afwijzing
60 en ouder: ouderdom	Ik- integriteit vs wanhoop	Mensheid of nageslacht	zijn, door geweest zijn, oog in oog met dood	Wijsheid	Vooringenomenheid – Wanhoop

Figuur 2: Ontwikkelingsfasen/taken volgens Erikson.

De ontwikkeling van ego-identiteit vindt niet alleen in deze fase plaats, maar het bereikt hier wel een hoogtepunt in intensiteit. De voorgaande fasen komen nu samen. Het vertrouwen dat geleerd is in de zuigelingperiode vormt nu de basis van trouw. Jonge mensen moeten nu anderen leren te vertrouwen, evenals hun eigen ideeën en toekomstbeelden. De andere ego- krachten worden ook aangesproken: wilskracht, doelgerichtheid en competentie evolueren zich tot toewijding. Dit gaat niet zonder slag of stoot. Identiteitsverwarring op velerlei gebied slaat toe in de vorm van identiteitscrisisen, om te worden verhelderd waarna er weer nieuwe verwarringen ontstaan. Er moeten vaak vele horden worden genomen. Onzekerheid en zekerheid wisselen elkaar af. Fanatisme en verloochening maken om beurten plaats voor toewijding en trouw. Beide kanten moeten worden ervaren om te komen tot stabiliteit. Toewijding en trouw zijn uiteindelijk de belangrijkste ingrediënten van een stabiele persoonlijkheid; de hoofdprijs van deze fase.

Erikson noemt de adolescentie de sociale latentieperiode. Terwijl men allerlei nieuwe manieren van “omgaan met” uitprobeert verwacht men geen sociale verplichtingen van deze groep. Ze hoeven nog geen beroep uit te oefenen. Het is een zoektocht naar de eigen plaats in het establishment op het gebied van geloof, beroep en relaties waarvoor de samenleving ruimte geeft.

Door de periode heen leert men zichzelf kennen. Soms als overwinnaar of held, maar soms ook als verliezer of iets er tussen in. Problemen in de ontwikkeling in de adolescentie kunnen zich voordoen als men niet of onvoldoende in staat is om alle zelfbeelden die men opdoet op een of andere manier te assimileren in zichzelf. Door alle ervaringen leert men reflecteren wat hopelijk leidt tot een genuanceerd zelfbeeld.

Stijfkoppigheid en rolafwijzing zijn onmisbaar voor de eigen ontwikkeling. Iedere adolescent speelt hier in meer of mindere mate mee. Daarbij zorgen stijfkoppen ook voor de nodige vernieuwing in de maatschappij. Stijfkoppigheid, hoe vermoeiend ook, is niet altijd slecht. (Meurs, 2008)

Individuatie

Het proces van identiteitsvorming is er een van steeds verdergaande individuatie. Adolescenten gaan steeds zelfstandiger functioneren. Het individuatieproces dat ze doormaken kan volgens Josselson (1980) opgedeeld worden in vier fasen:

“Differentiatie”.

De vroege puberteit (10-14 jaar)

De invloed van hormonen op kinderen is groot. De veranderingen door de puberteit worden zichtbaar. Het kind wordt zich bewust van het feit dat het op een aantal vlakken anders is dan zijn ouder(s). De jongere zal deze verschillen extra gaan benadrukken. Dit kan gepaard gaan met een uitgesproken kledingstijl of muziekkeuze.

“Uitvoering”.

Experimenteren (14-16 jaar)

Centraal staat de behoefte aan afstand. Als ouder is het belangrijk om de afstand die de jongere vraagt te respecteren, tegelijkertijd hij/zij ook duidelijke grenzen nodig. De pubers identificeren zich in deze fase meer met hun vrienden dan met hun ouders. Ze experimenteren en zoeken grenzen op.

“Naderbij komen”.*Toenadering (16-18 jaar)*

Na het benadrukken van de verschillen tussen ouder en kind domineert nu de angst bij de adolescent van het volledig loslaten. Dit maakt dat hij weer meer toenadering zoekt. Na een onrustige periode keert de situatie langzaam weer terug naar normale proporties en vertoont de jongere meer volwassen gedrag, dat hij of zij nog niet eerder heeft vertoond.

“Verstevinging”

Tenslotte komt de fase van verstevinging en krijgt de jongere een eigen identiteit. Deze fase luidt het einde van de adolescentie in.

In de psychoanalytische theorie speelt individuatie een belangrijke rol. (Delfos, 2010) De eerste individuatiefase, kleutertijd waarin het separatie- individuatieproces tot zelfstandigheid leidt. (Delfos, 2010; Meurs, 2008) Volgens Blois (1973) vindt een tweede individuatiefase plaats in de adolescentie. Opnieuw ontstaat er een spanningsveld tussen separatie en individuatie, ditmaal tussen de jongere en zijn/haar ouders. (Delfos, 2010; Meurs, 2008)

Voor de 2^e fase van het individuatieproces, ‘de uitvoering’ boezemt ouders angst in. Vaak is er een vrij abrupte overgang naar gedurfd gedrag en niet meer willen luisteren naar de ouders. Net als in de peuterjaren is dit voor de adolescent een proces dat angst oproept. Vandaar de onbeheerste heftigheid van het verzet tegen ouderlijke regels, want zich losmaken van die oude vertrouwde binding is eng. Voor hen is het moeilijk om vertrouwen in hun kind te behouden als het zich plots zo ‘anders’ opstelt. (Delfos, 2010; Kohnstamm, 2002) Voor jongeren die onvoldoende sociale identiteit hebben opgebouwd is deze fase risicovol. Vanaf ongeveer 14 jaar is de omgang met leeftijdgenoten erg belangrijk. Adolescenten die geen vriend(innen) heeft gemaakt lopen het risico zich aan te sluiten bij risicogroepen. Deze groepen hun codes zijn vaak uiterlijk duidelijk. Ze hebben zichtbare regels over haardracht, alcohol- en drugsgebruik, taalgebruik en omgang met volwassenen. Het aannemen van regels maakt aansluiten gemakkelijk. Een eenzame jongere zal zich proberen aan te sluiten bij de groep door de regels te volgen. (Delfos, 2010)

Uiteraard is de hierboven beschreven theorie omtrent identiteitsvorming er een die gebaseerd is op onze westerse samenleving. De percepties over kindertijd in de literatuur komen voornamelijk van volwassenen en vanuit een westerse visie.

Het grote verschil zit in de wijze waarop er naar kinderen en jongeren gekeken wordt. Er zijn twee uitersten in de opvatting hoe er naar hen gekeken kan worden. Eén stroming gaat uit van het gegeven dat kinderen kwetsbaar zijn en beschermd moeten worden. (Vandenhoeve, 2012) Ennew (1995) zegt dat het dominante model van kindertijd is gebaseerd op middenklasse kinderen die naar school gaan, spelen, in een gezin wonen, relatief hulpeloos zijn en niet in staat zijn om taken van volwassenen uit

te voeren. Ze zijn afhankelijk van volwassenen. Kindertijd wordt gezien als een periode waarin de kinderen beschermd moeten worden door volwassenen. Ze moeten in de eerste plaats hun kindertijd ervaren als iets leuks en onbezorgds. Binnen de familie worden ouders of verzorgers als verantwoordelijk gezien en het kind als diegene die verzorging, protectie en opvoeding geniet. Dit laat zich vertalen naar een algemene status van kwetsbaarheid van het kind (Buskens, 2003).

De consequentie van deze denkwijze is dat ze een eigen positie krijgen toebedeeld.

De tweede stroming heeft als uitgangspunt dat kinderen al op tamelijk jonge leeftijd hun steentje kunnen bijdragen aan de wereld zoals die in het algemeen gewenst wordt. In deze opvatting is geen

plaats voor een aparte positie van kinderen en jongeren. In onze westerse cultuur hangt men over het algemeen de eerste visie aan. Er wordt grote waarde gehecht aan het kind als kind (Vandenhoele, 2012).

Dit waarde hechten aan het kind als zodanig is echter niet overal vanzelfsprekend.

Mind to Change zegt hierover: *“In vele landen werken kinderen mee om hun families te onderhouden, en is het onmogelijk hen weg te houden van ellende en verantwoordelijkheden. Niet meewerken betekent in veel gevallen dat kinderen geen eten kunnen krijgen; hun ouders kunnen zonder de inzet van hun kinderen simpelweg niet genoeg geld verdienen om het hele gezin te onderhouden. Het idee van een aparte kindertijd als zorgeloze levensfase past alleen bij welvaartsstaten, waar gezinnen zich het kunnen veroorloven hun kinderen vrij te stellen van arbeid. In verschillende samenlevingen worden kinderen verantwoordelijkheden toegewezen en bestaat er geen duidelijk onderscheid tussen werk en spel. Competentie wordt vaak bepaald aan de hand van het vermogen bepaalde taken uit te voeren en het vermogen bepaalde verantwoordelijkheden te dragen. In sommige samenlevingen worden personen op 14-jarige leeftijd als volwassene gezien, terwijl in andere samenlevingen volwassenheid pas wordt bereikt op 35-jarige leeftijd. Verschillen in omgevingsvoorwaarden spelen een belangrijke rol in de mogelijkheden en uitdagingen waar mensen zich voor gesteld zien en daarmee op de taken en verantwoordelijkheden die de leden van samenlevingen toebedeeld krijgen. De situatie bepaalt welke bijdrage kinderen aan de samenleving moeten leveren en hoe hun rol daarin gewaardeerd wordt. Kindertijd, jeugd en adolescentie moeten daarom beschouwd worden als sociale en culturele constructies, die direct samenhangen met socio-economische, politieke en omgevingsfactoren. De kindertijd is dus een constructie die samengaat met levensomstandigheden. Het is variabel, en contextspecifiek.”* (Mind to Change, 2012)

Men kan het opgroeien van een Belgische jongere moeilijk vergelijken met de moeilijkheden waar een jongen als Hayat mee geconfronteerd werd en wordt.

Zoals Mind to Change reeds opmerkt is het concept kindertijd een sociale en culturele constructie. Wat een kind is, is moeilijk te omschrijven. Er is een grote variatie in zowel de manier waarop kindertijd wordt gedefinieerd, als in de eigenschappen die kenmerkend worden geacht voor de kindertijd.

Buskens (2003) zegt dat dit geldt zowel tussen als binnen samenlevingen. Verschillende factoren bepalen de identiteit van een kind. De identiteit van een kind wordt doorgaans vastgesteld aan de hand van de leeftijd. Maar ook concepten als gender, klasse, rijkdom, etniciteit, religie en macht kunnen een persoon de identiteit van kind verlenen.

Het is dan ook niet verrassend dat er verschillende zienswijzen bestaan over de kindertijd. Tussen samenlevingen en binnen samenlevingen denken mensen verschillend over bijvoorbeeld de opvoeding van kinderen, seks, criminaliteit, politiek, school en werk. (Buskens, 2003)

Naast de visie van een kind als kwetsbaar wezen die bescherming nodig heeft en de zienswijze dat kinderen geen aparte aanpak nodig hebben pleiten Hardman (1973) en anderen voor een nieuwe zienswijze die kinderen ziet als een aparte groep die hun eigen interesses, belangen en betekenissen van de wereld hebben. In deze visie kunnen kinderen als autonome wezens beschouwd worden. Kinderen worden gezien als kennishebbende actoren die verwickeld zijn in zaken die betrekking op hen hebben. Kinderen hebben hier eigen ideeën over en doen hiermee ook actief iets, ze hebben opties en zijn in staat om actief te handelen. (Buskens, 2003)

Hoewel er dus wel degelijk kritiek is, blijft de status van kwetsbaarheid de boventoon voeren. Deze westerse zienswijze komt in het bijzonder tot uiting wanneer het kind verwickeld is in oorlogen, ongelukken of ziekten, maar ook, en misschien vooral, als er naar kindsoldaten gekeken wordt.

Het woord 'kindsoldaat' is een westers begrip dat is opgebouwd uit twee afzonderlijke woorden:

- Kind: definitie zoals ze door de Conventie van de rechten van het kind gegeven is: '*elk menselijk wezen beneden de achttien jaar oud*' (Vandenhole, 2012)
- Soldaat: Volgens de 'Van Daele': '*sol-daat (de; m, v; meervoud: soldaten) iemand die in het leger dient, m.n. zonder een rang te bekleden*'; respectievelijk iemand die vrijwillig of gedwongen is gerekruteerd en direct of indirect deelneemt aan gewapende conflicten.

Het samengevoegde woord 'kindsoldaat' kan dus gedefinieerd worden als: een kind onder de achttien jaar dat door strijdkrachten vrijwillig of gedwongen is gerekruteerd en direct of indirect deelneemt aan gewapende conflicten. Dit samengestelde woord heeft een negatieve betekenis voor ons, iets dat niet zou moeten mogen en waar volwassenen een stokje voor moeten steken. Een kind is immers hulpeloos en moet de protectie van de ouders genieten. In deze visie zijn kindsoldaten getraumatiseerde slachtoffers. Anderzijds wijst Buskens (2003) er ons op dat kindsoldaten niet enkel als slachtoffer worden gezien, maar ook als dader, vooral door lokale mensen die direct of indirect slachtoffer zijn van de daden van kindsoldaten.

Het verhaal van Emmanuel Jal illustreert deze twee uitersten erg fraai. Tegelijk is dit verhaal er een van hoop, dat niet alle 'reddelozen' verloren zijn, dat er wel degelijk jongeren zijn die van hun woede, angst, wanhoop een toekomst maken bestaande uit hoop. (Jal & Davies, 2009) Het bewijst de veerkracht die jongeren kunnen bezitten.

Of men nu met een westerse bril naar de adolescentie kijkt, of een stuk kritischer, feit is dat jongeren, ongeacht land van herkomst zelf hun identiteit moeten kunnen ontwikkelen. Er bestaan verschillende identiteitsvormen.

Identiteitsvormen

Het werk van Erikson heeft verschillende wetenschappers geïnspireerd om het identiteitsconstruct te operationaliseren. Marcia (1966, 1976) was de meest invloedrijke onderzoeker op dit gebied, hij ontwikkelde het 'Identiteit Statussen Model'. In dit model wordt de identiteitsvorming vooral gezien als de reactie op een specifieke ontwikkelingsstaak, namelijk het doorstaan van de identiteitscrisis die in de adolescentie ontstaat ten gevolge van een opeenstapeling van leeftijdsgebonden veranderingen. Om deze overgangsfase tot een goed einde te brengen moet er volgens Marcia sprake zijn van stabiele keuzes binnen maatschappelijke waardegebieden als opleiding en werk, politiek en levensbeschouwing, en relaties. Bovendien moeten deze keuzes zijn gefundeerd op een uitvoerig afwegingsproces. (Delfos, 2010; Kohnstamm, 2002)

Marcia identificeerde vier identiteitsvormen die gebaseerd zijn op de mate van *exploratie* ('exploration') en *binding* ('commitment').

De vier identiteitsvormen zijn:

- 1) *identiteit diffusie*: de adolescent heeft nog geen definitieve keuzes of bindingen gemaakt met een beroep, politiek en dergelijke. Ze gaan ook niet op zoek naar de rollen en identiteitsaspecten die bij hen passen;
- 2) *identiteit moratorium*: verwijst naar adolescenten die zich nog in een proces van exploratie en crisis bevinden, maar die nog geen definitieve bindingen zijn aangegaan;

- 3) *identiteit foreclosure*: Adolescenten met identiteit foreclosure (vroegtijdige afsluiting) zijn – hoewel ze geen periode van exploratie achter de rug hebben – wel tot definitieve bindingen gekomen. Ze hebben zich doorgaans laten leiden door de wensen en het voorbeeld van significante anderen, zoals ouders. Er zijn geen veranderingen in de ideeën uit de kindertijd, aan die ideeën wordt vrij rigide vastgehouden;
- 4) *gevormde identiteit*: de adolescent heeft crisis(sen) ondergaan, geëxploreerd en heeft onafhankelijk van de ouders wel bepaalde politieke en ideologische ideeën ontwikkeld en keuzen gemaakt. (Delfos, 2010; Kohnstamm, 2002)

Meurs zegt dat wanneer adolescenten de crisis rond de identiteitsvorming oplossen, dit resulteert in één van de drie verschillende typen van identiteit:

- 1) een *positieve identiteit*, het zelf is gebaseerd op continuïteit en identificaties uit het verleden. Deze zijn dusdanig veranderd dat er nu een uniek en coherent geheel is ontstaan;
- 2) een *negatieve identiteit*, het zelf is gebaseerd op ongewilde en gevaarlijke identificaties uit het verleden;
- 3) en een *verwarde identiteit of geen identiteit*, waarbij voorgaande identificatie en toekomstplanning als betekenisloos worden beschouwd. (Meurs, 2008)

Bij de identiteitsvorming speelt het kennen en begrijpen van de eigen afstamming een belangrijke rol. (Delfos, 2010)

Etnische identiteit

Welke invloed hebben migratieprocessen op de identiteitsvorming? Kunnen NBM zich verbonden voelen met zowel de Belgische cultuur als met hun cultuur van oorsprong? Of moeten ze een keuze maken?

Om hierop een antwoord te vinden zijn we genoodzaakt de definitie van ‘etnische identiteit’ te vinden. Ang en Rousseau (2005) zeggen dat er geen universeel aanvaarde definitie is van ‘etnische identiteit’. Wel zijn reeds verschillende pogingen ondernomen om een licht te werpen op dit complexe concept. Een van de meest gebruikte definities werd geformuleerd door Phinney (1989). Zij omschrijft etnische identiteit als volgt: “*one’s sense of belonging to an ethnic Group and the part of one’s thinking, perceptions, feelings and behaviors that is due to ethnic group membership*”.

Ze beschrijft vier componenten die deel uitmaken van etnische identiteit:

1. *Self identification*: hoe het individu zichzelf catalogeert, Bv. Op basis van taal, nationaliteit,...
2. *Ethnic behaviors and practices*: etniciteitgerelateerde praktijken, zoals bv. keuze voedsel, bepaalde rituelen,...
3. *Affirmation and belonging*: het trotse gevoel tot die etnische groep te behoren en een gevoel van verbondenheid ermee.
4. *Ethnic identity achievement*: de processen die gepaard gaan met het verwerven van etnische identiteit door bv opzoekwerk te doen over hun cultuur en erover te praten. (Ang & Rousseau, 2005/4)

'Hoe wordt etnische identiteit gevormd?'

Verschillende modellen, vooral uit ontwikkelingspsychologische hoek, zijn ontworpen om deze ontwikkeling te beschrijven. De 'Radical Development Models' (Atkinson, Morten & Sue, 1993) focussen vooral op de individuele psychologische processen die migrantenjongeren ondergaan: na een periode van verwarring en innerlijke conflicten worden deze jongeren zich steeds meer bewust van hun etnische identiteit. Het resultaat uit zich in een geïntegreerde etnische identiteit. Ook de 'Acculturation Models' (Berry, 1997) beschrijven verschillende strategieën die NBM handhaven bij contact met een andere cultuur. Assimilatie is hier een van en ook integratie, bedoeld als zijnde een evenwicht tussen bv Belgische en Afghaanse cultuur, het gewenste doel.

Hoewel dit erg vruchtbare pogingen zijn om de ontwikkeling van etnische identiteit te beschrijven, schuilen er diverse gevaren in deze benaderingen.

De universalistische kijk, die alle jongeren dezelfde weg en processen in hun identiteitsontwikkeling toeschrijft, is beperkend en onjuist. Er moet rekening gehouden worden met persoonsgebonden factoren die van belang zijn, zoals de voorgeschiedenis en socio-politieke factoren.

Verder is er weinig aandacht voor positieve en protectieve effecten van etnische identiteitsontwikkeling. Verder mag men zich niet blindstaren op een te rigide concept van etnische identiteit. De 'integratie'-fase die beoogd wordt is een utopische en irreële toestand van etnische identiteit. Eerder moet men trachten een 'dynamisch' concept te handhaven, waarbij nadruk wordt gelegd op het procesmatig karakter van identiteitsvorming. (Ang & Rousseau, 2005/4)

2.1.3. Trauma

Hoewel de levensgeschiedenis van niet -begeleide minderjarigen sterk kan variëren, kregen ze allemaal in meerdere of mindere mate te maken met traumatische ervaringen, hetzij voor of tijdens de vlucht, hetzij na aankomst in België.

Wat is nu een trauma? Volgens de "Van Daele" is een trauma: *"de, het; v(m) en o -'s, -ta 1 verwonding 2 (psych) hevige geestelijke aandoening die een stoornis veroorzaakt."*

Vele NBM kwamen in het land van herkomst in contact met oorlog en geweld. Hier kan een onderscheid gemaakt worden tussen terreurervaringen, waarbij het gaat om slachtoffers van geweld, en slagveldervaringen, waarbij de betrokkene zelf aan het geweld heeft deelgenomen. De betrokkene werd hierbij vaak onder druk gezet om aan dat geweld deel te nemen. (Plysier, 2003) Het kan ook gaan om geweld van een andere orde (verplicht huwelijk, genitale verminking,...)

Derluyn, Wille en De Smet (2005) beschrijven twee types binnen ervaringen die traumatisch kunnen genoemd worden: type 1 omvat plotse, afgebakende en zeer ingrijpende gebeurtenissen: ernstige verlieservaringen, zoals het verlies van de ouders. Het type 2 komt bij NBM ook veelvuldig voor. Hier gaat het dan over ervaringen die zich aanhoudend over een lange periode voordoen, en minder afgebakend zijn, zoals leven in een oorlogsgebied, leven met een chronisch tekort aan voedsel,... Een essentieel gegeven bij het beleven van traumatische gebeurtenissen, zowel type 1 of 2, is dat men het gevoel heeft de controle over het gebeuren volledig kwijt te zijn. Dit, en het gevoel om voor alles afhankelijk te zijn van anderen, kan zwaar doorwegen en uiteindelijk resulteren in aangeleerde hulpeloosheid (Derluyn, Wille & De Smet 2005)

Tijdens de vlucht kunnen zich ook traumatische ervaringen voordoen: het verblijf in erbarmelijke omstandigheden in een vluchtelingenkamp, het reizen in containers en levensgevaarlijke

overtochten op zee, geweld door mensensmokkelaars, de voortdurende angst onderschept te worden door politie,...

Bij aankomst in ons land kunnen daar nog traumatische ervaringen bij komen, zoals de interviews op DVZ, het leven in een groot vluchtelingencentrum, racisme en discriminatie,...

Hoe verschillend de ervaringen van NBM ook zijn, ze delen allen enorme verlieservaringen. Allemaal hebben ze de mensen die hen dierbaar zijn, achtergelaten. Ze verliezen hun sociale status, hun vertrouwde omgeving en cultuur. Dit leidt tot gevoelens van ontworteling en vervreemding. (De Smet, 2009)

Deze emoties worden nog versterkt door het aankomen in een ander land, met een totaal andere cultuur. Veel jongeren raken bij hun aankomst in België in (cultuur)schok. Plots worden ze omringd door mensen die er totaal anders uitzien (huidskleur, lichaamsbouw, kledij,..) ze komen terecht in een ander klimaat, in een land met heel andere gewoonten, gebruiken en regels. Daarnaast komen ze in contact met omgangsvormen die hen totaal onbekend kunnen zijn. (De Smet, 2009)

De meeste vluchtelingen hebben op de een of andere manier te lijden gehad van onderdrukking of geweld. Hun ervaringen gaan van onderdrukking, gevangenschap, martelingen, het verdwijnen van familieleden, scheiding en verlies, ontberingen, andere vormen van geweld en ballingschap. Deze ervaringen worden door Guus van der Veer (1998) samengevat met de concepten 'traumatisering' en 'ontworteling'.

Traumatisering

Traumatisering wil zeggen dat een individu een reeks extreem pijnlijke ervaringen heeft ondergaan, in die mate dat de ervaringen zo moeilijk te verwerken zijn dat ze gemakkelijk kunnen leiden tot psychische problemen. Traumatisering is een proces dat na aankomst in het gastland kan voortduren, in zekere zin zelfs levenslang. (van der Veer, 1998)

Dit proces kan nader beschreven worden door ze onder te verdelen in fasen. Dergelijke fase-indeling werd het eerst beschreven door Keilson (1979):

- De eerste fase van traumatisering die vluchtelingen doormaken kan getypeerd worden als een toename van onderdrukking en vervolging. Hierbij denken we ondermeer aan de maatschappelijke en politieke veranderingen die plaatsvonden in het land van herkomst in de periode voorafgaand aan de extreme, traumatiserende situatie waarin de vluchteling geraakte, de mate waarop hij zelf bij deze veranderingen betrokken was en de gevolgen die hij daarvan ondervond.
- Met de tweede fase wordt bedoeld op de periode waarin de vluchteling aan den lijve allerlei angstaanjagende en levensbedreigende ervaringen onderging. Hierbij denken we aan marteling, slagveldervaringen, ontberingen tijdens de vlucht,...
- De situatie in het gastland en het leven in ballingschap kan gezien worden als de derde fase van het traumatiseringsproces. Hierbij denken we aan de traumatische gevolgen van de onzekerheid waarin een asielzoeker verkeert zolang hij geen officiële status als vluchteling heeft, allerlei aanpassingsproblemen die eigen zijn aan het leven in een andere cultuur, de gevolgen van de gedwongen scheiding van familieleden en vrienden, ervaringen van haat en racisme,... (van der Veer, 1998)

Ontworteling

Ontworteling wil zeggen dat een individu gedwongen werd zijn vertrouwde omgeving te verlaten en zich voor onbepaalde tijd in een nieuwe omgeving moet vestigen. Dit gaat uiteraard samen met de nodige stress, kost veel energie en gaat per definitie samen met aanpassingsproblemen. (van der Veer, 1998)

Ook ontworteling is een proces waarin drie fasen beschreven kunnen worden:

- De eerste fase begint met het verlaten van de woonplaats, dikwijls met het idee dat het om een tijdelijk verblijf elders gaat. Daarna volgt een periode van verplaatsingen van het ene verblijf naar het andere, waarbij sommigen veel ontberingen ondergaan, terwijl anderen deze fase in relatief comfortabele omstandigheden doormaken.
- De tweede periode kan gezien worden als de tijd dat de vluchteling, in onzekerheid omtrent zijn toekomst, in het opvangnetwerk van het gastland verblijft. In eerste instantie zijn de meesten onder hen eerder positief: ze hebben het gevoel veilig te zijn en aan grote gevaren te ontkomen. Na verloop van tijd gaan de onvrijheden die verbonden zijn aan de status van asielzoeker als belemmerend ervaren worden. Een voorbeeld hiervan is het niet kunnen gaan werken. Vaak is er ook de angst teruggestuurd te worden naar het land van herkomst. Dit werkt verlamdend. Een en ander kan leiden tot een sterke toename van gevoelens (machteloosheid, verdriet, woede) en van agressieve en destructieve impulsen. Deze gevoelens en impulsen kunnen interfereren met activiteiten die een vluchteling onderneemt met het oog op het bouwen van een toekomst in het gastland, zoals taallessen of andere vormen van onderwijs, het opbouwen van een sociaal netwerk, etc.. Tijdens deze fase moet de vluchteling ook af en toe verhuizen van de ene opvangstructuur naar de andere, dit kan eveneens interfereren met het opbouwen van een sociaal netwerk en het aangaan van relaties waar emotionele steun ontleend zou kunnen worden. (van der Veer, 1998)

Zo hebben NBM in deze periode door verplaatsingen doorgaans te maken met meerdere "individuele begeleiders". Telkens er een start van een vertrouwensband ontstaat, bestaat de mogelijkheid dat ze naar een andere opvangstructuur gaan, waar ze weer moeten herbeginnen met iemand anders.

- De derde fase van ontworteling begint als de vluchteling een 'definitieve' verblijfsvergunning heeft. Veelal leidt het ontvangen van dit document tot grote opluchting. Ze krijgen meer energie om allerlei vaardigheden en kennis te verwerven die nodig is om een leven in het gastland op te bouwen. Maar tegen de verwachtingen in leidt het bezit van een verblijfsstatuut niet tot een snelle oplossing van alle problemen. Er kunnen nieuwe maatschappelijke problemen ontstaan, bijvoorbeeld rond het verkrijgen van een woning, het vinden van werk, enz.. (van der Veer, 1998)

Wanneer is er sprake van een trauma?

Kenmerken die onderscheidend zijn voor traumatische gebeurtenissen zijn onder andere: plotseling en/of onverwacht, de gebeurtenis heeft een schokkend karakter, overlijden, bedreiging met de dood, ernstige verwonding, het subjectieve gevoel van hevige angst, ontzetting en/of hulpeloosheid, ...

Ook na het meemaken van dergelijk traumatische gebeurtenis behouden veel jongeren hun veerkracht en ontwikkelen ze geen blijvende traumasymptomen. Verschillende factoren, zowel op ontwikkelingsniveau, aangeboren of aangeleerde veerkracht en beschikbare steun van buitenaf kunnen mee bepalen welke jongeren problemen zullen krijgen en welke niet. (Cohen, Mannarino, & Deblinger, 2006)

Meurs (2008) heeft dit in de lessen mooi geïllustreerd met een “veer” waarover men beschikt. Hoe vaak een veer ook ingedrukt wordt, ze vindt haar vorm terug... Alleen duurt het bij de ene wat langer dan bij de ander... .

Ondanks het feit dat ervaringen dezelfde kunnen zijn zal de ene jongere psychische problemen ontwikkelen en de andere niet. Het verschil kan worden toegeschreven aan twee factoren: verschillen in kwetsbaarheid, en protectieve factoren. Onder deze factoren verstaan we aspecten in de omgeving en eigenschappen van jongeren die hen kunnen beschermen tegen de invloed van stressoren en die bepaalde uitingen van psychopathologie positief kunnen beïnvloeden.

Hier is het Steun, Stress, Kracht, Kwetsbaarheid –model (SSKK) een mooi voorbeeld. Steun en stress komen vanuit de omgeving. Steun wordt als positief ervaren, dit heeft te maken met bijvoorbeeld veiligheid, hulp, ondersteuning, alsook het versterken van het gevoel van eigenwaarde en het vertrouwen greep te hebben op wat gebeurd. Anderzijds heb je stress, die als negatief ervaren wordt. Dit heeft te maken met onder meer overbelasting, onveiligheid, verlies, bedreiging en onverwachte gebeurtenissen die deze gevoelens voeden. Een trauma is een goed voorbeeld van een stressbron. Een goed evenwicht tussen steun en stress is nodig. Teveel steun is betutteling, te weinig stress leidt tot verveling. Dit evenwicht ligt voor elk individu anders.

Kracht en kwetsbaarheid zitten niet in de omgeving maar in de mens zelf, in zijn persoonlijkheid. Bronnen van kracht kunnen zijn: probleemoplossend vermogen, zelfinzicht, gevoel voor humor, vermogen om vriendschappen te sluiten en relaties aan te gaan,... Kwetsbaarheid wordt als negatief ervaren. Beide zijn voor een deel biologisch bepaald, maar voor een deel ook psychologisch en veranderlijk. Zolang de krachtbronnen zwaarder wegen dan de mate van kwetsbaarheid, houdt men energie over om de stress aan te pakken. (Meurs, 2008) (van Emmerik & Berretty, 2007)

Wat zijn traumasymptomen?

Hiermee doelen we op de cognitieve, lichamelijke, emotionele en/of gedragsproblemen die verband houden met een traumatische gebeurtenis. Meestal komen ze overeen met symptomen van het post traumatische stress stoornis (PTSS, hierover verder meer). Ze kunnen echter ook andere depressieve, angst- of gedragsstoornissen omvatten, zoals automutilatie, middelenmisbruik, beschadigd vertrouwen in anderen en affectieve instabiliteit.

Cohen, Mannarino en Deblinger (2006) hebben deze traumasymptomen in enkele categorieën ingedeeld. Dit is een enigszins willekeurige indeling aangezien de probleemgebieden elkaar overlappen en op elkaar inwerken.

Affectieve traumasymptomen: angst, depressie, woede en affectontregeling zijn daar voorbeelden van. *Angst* is tegelijk een instinctieve en aangeleerde reactie op beangstigende situaties. In levensbedreigende situaties worden kinderen vaak automatisch bang. Soms vertonen kinderen dezelfde fysiologische en psychologische angstreacties wanneer zij later geconfronteerd worden met iets wat hen aan de traumatische gebeurtenis herinnert. Deze angstreactie kan zodanig gegeneraliseerd worden dat, op zich onschuldige, mensen,

plaatsen, voorwerpen of situaties die aan het traumatische gebeuren herinnert, dat ze evenveel angst oproepen als het oorspronkelijke trauma. Dit zou een eerste signaal voor post traumatische stress (PTSS) kunnen zijn. Over PTSS verder meer. Naast specifieke angsten kan er ook een algemene angst ontstaan ten gevolge van het onverwachte en beangstigende van het trauma. Dit kan ertoe leiden dat men zich in het algemeen niet veilig voelt en erg waakzaam is, attent om 'zich niet nog eens te laten verrassen'. Daarnaast kunnen jongeren na een trauma *depressieve gevoelens* ervaren. Die kunnen ontstaan wanneer zij plotseling het vertrouwen in andere mensen en de wereld in het algemeen verliezen, bijvoorbeeld verlies van hoop op de toekomst, geloof, onschuld, vertrouwen. *Woede* kan een gevolg zijn van het besef dat de traumatische gebeurtenis 'niet eerlijk was', hiermee wordt bedoeld, dat men niets heeft misdaan waardoor het trauma 'verdiend' zou zijn. Ernstig of chronisch getraumatiseerde jongeren kunnen *uiterst gevoelig* worden en *overdreven reageren* op gedrag of situaties die zij met een eerder trauma associëren.

Gedragmatige traumasymptomen : Het *vermijden van de herinnering* aan het trauma is veel voorkomend. Soms ontstaat er gedrag dat lijkt op het *trauma gerelateerd gedrag*, het onaangepaste gedrag wordt als het ware nagedaan. Doordat een *negatief zelfbeeld* kan ontstaan na trauma, zien we dat dit vaak de keuze van sociale contacten in de negatieve zin beïnvloedt.

Cognitieve traumasymptomen Er kan een *vervorming ontstaan in de gedachten* over zichzelf, de dader, andere mensen en de wereld in het algemeen. Er wordt vaak gezocht naar *een verklaring waarom* zo iets is gebeurd, mede met de bedoeling enigszins controle te krijgen over het leven en het voorspelbaar te maken. Soms gaat men de *schuld bij zichzelf* leggen en denken dat men slecht is. Bepaalde gedachten kunnen ertoe bijdragen dat men *het geloof en vertrouwen in God, gerechtigheid of een goede toekomst verliest*. (Cohen, Mannarino, & Deblinger, 2006)

Post traumatisch stress stoornis (PTSS)

Het posttraumatische stressstoornis (PTSS) is een psychische aandoening die in het DSM-IV is ingedeeld bij de angststoornissen en mag niet worden verward met het normale verwerkingsproces na een traumatische gebeurtenis. De aandoening ontstaat als gevolg van ernstige stresserende situaties, waarbij sprake is van levensbedreiging, ernstig lichamelijk letsel of een bedreiging van de fysieke integriteit. Deze situaties zijn voor de persoon zelf traumatisch en dus erg individueel.

Voorbeelden zijn: oorlog, burgeroorlog en andere gewapende, gewelddadige aanvallen, verkrachting, emotioneel of lichamelijk misbruik in de vroege jeugd.

Herbeleving (nachtmerries of flashbacks), vermijding van herinneringen of emotionele uitschakeling hiervan, ernstige prikkelbaarheid en slaapstoornissen, extreme spanning als gevolg van bepaalde prikkels, irritatie en hevige schrikreacties zijn mogelijke kenmerken van PTSS. Het is ook mogelijk dat de persoon symptomen van andere psychische aandoeningen vertoont zoals een klinische depressie. Van PTSS is sprake wanneer de symptomen langer dan een maand duren. Wanneer deze minder dan een maand duren, spreekt men van acute stressstoornis. (Meurs, 2011) (Wikipedia, 2012)

Bij NBM die ernstige traumatische ervaringen hebben opgedaan kan er sprake zijn van een post traumatisch stress syndroom. Dit vertaalt zich in het voortdurend herbeleven van de traumatische gebeurtenis, verminderde interesse in de omgeving en in anderen, vermijden van intense gevoelens, verhoogde alertheid, nervositeit, concentratieproblemen, enz.

(Plysier, 2003) Behalve PTSS, ziet men nog een heel scala aan emotionele en gedragsproblemen bij niet-begeleide buitenlandse minderjarigen, zoals slaapproblemen, paniekaanvallen, teruggetrokken gedrag, lusteloosheid, nachtmerries, uiteenlopende ontwikkelingsproblemen, hoofdpijn, hyperactief gedrag, depressie, doorgedreven passiviteit, angstsymptomen, eenzaamheid, scheidingsangsten, lage zelfwaarde, spijsverteringsstoornissen en eetproblemen, agressief gedrag, drug- en alcoholmisbruik,... (Derluyn et al, 2005)

Andere factoren die het emotioneel welbevinden beïnvloeden

Zonder ouders: Het ontbreken van de ouders is voor NBM een belangrijke gemeenschappelijke factor die hun emotioneel welbevinden erg negatief kan beïnvloeden. (Derluyn et al ,2005)Ze kunnen op niemand terugvallen, er is geen veilige gezinsomgeving en moeten de steun en zorg van hun ouder(s) missen. Ze hebben geen houvast en niemand die ze durven vertrouwen. Ze voelen zich op zichzelf aangewezen en voelen dat ze hun verleden alleen moeten proberen verwerken.

Dit brengt de nodige eenzaamheid met zich mee, een fundamenteel gevoel van alleen op de wereld te zijn, wat soms existentiële vragen met zich meebrengt, al komen die soms ook voort uit het gebrek aan toekomstperspectief. De grote hoop op het uitbouwen van een nieuwe, betere toekomst wordt vaak, door het verloop van de asielpcedure, de grond in geboord. Dit wordt versterkt naarmate de meerderjarigheidsleeftijd nadert, waarbij de angst hun droom nooit te kunnen waarmaken steeds groter wordt en de onzekerheid groeit. Hun isolement is moeilijk te doorbreken omdat ze vaak alle vertrouwen in anderen zijn verloren, en omdat ze vermijden om diepgaand contact aan te gaan met anderen (Derluyn et al ,2005).

*“ Sometimes
it’s better to be silent
than to tell others what you feel
Because
it will only hurt you
when you know
they can hear you
but they can’t understand you....”*

Hayat, 2011

Hoewel de ouder(s) er (voorlopig) niet zijn om de jongere te ondersteunen, valt hun invloed niet te onderschatten. Als een jongere zich bijvoorbeeld nog herinnert dat zijn ouders goede resultaten op school belangrijk vonden, kan hij zich daar uit loyaliteit naar zijn ouders toe op gaan fixeren en zo, tegen beter weten in, onrealistische resultaten nastreven. (Plysier, 2003)

Acculturatie: Een NBM maakt niet alleen in zijn thuisland stresserende ervaringen mee. Zoals eerder aangegeven kunnen de stresserende ervaringen zich nadien opstapelen. Een belangrijke bron van stress is het acculturatieproces. (Plysier, 2003) Hiermee wordt aangegeven dat de cultuurshock waarvan eerder sprake is, is iets wat zich de eerste dagen en weken voordoet. Eens die shock verdwijnt, blijft het moeilijk om de cultuur uit het land van herkomst te verzoenen met de cultuur in het gastland. Beide culturen een plaats geven in het eigen leven, en zoeken naar een goed evenwicht daarin, zorgt voor veel spanningen. De nieuwkomer dient de nieuwe samenleving te leren kennen,

en moet er vervolgens een eigen positie en rol in vinden. Dit blijft voor veel migranten gedurende een langere periode een erg zware opgave. Niet alle migranten gaan op dezelfde manier met acculturatie om.

Berry (1980) onderscheidt vier manieren waarop een acculturatieproces op macroniveau kan verlopen. Geldhof (2008) ziet dit op dezelfde manier, naargelang de mate waarin de migrant zijn eigen cultuur behoudt, en de mate waarin hij de nieuwe cultuur overneemt:

- **Assimilatie:** Er is sprake van assimilatie als de nieuwkomer zich afkeert van de eigen cultuur en helemaal opgaat in de nieuwe cultuur. Volledige assimilatie komt zelden voor en getuigt van een zwakke zelf-identiteit en een onafgewerkt adaptatieproces.
- **Marginalisatie:** Hierbij vindt de nieuwkomer geen aansluiting, noch bij de nieuwe, noch bij de eigen cultuur. Hij heeft geen enkele culturele achtergrond om op terug te vallen en verliest op die manier elke vorm van rollenpatroon. (Geldhof, 2008; Plysier, 2003) Dit komt vaak voor bij de 'generatie anderhalf', dit zijn kinderen en jongeren die gevlucht zijn tussen de leeftijd van 7 en 18 jaar. Zij hebben zich reeds een beeld gevormd over hun maatschappij en cultuur, die ze nog dikwijls zien als een vaststaand gegeven. Een confrontatie met een nieuwe cultuur zal dan ook voor veel verwarring leiden. (Plysier, 2003)
- **Separatie:** de nieuwkomer gaat zich afsluiten voor de nieuwe cultuur, zich vastklampen aan en terugbuigen op de eigen cultuur. De twee culturen gaan volledig naast elkaar leven.
- **Integratie** tenslotte, wordt beschouwd als het meest wenselijk, zowel voor de samenleving als voor het individu. De nieuwkomer behoudt zijn eigen culturele identiteit, en tracht de nieuwe cultuur daarin te integreren. (Geldhof, 2008; Plysier, 2003)

In realiteit vindt men vaak **een mengvorm van de vier acculturatievormen**. Terwijl op sociaal vlak integratie het na te streven doel lijkt, is het op individueel vlak niet altijd even gemakkelijk om een goede balans te vinden. Het is juist deze twijfel die van acculturatie een stresserende factor maakt. (Plysier, 2003)

Een extra probleem bij dit acculturatieproces is uiteraard de taal. Een van de landstalen leren is een zware opgave, maar een noodzaak om zich te kunnen handhaven in een nieuwe omgeving.

*De mensen praatten over me,
ik begreep ze niet,
maar ik begreep wel
dat ze over mij aan het praten waren.*

Xairtdaa in "Niemand weet dat ik mens ben" (Mortier & Blancquaert, 2010)

Postmigratieproblemen: Uit de vorming: "What's it really like? Wat na 18?"²¹ blijkt dat veel stress eveneens veroorzaakt wordt door de grote onzekerheid over de afloop van de juridische procedure. De onzekerheid maakt dat deze jongeren nauwelijks een toekomstperspectief hebben. Dit weerhoudt hen ervan om toekomstplannen te maken. Sommigen gaan, vanuit hun verlangen hier een nieuw leven op te bouwen, heel hard werken voor school, en doen hun uiterste best om Nederlands te leren, in de hoop hierdoor hun kans op verblijfspapieren te vergroten. Voor anderen werkt de onzekerheid net verlamdend en ontmoedigend. Chronische onzekerheid domineert hun leven. Toch blijkt dat velen weten dat ze, bij het bereiken van de meerderjarigheid, geen verblijfsrecht meer zullen hebben. Ze kunnen het bevel krijgen het land te verlaten, lopen het risico opgesloten te worden in een gesloten asielcentrum en gerepatriëerd te worden. Sommigen kiezen

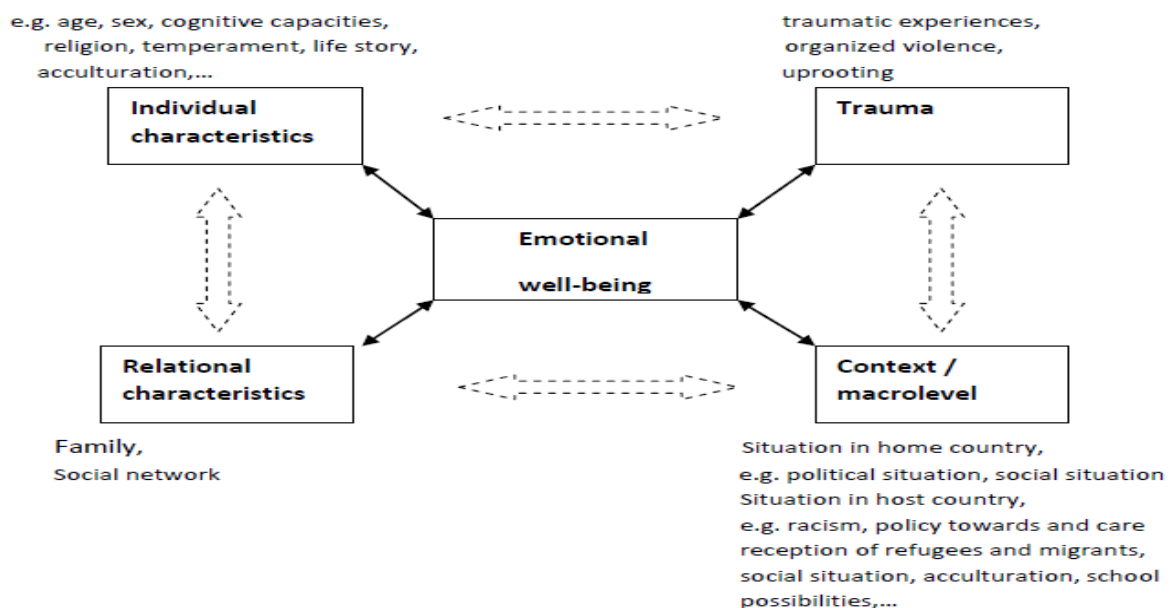
voor vrijwillige terugkeer, maar de overgrote meerderheid verkiest hier te leven in de illegaliteit. Dit houdt in dat ze geen recht meer hebben op opvang, zorg en ondersteuning. Ze kunnen meestal hun studies niet afmaken en kunnen ook niet legaal werken. Ze zijn voor overleven volledig op zichzelf, en in het beste geval op solidariteit van de omgeving, aangewezen. Enkel dringende medische hulp kan niet geweigerd worden aan een persoon met illegaal verblijf. Het leven in illegaliteit is een hard en onzeker bestaan, en het spreekt voor zich dat de jongeren dit met grote angst tegemoet zien. Daarnaast wordt veel stress veroorzaakt door het wantrouwen en de vooroordelen waarmee niet-begeleide buitenlandse minderjarigen (en andere migranten) tegemoet getreden worden. Ze krijgen te maken met, al dan niet verdoken, racisme en discriminatie. Dit kan angst, woede en verlies aan zelfwaarde met zich meebrengen. Het uitgesloten worden uit de nieuwe cultuur kan dan weer voor extra problemen zorgen bij het acculturatieproces.

Interactie tussen de verschillende factoren

De genoemde factoren bepalen mee het emotioneel welbevinden van de NBM. Het is belangrijk te beseffen dat deze factoren allen met elkaar gerelateerd zijn, en ook op mekaar inwerken. Naast de aangehaalde factoren, zijn er nog heel wat andere zaken die mogelijks een rol spelen, zowel als risico- of beschermende factor. Verder onderzoek is nodig om duidelijkheid te brengen in het belang en de impact van de verschillende factoren. Wel is reeds duidelijk dat er factoren spelen op 3 verschillende niveaus:

- *Microniveau*: individuele factoren zoals temperament, levensgeschiedenis, zelfbeeld, vaardigheden,... spelen een rol.
- *Mesoniveau*: hier is van belang in welke mate er nog contact is met familie, of er al dan niet ondersteuning is vanuit een sociaal netwerk,...
- *Macroniveau*: op dit niveau tenslotte is het bepalend hoe de situatie in het thuisland is, en hoe de samenleving van het gastland de nieuwkomer tegemoet treedt.

Ilse Derluyn (2005) vat het samen in volgend schema:

Ecological/contextual model of possible influencing factors on the refugee child's emotional well-being, Derluyn (2005).

Als we een open opvangstructuur bij 'relational characteristics' onderbrengen, dan zien we dat dit een rechtstreekse invloed heeft op de individuele kenmerken, op het emotioneel welbevinden en op de context op macroniveau. Deze drie factoren zijn omgekeerd ook bepalend voor het al dan niet succesvol verlopen van een verblijf in dergelijke opvangstructuur. Zo kan een negatieve maatschappelijke houding van buurtbewoners tegenover 'de nieuwkomers', een succesvol verblijf in de weg staan. Hierbij bedoelen we met succesvol: een zo goed mogelijk klimaat voor de nieuwkomers creëren, zodat zij zich welkom kunnen voelen en zo een eerste stap naar mogelijke integratie zetten. Migranten hebben zo al erg veel te verwerken, we mogen niet vergeten dat het uiteindelijk 'gewone jongeren in ongewone situaties' zijn.

2.1.4. Gevolgen van trauma bij jongeren

Onderzoek van Derluyn en Broekaert wijst uit dat NBM een groep jongeren zijn met een hoog risico voor het ontwikkelen van emotionele problemen als daar zijn: angsten, depressie en PTSS. Zij die verschillende traumatische ervaringen hebben meegemaakt en meisjes lopen een nog groter risico op psychologische stress. (Derluyn & Broekaert, 2007) In een ander onderzoek bleek dat het meemaken van meerdere traumatische ervaringen het risico op emotionele en gedragsproblemen ernstig verhogen. Bovendien blijkt dat minderjarigen die niet begeleid worden door hun ouders, een veel groter risico lopen op traumatische ervaringen, dan jongeren die wel de bescherming van hun ouders genieten. (Derluyn, Broekaert & Schuyten, 2008)

Getraumatiseerde jongeren kunnen duidelijke gevoelens van **angst** hebben, ze hebben dan een gevoel van naderende dreiging. Dit kan belemmerend werken voor de mogelijkheden van de jongere om de, bij zijn/haar ontwikkeling passende, ontwikkelingstaken te vervullen en kan ertoe bijdragen dat hij verantwoordelijkheden op zich neemt die zijn werkelijke leeftijd te boven gaan. Algemene angst kan leiden tot parentificatie of ertoe bijdragen dat de jongere alles in het werk stelt om 'volmaakt' te zijn en zo een eventuele dreiging in de toekomst af te weren. Verder kan men zo in de ban raken van een constante waakzaamheid voor mogelijke tekenen van dreiging en andere vormen van door angst ingegeven gedrag. Dit gedrag belemmert een gezonde aanpassing en kan leiden tot een comorbide gegeneraliseerde angststoornis.

Jongeren met **depressieve gevoelens** voelen hun verlies heel concreet. De egocentrische wereldvisie die 'normaal' is voor de ontwikkeling kan ertoe leiden dat ze zichzelf de schuld geven van het gebeurde, wat dan weer kan leiden tot depressieve symptomen zoals schuldgevoel, schaamte, verminderd zelfrespect, het gevoel waardeloos te zijn en de neiging tot zelfdoding. Een negatief zelfbeeld kan dan weer bijdragen tot het kiezen van de verkeerde vrienden en partners en tot **zelfdestructief gedrag zoals middelenmisbruik, automutilatie, onveilige seks en pogingen tot suicide**. Het uiteindelijke resultaat: depressieve stoornissen treden vaak op in combinatie met PTSS-symptomen.

Woede bij getraumatiseerde jongeren kan vorm krijgen via ongehoorzaam gedrag, onvoorspelbare driftbuien en woedeaanvallen of fysiek geweld, zowel tegen anderen als tegenover andermans eigendom. Het is hier echter wel van belang om te onthouden dat jongeren misschien al woede- of gedragsproblemen hadden voordat de traumatische gebeurtenissen plaatsvonden en die daar bijgevolg niets mee te maken hebben. (Cohen, Mannarino, & Deblinger, 2006) Ernstig getraumatiseerde jongeren geven vaak blijk van **ontregeld affect**, hiermee wordt bedoeld dat er

plotselinge veranderingen in emoties en gemoedstoestand en/of het moeilijk kunnen omgaan met een toestand van negatief affect. (Meurs, 2011)

Probleemgedrag bij jongeren

Gedragsproblemen kunnen zeer veel vormen aannemen: Storend gedrag, impulsief gedrag, agressief gedrag, regelovertrekend gedrag, uitdagend gedrag, eisend gedrag, dominant gedrag, druk gedrag, teruggetrokken gedrag, angst, faalangstig gedrag, depressief gedrag, psychosomatische klachten, leeftijdsongepast gedrag, bizar gedrag, stereotiep gedrag, dwangmatig gedrag,...

Men dient wel in de gaten te houden dat we nu niet elk mogelijk gedragsprobleem als stoornis gaan bestempelen. Wanneer is bepaald gedrag problematisch en op welk moment wordt dit een stoornis? Dit blijkt een heel dunne lijn te zijn. Delfos (2010) zegt hierover: *“ De gedragingen bij een stoornis en een probleem verschillen in aard en frequentie van voorkomen. Bij een stoornis is over het algemeen sprake van een gegeneraliseerd voorkomen van gedragingen, bij een probleem wordt het gedrag vooral in specifieke situaties vertoond.”*

Van der Ploeg (2007) heeft getracht een klinische definitie van ‘gedragsproblemen’ te geven: *“... een relatief concept dat aan de orde is als de op dat moment in een bepaalde omgeving heersende normen en geldende regels worden overschreden. De ernst van het probleemgedrag wordt verder bepaald aan de hand van de frequentie, de duur en de omvang alsmede door de mate waarin de betrokkene zichzelf en/of zijn omgeving psychische schade berokkent”*

We hebben reeds opgemerkt dat er in de adolescentieperiode ingrijpende veranderingen plaatsvinden op biologisch, cognitief, emotioneel en relationeel vlak. Adolescenten hebben als opdracht de overgang te maken van kind naar (jong -) volwassene. Niet alle jongeren slagen er echter in om alle ontwikkelingstaken te vervullen. Dit kan leiden tot probleemgedrag.

Bij probleemgedrag bij jongeren moeten we een onderscheid maken tussen gedrag dat eigen is aan de leeftijd en gedrag dat eigen is aan de persoon. (Meurs, 2008) Daarnaast maken we een onderscheid tussen externaliserend en internaliserend probleemgedrag bij adolescenten:

- **Externaliserend probleemgedrag** is gedrag dat zich naar buiten toe uit zoals agressief en/of delinquent gedrag, ook wel als antisociaal gedrag benoemd. Dit gedrag is in eerste instantie storend voor de omgeving.
- **Internaliserend probleemgedrag** is innerlijk gedrag, zoals angstig/agressief gedrag, teruggetrokken zijn en somatiserend gedrag oftewel sociaal angstig gedrag. Dit is in eerste instantie storend voor de jongere zelf, ze vallen minder snel op en worden dan ook minder snel gesignaleerd.
- Daarnaast is er nog het **gemengde gedrag**: sociale problemen, denkproblemen en aandachtsproblemen. (Delfos, 2010; Meurs, 2011)

De psychologische trauma's en sociale gevolgen voor adolescenten die traumata hebben opgelopen zijn niet te onderschatten: slaapproblemen, nachtmerries, angstaanvallen, agressief gedrag, schuldgevoelens, haat, middelenmisbruik, depressie en schizofrenie. (Meurs, 2011)

“ Die dag wist ik, de immer vlotte jongen, even niet meer wat gezegd. Ik was met verstomming geslagen. Had ik dat wel goed gehoord? De grond waaraan ik genageld stond, was die van een school in onze buurt. De school had een goede reputatie en de directeur was een voormalig leraar van me. Nooit had ik kunnen vermoeden dat zoiets banaals als mijn dochter inschrijven mij en haar zo van de kaart zou brengen.

Ik wist dat ook deze school de regel toepaste waarbij slechts 30 procent van de leerlingen allochtoon mag zijn. Daar had ik amper bij stilgestaan. Ayse was hier geboren en getogen, net zoals haar vader, die het zelfs tot schepen van Beringen had geschopt. Wat bleek? De ‘voorraad’ allochtonen zat al vol, dus kon Ayse er niet meer bij. “Maar enfin, Erik”, stamelde ik, “je kent ons toch? Wij zijn toch geen vreemdelingen? Of allochtonen?” De directeur bleef bij zijn standpunt.

“Waarom kan Ayse niet bij die zeventig procent horen?” probeerde ik nog eens. “Ze is veel meer Belg dan vreemdeling!” “

“Dat zal niet gaan, beste Selahattin. Wij hebben namelijk een vermoeden dat jullie thuis Turks spreken. Dan kun je onmogelijk bij die zeventig procent horen.”

Ik kookte. Wie dacht bij wel dat hij was? Om zomaar wat criteria te hanteren, en vermoedens te poneren als waren het waarheden. Maar vooral: alsof Turks praten een criminele activiteit was.

“Jij weet dat wij Nederlands spreken”, drong ik aan. “Bij ons gaat de schotelantenne voor acht uur ’s avonds niet aan. Wij spreken allemaal perfect Nederlands.”

Tevergeefs. De man plooidde niet. Het gevoel afgescheept te worden, omdat er geen plaats meer is voor allochtonen, op basis van totaal willekeurige principes en vermoedens,...

Het steekt, zeker als je al je hele leven tegen vooroordelen hebt gevochten (en nog steeds vecht) om uiteindelijk als volwaardige Belg te worden aanvaard. Ik krimp nog steeds ineen als ik aan het voorval terugdenk.

.....

Ayse raakte ingeschreven op een andere school. Maar jaren later nog klampte ze zich, telkens we die ene school passeerden, aan me vast en zei ze: “Kijk, papa, die school waar ik niet welkom was.” Keer op keer voelde ik me falen. Ik wens het niemand toe, eerlijk echt waar! “

(Koçak, 2011)

Dit fragment illustreert een van de uitsluitingsmechanismen in onze samenleving. De vraag die Koçak zich in dit fragment stelt is: “Wie is allochtoon en hoe lang blijf je dat?”

In de publieke debatten over migratierisico's zien we hoe begrippen door elkaar lopen of door elkaar worden gehaald. Over wie hebben we het als we spreken over migranten. De veelheid aan statuten, levensgeschiedenissen en benamingen toont de toenemende complexiteit van onze samenleving. Achter de complexiteit van en onzekerheid over de juiste termen groeit de onzekerheid over de eigen identiteit, bij wie hier altijd woonde, maar evenzeer bij mensen van andere etnische afkomst. Socioloog Paul Scheffer noemt de migratieprocessen niet voor niets processen van vervreemding. De vele debatten over de migratierisico's lopen voortdurend door elkaar. We kennen debatten over de wenselijkheid van migratie, over grenzen en draagkracht van een samenleving, over asielzoekers of over mensen zonder papieren. Naar de achtergrond verdrongen door het debat over integratie blijft het debat actueel over achterstelling en discriminatie. Ook het debat over de aard en de plaats van de islam is een debat over soms reële, soms vermeende en door sommige opgeklopte botsing van culturen. Ten slotte is er nog het partijpolitiek debat. (Geldof, 2008)

2.2. Sociologische invalshoek: De kwetsbaarheden van de doelgroep

2.2.1. Etnocentrisme, racisme en discriminatie

Het ‘Racisme- debat’ komt eigenlijk bijna enkel aan bod bij gewelddadige incidenten. Het dagelijkse racisme op de werkvloer, op school of gewoon op straat haalt amper het nieuws (Geldof, 2008) maar voor NBM, en bij uitbreiding elke nieuwkomer, is het telkens weer een zeer ingrijpende ervaring.

Huybrechts (2009) meldt hierover dat jongeren vooral met **etnocentrisme** te maken krijgen, met uitsluitingsmechanismen zoals vooroordelen, stereotypering, discriminatie en alledaags racisme als gevolg. (Huybrechts, 2009)

Etnocentrisme is de wijze waarop men naar andere culturen kijkt, het beoordelen van een andere cultuur naar de normen en waarden van de eigen cultuur. Men durft het beschrijven als het geloof in de superioriteit van de eigen cultuur. In etnocentrisme neemt de eigen cultuur een centrale plaats in de manier van denken, het wordt vaak gezien als de norm voor alles. Men vindt alle gewoonten, geloven en gebruiken van de eigen cultuur heel normaal, juist en superieur, terwijl andere culturen abnormaal, raar en inferieur wordt gevonden.

De Paermentier (2009) toont in onderzoek aan dat zowat de helft van de nieuwkomers in België te maken krijgt met **discriminatie** of **racisme**. Nieuwkomers hebben vaak het gevoel dat mensen wantrouwig zijn ten opzichte van hen, en ook vooroordelen koesteren (De Paermentier, 2009).

In het belevingsonderzoek van Derluyn (2005) komt eveneens naar boven dat racisme door verschillende respondenten genoemd wordt als negatieve aspect van België en aan schoollopen. Wanneer de jongeren gevraagd wordt wat hen droevig maakt, komen twee antwoorden telkens terug: het gemis van de ouders, en het ontbreken van verblijfspapieren. Maar daarnaast vermelden verschillende jongeren ook racisme, discriminatie en uitsluiting (Derluyn, 2005)

Om het fenomeen ethocentrisme te verklaren construeert Mark Elchardus de kwetsbaarheidsverwerkingstheorie. Deze stelt dat ethocentrisme vertrekt vanuit het aanvoelen van de eigen onzekerheid en kwetsbaarheid. Deze kan vele oorzaken hebben, van economische onzekerheid over ziekte naar hoge leeftijd en buurtverloedering, maar het is een ervaring die door de personen die haar beleven, moet worden verwerkt. Verwerking is geen louter individueel gegeven, maar krijgt mee vorm door de maatschappij waarin we leven. De verwerkingsstrategieën zijn dus cultureel bepaald (Siongers & Elchardus, 2009)

Elchardus (2009) haalt uit onderzoek drie hedendaagse verwerkingsstrategieën. De respondenten in het onderzoek vertellen over hun onbehagen met betrekking tot vreemden, en geven daar ook een legitimering voor:

- Onveiligheid: een negatieve houding tegenover vreemden wordt gelegitimeerd door hen voor te stellen als criminelen.
- Sociale fraude en onverdienstelijke baanlozen: een negatieve houding ten opzichte van vreemden wordt gelegitimeerd door hen voor te stellen als gezinnen met veel kinderen die slapend rijk worden van het vele kindergeld, of als zwartwerkers die toch een werkloosheidsuitkering genieten,...
- De geprivilegieerde vreemde: een negatieve houding wordt gelegitimeerd door de vreemden voor te stellen als onrechtmatig bevoordeelden, die door de overheid systematisch 'een voorkeursbehandeling krijgen, ten koste van het eigen volk.

Deze verhalen sluiten aan bij de eigen ervaring van kwetsbaarheid. Eens men een verwerkingsstrategie aanhangt, heeft men een interpretatiekader van waaruit men de werkelijkheid beoordeelt en op die manier bevestigt de verwerkingsstrategie zichzelf. Ze kan ook aangereikt en ondersteund worden door gezinsleden of collega's, de burens, media, politici,... (Siongers & Elchardus, 2009)

2.2.2. Intercultureel samenleven

De wereldwijde globalisering gaat gepaard met meer intense migratiestromen, met als gevolg dat onze samenleving ingrijpend verandert: de laatste decennia zijn we van een relatief homogene blanke en westerse cultuur geëvolueerd naar een multi-etnische en pluri-culturele samenleving. Deze evolutie confronteert ons met vragen over identiteit, over samenleven in verschil, over integratie, over botsende normen en waarden, over verschillen in geloof, over solidariteit,... (Geldof, 2008)

Nooit voorheen waren onze Europese steden zo gekleurd en divers als vandaag. Migratie is van alle tijden, maar de impact van migratiebewegingen op onze samenleving was nog nooit zo groot. Het is een overgang naar een kosmopolitische samenleving, zeker in steden. Die overgang gaat niet zonder slag of stoot.

De wereldwijde globalisering gaat samen met intensere migratiestromen. Migratierisico's staan hoog op de agenda. Ze treffen zowel mensen die migreren als de samenleving van aankomst. Politiek is er daarbij een merkwaardige paradox. Er heerst een haast onbekritiseerd eenheidsdenken dat we onze grenzen moeten openen voor goederen, kapitaal, diensten en informatie. Maar wanneer het over mensen gaat dan verschijnt de nationale staat opnieuw in al zijn glorie en probeert men vast te houden aan het recht om de grenzen te controleren. Als geen andere ontwikkeling roept deze verandering onzekerheid op, zowel bij diegene die zich bij ons vestig(d)en als bij diegene die hier reeds geruime tijd verblijven en geboren zijn. (Geldof, 2008)

Multiculturalisme werd lange tijd als antwoord gezien op deze onzekerheden. Zij ziet de samenleving als een geheel van culturele minderheden, als een etnische federatie. Binnen de samenleving kunnen verschillende culturele gemeenschappen naast elkaar bestaan en hun eigen culturele eigenheid behouden. Integratie met behoud van identiteit. Het sleutelwoord van het multiculturalisme is 'verdraagzaamheid'. Als we verdraagzaam naast elkaar leven, dan verrijken de verschillende culturen elkaar als vanzelf, zo veronderstelt het multiculturalisme.

Ondertussen wordt multiculturalisme vanuit verschillende hoeken bekritiseerd als zijnde te euforisch en te naïef. Het 'naast elkaar leven' wordt nu beoordeeld als te vrijblijvend, we moeten leren mét elkaar te leven. Het verdraagzaam zijn mag zich niet beperken tot elkaar verdragen, want net door het verdragen ontstaat er geen echte dialoog, en krijgen misverstanden de kans om zich eindeloos op te stapelen.

Onder andere Geldof (2008) en Scheffer (2010) stellen dat multi-culturaliteit een achterhaald begrip is. Voor deze complexiteit en ambivalentie in onze steden schieten bestaande benaderingen van het multiculturalisme vaak tekort. Dat multiculturalisme was te lang te euforisch over de omgang met diversiteit. Het ging voorbij aan reële samenlevingsproblemen, mislukte integratie en toenemende onzekerheid bij autochtonen en allochtonen. (Geldof, 2008; Scheffer, 2010)

Paul Scheffer houdt een scherpe spiegel voor. Hij vindt multi-culturaliteit een te vrijblijvend begrip. Hij stelt dat onze tolerantie gaandeweg is omgeslagen in onverschilligheid, want wie niets meer vraagt, verwacht ook niets meer. Tolerantie vraagt om een open samenleving waar meningen vrij kunnen botsen en waar tegelijk iedereen beseft dat de maatschappelijke vrede de zorgvuldige naleving en wetten en vormen van zelfbeheersing van iedereen vereist. Tolerantie gaat juist over een vreedzame omgang met diepgaande meningsverschillen. Omdat kritiek van de ene cultuurgemeenschap op de ander vanuit multicultureel oogpunt ongewenst werd geacht, bleven mistoestanden als eerwraak, antisemitisme en vrouwenbesnijdenis lange tijd onbespreekbaar. Scheffer pleit dan ook voor een open dialoog zonder taboes. We moeten de confrontatie met de ander durven aangaan. (Scheffer, 2010)

De Smet (2009) is dezelfde mening toegedaan. Zij stelt dat: *“de recente geschiedenis leerde ons dat het verdringen van reële problemen en het conflictvermijdend gedrag in het debat rond de multiculturele maatschappij ons niet tot een beter samenleving brengt, maar uiteindelijk leidt tot gewelduitbarstingen. Enkel door confrontatie, door conflict, door het verschil te durven zien en dit vervolgens bespreekbaar te maken, kunnen we komen tot sterkere relaties, tot meer verbondenheid. Deze gedachte is ook terug te vinden in het werken met niet-begeleide buitenlandse minderjarigen binnen een leefgroep. Conflicten zijn inherent aan het samenleven en kunnen een positieve invulling krijgen als er op een juiste manier mee wordt omgegaan. Conflicten die wijzen op het verschil, laten ons toe om het gemeenschappelijke te zien.”* (De Smet, 2009)

Migranten en hun kinderen moeten 'integreren', maar tegelijk is het beeld onduidelijk wat daarmee bedoeld wordt. Die onduidelijkheid heeft de integratie vertraagd en heeft er een eenzijdig proces van gemaakt. Als reactie wordt overal in de samenleving gezocht naar sociale controle.

Integratie gaat, naast het verwerven van een aantal vaardigheden, vooral over de wil deel uit te maken van een samenleving. Dat kan niet zonder eigen tradities te heroverwegen. Integratie dwingt tot zelfonderzoek, niet alleen bij de nieuwkomers maar ook bij gevestigde burgers.

Daarbij bestaat nog een sterke segregatie, niet alleen tussen de kosmopolitische steden en de 'witte' gemeenten buiten de steden, maar ook binnen de steden tussen verschillende wijken. Waar het multiculturalisme hiervoor te lang blind bleef, is er nood aan een kosmopolitisch realisme, dat de dagelijkse problemen van het nieuwe samenleven ook erkent. Een dergelijke blik kan leiden naar een andere aanpak en tot een ander beleid. De kosmopolitische blik erkent de andersheid en de meervoudige identiteiten. Ze staat open voor de groeiende nuance, afbrokkeling en vermenging van wij en zij. (Geldof, 2008)

Waarom denken we nu eigenlijk in termen van 'wij' en 'zij'? Onze voorouders leefden in kleine gemeenschappen die onderling vaak conflicten hadden. Het was dus een voordeel om snel een ander te kunnen klasseren als behorend tot de eigen of de vreemde groep. 'Vreemd' werd hierbij geassocieerd met 'gevaar'. Dit heeft als gevolg dat de mens vandaag beschikt over een cognitieve basisstructuur waarin via snelle veralgemening 'vreemd en 'bedreigend' aan elkaar worden gekoppeld. Voortbouwend op deze redenering, kan gesteld worden dat mensen die zich bedreigd of kwetsbaar voelen, dat gevoel proberen te verwerken door de verantwoordelijkheid van hun kwetsbaarheid te leggen bij groepen die als vreemd worden beschouwd. (Siongers & Elchardus, 2009) In onze steden is de etnische diversiteit zichtbaar. Ons beeld van de etnische diversiteit in onze samenleving holt achter de werkelijkheid aan. We beseffen nog maar half hoe sterk onze samenleving is veranderd, zeker in de steden. Om migratierisico's hanteerbaar en beheersbaar te maken, hanteren alle betrokkenen vaak een wij/zij tegenstelling. Vooral in onze steden wortelen zulke tegenstellingen zich telkens in het onvoldoende (her) kennen van de steeds complexere en ambivalente realiteit. Tegelijk zien we maar half hoe overtrokken, verouderd en deels onhoudbaar begrippen als nationaliteit en etniciteit zijn geworden. De snel veranderende werkelijkheid dwingt ons ook om op nieuwe manieren naar onze samenleving te kijken en oog te hebben voor de nieuwe realiteiten van hoe mensen samenleven en/of naast elkaar leven. (Geldof, 2008)

Beck inspireert ons hierbij. Hij pleit voor een nieuwe manier van kijken, voor het kijken met een kosmopolitische blik. Hij zegt dat het tekenend is voor een nieuw tijdperk waarin de grenzen van de nationale staten geleidelijk oplossen en we ze politiek opnieuw moeten definiëren.

De kosmopolitische blik is volgens hem zowel het resultaat van als de voorwaarde voor een nieuwe manier van kijken. Zo'n kosmopolitische blik is de enige manier om de echte werkelijkheid in onze steden en in Europa onder ogen te kunnen zien, zonder ons te laten verblinden door hokjes-denken in termen van nationaliteiten of etniciteiten. Een open blik voor de groeiende ambivalentie in onze steden en in onze maatschappij vormt het sleutelmoment. Die kosmopolitische blik staat tegenover de dominante nationale blik in ons denken, in ons beleid en in het onderzoek, tegenover het methodologisch nationalisme. Daarom moeten we het heersende 'of/of denken' vervangen door een 'en/en logica'. Globalisering krijgt lokaal haar neerslag. Vele mensen die ooit migreerden zijn niet meer vast te pinnen op een nationaliteit of kenmerk. De klassieke assimilatietheorie acht een dubbele etnische identiteit onmogelijk. De realiteit wordt er een van meervoudige of gelaagde identiteiten.

Door de intensieve migratieprocessen van de laatste decennia zijn meer en meer mensen, zeker in de steden, niet langer door een nationaliteit of een identiteit te definiëren. Ze maken deel uit van transnationale netwerken. Transnationalen zijn inlanders en soms weer niet, afhankelijk van het

perspectief. Ze houden banden met het thuisland, of met familie en kennissen in andere migratielanden. (Geldof, 2008)

Als we in een open samenleving ruimte willen laten voor diversiteit, dan kunnen we niet zonder een gedeeld minimum, aldus Scheffer. Een moderne democratie heeft nood aan een aantal gedeelde normen om te kunnen functioneren en conflicten te beslechten. Op zoek naar deze gemeenschappelijke basis, moeten we onze eigen cultuur zien en herzien tegen het licht van een andere cultuur. De confrontatie met nieuwkomers in onze maatschappij dwingt ons tot reflectie en zelfonderzoek. We moeten onze eigen culturele tradities herontdekken en kritisch beschouwen. Er dient nagedacht te worden over culturele verschillen, eerder dan deze te ontkennen. Want als we vragen dat nieuwkomers inburgeren, dan moeten we wel definiëren wat we onder burgerschap verstaan. Mensenrechten kunnen een basis vormen om na te denken over dat gedeelde minimum, en dat gedeelde burgerschap. Van allochtonen wordt een bereidheid tot minimale integratie verondersteld, terwijl van autochtonen kan worden gevraagd dat zij zich openstellen voor de bijdrage van de nieuwkomers, en hen uitdagen en uitnodigen tot medeverantwoordelijkheid. Gedeeld burgerschap vereist een nieuw 'wij' dat ruimer en omvattender is dan het oude 'wij' (Scheffer, 2010) Willen we het 'wij-en-zij' overstijgen, is er behoefte aan een gedeelde toekomst en een vorm van een gedeelde wij. Dat is niet evident in een wereld waar individualisering juist veel persoonlijke vrijheid heeft gebracht en voortdurend de uitbouw van de eigen identiteit promoot. Zonder 'wij' gaat het helemaal niet, zonder kritische betrokkenheid vergruist de samenleving. Er is geen democratie zonder een 'wij', zonder een verbeelde gemeenschap is er geen gedeelde verantwoordelijkheid voor het wel en wee van de samenleving. Individualisering en migratie processen maken dat het een nieuwe 'wij' zal moeten zijn, pluralistisch en open, en dat het ook de nieuwkomers moeten omvatten. (Geldof, 2008; Scheffer, 2010)

Een gedeeld burgerschap vereist een gezamenlijke zoektocht, dialoog en conflict om te komen tot noties van het gedeeld burgerschap, stadsburgerschap en staatsburgerschap. Nu spreken we voortdurend over de meerderheid tegenover de minderheden. De wederzijdse polarisatie versterkt elkaar en die polarisatie moet doorbroken worden. Vandaag versterken islamofobe reacties voor heel wat moslims juist het teruggrijpen naar religieuze symbolen. Deze religieuze symbolen versterken dan weer de islamofobie. Zo dreigt uitsluiting ook zelf uitsluiting te versterken. Zoeken naar vormen van gedeeld burgerschap is een manier om die polarisatie te doorbreken. Dat vraagt ook oog voor de diversiteit binnen de diversiteit. Het vereist ook een heroverweging van categorieën als autochtoon en allochtoon. Hierdoor zetten we de kinderen vast op hun herkomst, in plaats van ze optimaal voor te bereiden op hun toekomst. (Geldof, 2008)

Integratie wordt door Scheffer omschreven als een wederzijds gebeuren. Als we praten over de nieuwkomers, dan gaat integratie over de wil deel uit te maken van een samenleving. Dat kan niet zonder de eigen tradities te heroverwegen. Gelijktijdig is een omgeving nodig die migranten toelaat deel te laten nemen aan het maatschappelijke leven. Dit vergt een open samenleving die kritisch zijn normen meet. Zo dwingt integratie tot zelfonderzoek bij gevestigden en nieuwkomers.

Naast de niet te ontkennen moeilijkheden, brengt het migratievraagstuk volgens Paul Scheffer ook heel wat kansen voor de samenleving met zich mee. Landen die erin slagen migranten op een

succesvolle manier op te nemen, krijgen te maken met grote maatschappelijke vernieuwing, en een vitale economie en cultuur. (Scheffer, 2010)

Niet enkel op maatschappelijk niveau spelen deze onderwerpen. Ook in het samenleven met verschillende culturen in een opvangcentrum of directe omgeving zijn ze van belang.

Evenzeer is er een spanningsveld tussen enerzijds de houding van verdraagzaamheid, tolerantie, conflictvermijding, met het risico om naast elkaar te gaan leven en werkelijk contact uit de weg te gaan, en anderzijds het idee van open communicatie, confrontatie, met risico op conflict.

Echter, ook in het communiceren op zich en in de houding ten opzichte van conflicten, schuilen cultuurverschillen. In een westerse samenleving is het vrij evident om conflicten verbaal te beslechten, terwijl dat elders eerder fysiek wordt beslecht. In nog andere culturen wordt het conflict dan weer helemaal niet aangegaan.

Indien er gekozen wordt voor een open communicatie over cultuurverschillen, dan botst men al gauw op cultuurverschillen in de communicatie. Waarover dan weer dient te worden gecommuniceerd...

2.2.3. Interculturele communicatie

We kunnen dus stellen dat interculturele communicatie een complex gegeven is en daarenboven niet eenvoudig te realiseren. Indien men als hulpverlener wil werken met NBM, dan is een eerste vereiste een minimale kennis van niet-westerse culturen.

Wat is 'cultuur' nu eigenlijk? Er bestaan verschillende definities van het concept 'cultuur'. Sommigen zeggen dat het bestaat uit waarden, motieven en moraal/ethische regels en betekenissen die onderdeel uitmaken van een sociaal systeem. Anderen vinden dat ook alle instituties waarin mensen leven, onderdeel uitmaken van 'cultuur'. Een derde visie is het beschouwen van cultuur als een specifieke manier van denken en gedrag. (Plysier, 2003)

Plysier (2003) verklaart dat cultuur ons beïnvloedt in de manier waarop we problemen benaderen, hoe we deelnemen aan groepsprocessen,... Het is als het ware de lens waarmee we de wereld interpreteren. Het is een structuur die betekenis geeft aan het doen en laten van mensen. We zijn ons er niet altijd even bewust van dat ons wereldbeeld en bijhorende gedragingen het gevolg zijn van meer dan één cultuur. Zo zijn onder meer de omgeving waar men woont, zijn positie op de sociale ladder, geslacht, enz.. allemaal verschillende culturele settings die de persoonlijke leefwereld beïnvloeden.

Bij het werken met NBM mag cultuur niet beschouwd worden als een statisch gegeven, als een 'kenbaar' object, want dan plaatst de hulpverlener zichzelf in een wetende positie, wat de interculturele communicatie eerder belemmert dan vooruit helpt. Pas als kennis over andere culturen als een dynamisch gegeven beschouwd wordt, en die kennis op een flexibele manier wordt aangewend, is ze zinvol. (Huybrechts, 2009) Niettegenstaande dat niemand zal ontkennen hoe nuttig kennis over een bepaalde cultuur kan zijn, blijkt niet iedereen ervan overtuigd dat die kennis een noodzakelijke voorwaarde is om een constructief gesprek te voeren met een jongere. Een houding waarbij de hulpverlener open staat voor andere culturen is menigmaal belangrijker dan feitenkennis

op zich (Derluyn , 2005) Plysier (2003) gebruikt hier voor de term ‘culturele gevoeligheid’, waarmee hij doelt op openheid en nieuwsgierigheid naar andere culturen. Bovendien omvat culturele gevoeligheid ook een besef van de eigen cultuur en houding, en van de invloed van die cultuur op de eigen beeldvorming en interpretatiekaders.

Kunnen omgaan met verschillen, het kunnen inleven in andere norm- en waardenbeleving, empathie, creativiteit, sensitiviteit, enz. zijn andere interculturele communicatieve competenties die vereist kunnen zijn bij het werken met NBM. (Huybrechts, 2009)

Het communicatiemiddel bij uitstek is uiteraard taal. Laat dit nu net zo moeilijk liggen bij deze doelgroep. Het is vanzelfsprekend de bedoeling dat de jongeren, die in Vlaanderen verblijven, Nederlands leren. Het is dan ook zinvol om niet aldoor alles te vertalen naar een gemeenschappelijk verstaanbare taal (vaak is dit Engels), maar eerder te ‘hertalen’ naar eenvoudig Nederlands. Hierbij dient een hulpverlener niet enkel zijn taalniveau aan te passen, maar ook terug te koppelen naar de jongere, de jongere steeds weer bevragen of hij het begrepen heeft. Bij twijfel of de boodschap goed is overgekomen kan er gevraagd worden aan de jongere om te herhalen wat er gezegd werd. (Van den Auweraert, 2009) Enerzijds is het noodzakelijk om de jongere de kans te geven zijn moedertaal te spreken. Vooral wanneer het gaat om gevoelige onderwerpen, nuances worden namelijk pas duidelijk in de moedertaal. Het is dan ook nodig een tolk en /of intercultureel bemiddelaar in de schakelen. (Cloet, 2007; Van den Auweraert, 2009) Anderzijds is het niet altijd nodig en soms zelfs ongewenst om gebruik te maken van een tolk, al zal het soms onvermijdelijk zijn. Bij de inzet van tolken komt heel wat meer kijken dan louter iemand vinden die de taal van de NBM spreekt. Zo is bijvoorbeeld dezelfde etniciteit van belang, men dient ervoor te zorgen dat de tolk tot een groep behoort die de jongere vertrouwt. Zo zijn er verschillende clans, verschillende politieke strekkingen en verschillende religieuze opvattingen. Verder kunnen geslacht, empathisch vermogen van de tolk en de persoonlijke situatie van de tolk ook een belangrijke rol spelen, zowel positief als negatief te interpreteren. (Plysier, 2003)

Met betrekking tot het inschakelen van tolken dienen we wel de opmerking te maken dat dit op papier allemaal heel logisch klinkt en inderdaad kan gezien worden als een ‘must’ maar in realiteit is het kwestie van ‘roeien met de riemen die je hebt’.

De aanpassing aan de cultuur van het gastland wordt voor NBM moeilijker naarmate die sterker van de cultuur van het herkomstland verschilt. Jongeren uit culturen die sterk van de onze verschillen zullen dan ook meer aanpassingsproblemen ondervinden. Ook voor begeleiders, leerkrachten,.. is het niet zo eenvoudig om met die cultuurverschillen om te gaan. (VLOR, 2000)

Het kan een zware taak zijn om deze groep kwetsbare jongeren te motiveren ‘iets van het leven te maken’, vooral als er sprake is van die onnoemelijk zware onzekerheid naar de toekomst toe, met de depressieve gevoelens die erbij horen.

De bekendste theorie is die van Maslow: **de motivatietheorie**. Volgens deze theorie zou de mens pas streven naar bevrediging van de behoeften die hoger in de hiërarchie geplaatst werden nadat de lager geplaatste behoeften bevredigd waren. Op zijn speurtocht naar het goede heeft Maslow vier wegen bewandeld die we zijn strategieën noemen:

- Strategie 1: vrije keuze: Plaats mensen in een situatie waarin men vrij kan kiezen en je ziet conform welke behoeften ze reageren. Zijn conclusie was dat mensen kiezen wat ze van nature nodig hebben én spannen er zich zelfs voor in.
- Strategie 2: de frustratiestrategie: Maslow stelde dat we basisbehoeften ook van secundaire behoeften konden onderscheiden worden door behoeften te dwarsbomen. Hieruit concludeerde hij dat, indien er frustratie was/is, er sprake is van basisbehoefte, eerder dan secundaire behoefte.
- Strategie 3 en 4: bevrediging en gezond voorbeeld: Indien een behoefte fundamenteel is en bevredigd wordt, dan groeit en bloeit het organisme. Basisbehoeften kunnen we ook detecteren door te kijken of iemand gezond is. Gezonde mensen zijn bevredigd in basisbehoeften.

Deze strategieën resulteerden in een hiërarchie van behoeften. (Meurs, 2010)

Volgens Maslow dient onderscheid gemaakt te worden tussen vijf soorten behoeften (figuur 3).

1. Fysiologische behoeften; primaire behoeften: Basisbehoeften zoals lucht, water, voedsel, slaap, seks, afscheiding etc. Als deze niet worden vervuld ontstaan ziekte, irritatie, pijn, ongemak, etc.
2. Veiligheid; zekerheid: Stabiliteit en consistentie in een chaotische wereld. Lichamelijke veiligheid, een baan, familie, gezondheid, eigendom. Deze behoeften zijn voornamelijk psychisch van aard. Wij hebben de veiligheid van een huis en een familie nodig. Als die veiligheid niet voor elkaar is kan men het volgende niveau niet bereiken.
3. Acceptatie; Liefde en 'ergens bij horen': Mensen hebben de behoefte om ergens bij te horen en zich geliefd te voelen. Vriendschap, familie, seksuele intimiteit.
4. Erkenning; Zelfrespect: Er zijn twee soorten behoeften aan achting. De eerste is het zelfrespect dat bereikt wordt door bekwaamheid of het beheersen van taak. De tweede is de aandacht en de erkenning die van anderen komt. Het bewonderd willen worden kan gelijk zijn aan de behoefte aan macht. Zelfrespect, vertrouwen, presteren, respect van anderen, respect voor anderen.
5. Zelfrealisatie of zelfverwerkelijking
Dit is de wens om jezelf uit te groeien, je volle potentieel te gebruiken. Aan deze behoefte zijn vraagstukken gekoppeld die te maken hebben met zingeving. Moraliteit, creativiteit, spontaniteit, probleemoplossend vermogen, geen vooroordelen, accepteren van gebeurtenissen. (Meurs, 2010)

De piramide van Maslow kan dan wel enige uitkomst bieden, in bepaalde culturen geldt een andere behoeftenhiërarchie. Het is Pinto²² die daarop heeft gewezen en een andere indeling van behoeften gemaakt heeft (figuur 3). Een belangrijk verschil tussen de piramide van Maslow en de piramide van Pinto is dat bij de laatstgenoemde het eigenbelang ondergeschikt is aan het belang van de groep.

'Eer' staat bovenaan de piramide van Pinto. Hieronder verstaan we het voorkomen van gezichtsverlies, schaamte en eeraantasting.

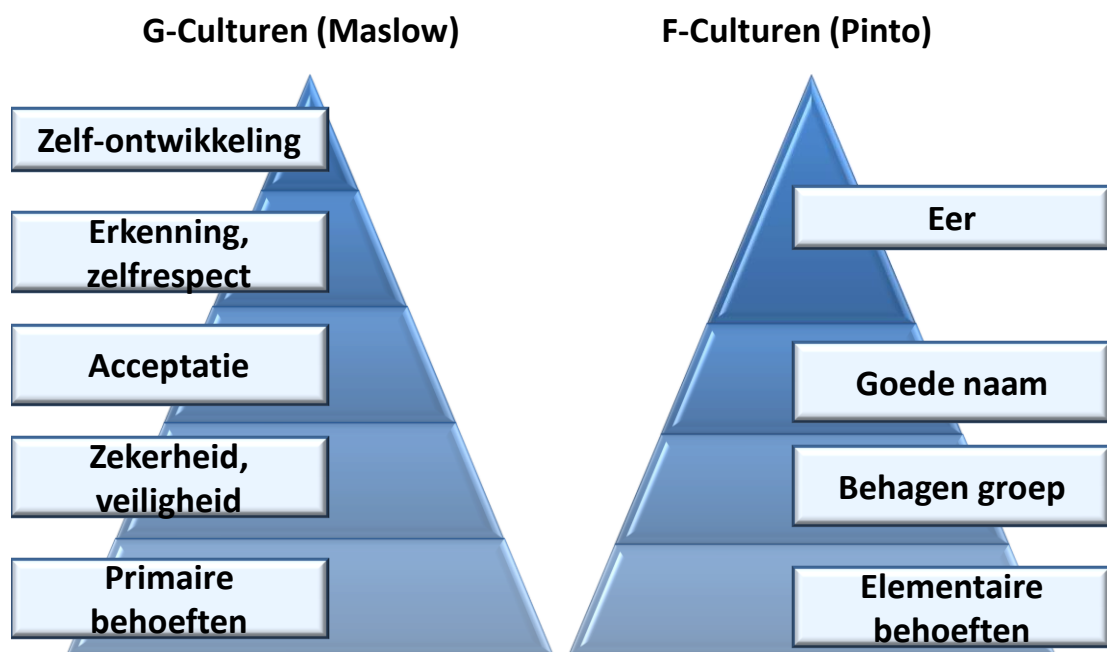
Volgens Pinto zijn de behoeftenniveaus van Maslow voornamelijk toepasbaar op culturen waar de gedragsregels in een zekere vrijheid vertaald kunnen worden naar de specifieke situatie, de zogenaamde Grof-mazige culturen (G-culturen, ook wel ik-cultuur genoemd). Sommige culturen zijn echter fijnmazig, de zogenaamde F-culturen (de "wij"-cultuur). Hier is weinig mogelijkheid tot individuele keuze, regels zijn strikt en duidelijk. Er wordt geacht dat ze blindelings gevolgd worden. In

Wat kunnen opvang en begeleiding doen voor niet –begeleide minderjarigen die opgroeien ver van hun gezin?

G-culturen overheerst persoonlijk en individueel gedrag, in F-culturen is er vooral sprake van rolgedrag waar waarden, normen en regels die vooral in de familie gelden, een belangrijke rol spelen.

Het is zinloos om G-culturen zonder meer te vereenzelvigen met onze westerse cultuur en F-culturen met niet-westerse. Zowel in G-culturen als F-culturen vind je gebieden waar de andere overheerst. In ons land bijvoorbeeld hebben we een overwegende G-cultuur maar toch zijn er woongebieden waar fijnmazigheid overheerst, denk hierbij aan bepaalde jeugdsubculturen waar een zeer strikte gedragscode heerst met betrekking tot muziekkeuze, taalgebruik, kledij en zo meer.

De F/G – deling schetst de twee uiterste polen van het continuüm van culturen. Geen enkele cultuur ligt geheel aan de een of andere ‘zijde’, maar ergens tussen beide polen in. Daarenboven zijn in elke cultuur zowel F- en G- gebieden aanwezig. Het onderscheid tussen beide is daarom geen cultuurindeling maar een structuurindeling van de verschillende westerse en niet-westerse (sub)culturen. (VLOR, 2000)

Figuur 3: Piramide van fundamentele menselijke behoeften volgens cultuurstructuur.

Pinto heeft getracht een oplossing te vinden voor problemen in de interculturele communicatie die kunnen ontstaan door bijvoorbeeld het verkeerd interpreteren van gedrag. Het volgen van zijn driestappenmethode (DSM) vergroot de kans op een succesvolle interculturele communicatie.

Beknopt komt die op het volgende neer:

- *“Stap 1: eigen (cultuurgebonden) normen en waarden (als land, regio, bedrijf, organisatie of individu) leren kennen en vaststellen. Welke regels en codes zijn van invloed op het eigen denken, handelen en communiceren?”*
- *Stap 2: (cultuurgebonden) normen, waarden en gedragscodes van de ander leren kennen (kennis verwerven dus). Bij deze tweede stap worden eerst de meningen over het gedrag van de ander gescheiden van feiten. Gezocht (onderzocht) wordt wat de achtergrond en de ratio zijn van het 'vreemde' gedrag of uiting van de ander.*
- *Stap 3: vaststellen hoe om te gaan in de gegeven situatie met de geconstateerde verschillen. Vaststellen waar de grenzen (de wettelijke bijvoorbeeld, maar ook de eigen grenzen) liggen voor wat betreft rekening houden met, acceptatie van en aanpassing aan de ander. Deze grenzen aan de ander helder, duidelijk en ondubbelzinnig melden. Deze melding dient te worden afgestemd op de wijze die bij de ander past om hem of haar te bereiken. “ (Pinto, 2012)*

Pinto wijst er nog op dat er bij stap drie, omtrent het vaststellen van grenzen, nog andere factoren zoals macht en belang een grote rol kunnen spelen.

Hoewel beide theorieën een interessant denkkader bieden, hebben we het idee dat we ze als eerder onvolledig kunnen bestempelen. In verband met de motivatietheorie van Maslow omdat deze ervan uitgaat dat alle motivaties voortkomen uit het huidig functioneren van de jongere. Dit maakt het moeilijk om motivaties te begrijpen die afhankelijk zijn van toekomstverwachtingen of van sociale beïnvloeding. Ook tegen de indeling van Pinto hebben we bezwaar. Het creëert een omschrijving van culturen die niet bestaat. De verschillen worden benadrukt, maar de overeenkomsten worden buiten beschouwing gelaten.

Deze kritische noot in overweging genomen, kunnen we wel stellen dat het model van Pinto een hulp kan zijn, in combinatie met het driestappenplan, om de interculturele communicatie te bevorderen.

2.3. Pedagogische invalshoek: Wat kunnen ‘vreemden’ voor deze jongeren betekenen?

Bij de opvang en begeleiding van niet begeleide minderjarigen is het volgens ons van het grootste belang om vooral te focussen op de ontplooiingskansen van de jongeren. Er moet gedacht worden in termen van kansen, eerder dan vanuit een preventief-curatief denkkader. Dit wordt bevestigd door Plysier (2003).

We willen verder nog benadrukken dat er geen pasklaar antwoord bestaat op de vraag: “Hoe om te gaan met niet-begeleide minderjarigen?” Er bestaat geen ‘handleiding’ met goede en foute interventies. Verwacht ook van ons niet dat we ‘hét’ recept vinden. Wel proberen we iedereen die met deze jongeren in contact komt er bewust van te maken dat het vinden van een attitude en de eigen basishouding tegenover deze kinderen eerder het doel is.

Zoals reeds is gebleken in dit eindwerk, zijn de psychosociale hindernissen voor deze jongeren niet eenduidig te omschrijven. Net zoals we onmogelijk een eenduidig antwoord kunnen geven op de vraag van waaruit dit deel vertrekt. Wat voor de ene jongere werkt, zal totaal geen nut hebben voor een andere. Begeleiders van niet-begeleide minderjarigen staan voor de moeilijke taak om zo snel mogelijk, met het minste risico op extra belasting, de gepaste manier te vinden voor elke jongere individueel. In de eerste plaats hebben deze jongeren vooral nood aan veiligheid en structuur, om zo enige rust te vinden.

2.3.1. Onthaal van niet begeleide minderjarige vluchtelingen

Plysier (2003) wijst ons erop dat, om het onthaal van een vluchtelingenkind in goede banen te laten verlopen, de praktijk dikwijls aantoonde dat het materiële, sociale en psychische welzijn van een jongere niet zomaar uiteen te halen is. Het een kan niet zonder het ander, gaat als het ware hand in hand. Een jongere die zich niet goed in zijn vel voelt zal weinig baat hebben bij materiële hulpverlening en zal weinig nood voelen om zich te mengen in de activiteiten die er worden aangeboden.

Volgens Cloet (2007) is creativiteit onontbeerlijk in begeleidingswerk. Men moet kunnen inspelen op de situatie die zich voordoet. Vasthouden aan één vorm van begeleiden heeft geen zin.

Indien men geen onderscheid maakt tussen NBM die zich behoorlijk aanpassen en jongeren met zware traumata zal de begeleiding voor sommigen overdreven betuttelend overkomen, terwijl ze voor anderen niet voldoende intensief is.

Volgens Plysier (2003) bestaat de basis van een ideale interventie daarom uit drie delen: acties gericht op de totale jongerenpopulatie, preventieve acties bedoeld voor de gehele vluchtelingenpopulatie en gespecialiseerde acties voor diegene die zware trauma's hebben meegemaakt.

Derluyn et al. (2005) wijzen op het belang van zowel het kader van waaruit men begeleiding vormgeeft, als de visie op begeleiding. Zij gebruiken het ‘veerkrachthuis’ als een mogelijk kader om de begeleiding van NBM vorm te geven. Dit is een model om naar een persoon in ontwikkeling te kijken, waarbij meer specifiek de veerkracht en de mentale weerbaarheid van de jongere gesymboliseerd wordt. Hierover verder meer.

Als we het hebben over het onthaal van deze jongeren, dan heeft Van der Veer (1998) drie fasen omschreven die de verdere ontwikkeling van het kind zouden moeten garanderen:

Het creëren van voorwaarden voor een gunstige ontwikkeling: deze kunnen in twee delen ingedeeld worden, namelijk de **materiële voorwaarden** zoals onderdak, voldoende privacy, minimum inkomen, voldoende voedsel, toegang tot onderwijs, voldoende kledij en **immateriële voorwaarden**. Hiermee bedoelen we een veilige, stabiele omgeving, een sociaal netwerk en individuele ontplooiingskansen.

De continuïteit van begeleiders is bijna een noodzaak te noemen, hiermee wordt individuele begeleiding bedoeld waarbij een jongere een vaste begeleider heeft waarbij hij terecht kan. De stabiliteit van de NBM kan voor een stuk teruggegeven worden door deze naar een vaste school te laten gaan met een vaste leerkracht en dezelfde medeleerlingen. (Plysier, 2003)

Hieraan wordt grotendeels voldaan door het inrichten van OKAN – klassen.

Als daarenboven vaste activiteiten op vaste tijdstippen plaatsvinden, geeft men aan de jongere een rechtstreeks signaal dat alles weer gestructureerd verloopt. Zo weten ze wat te verwachten. Een stabiele omgeving staat vaak gelijk aan een veilige omgeving. (Plysier, 2003)

Ook een **sociaal netwerk** is van belang. Jongeren hebben bij hun ontwikkeling behoefte aan rolmodellen. Aangezien deze jongeren alles hebben achtergelaten in hun thuisland is hun netwerk erg fragmentarisch en moeten ze van nul herbeginnen. Daarbij zijn ze een aantal sociale competenties verloren (taal, specifieke culturele omgangsrituelen met de peer-group). Contacten die ze in België hebben komen op toevallige wijze tot stand en zijn eerder labiel. (Plysier, 2003)

Het helpen opstarten van een informeel sociaal netwerk is een van de taken van een begeleider. Die kan samen met de jongere organisaties of plaatsen opzoeken die beantwoorden aan zijn interesses.

Daarnaast zijn ook de **ontwikkelingskansen** van belang. Alle competenties en interesses worden door de aankomst in het gastland minder, of zijn zelfs verdwenen.

Ook **gedragenheid** is van belang. Dit wordt gezien als basis van de veerkracht van de jongere. Die moet kunnen zeggen: *"Ik mag er zijn met al mijn kwaliteiten en gebreken"*. Normaal krijgt een kind deze gedragenheid mee vanuit zijn ouder(s), met uitbreiding naar familieleden en vrienden om zich uiteindelijk gedragen te weten door de maatschappij. Bij NBM is deze echter weggefallen en de gedragenheid die opgebouwd was heeft flinke deuken gekregen. (Plysier, 2003)

In het opvangcentrum moet dus expliciet aandacht geschonken worden aan het creëren van voorwaarden om deze gedragenheid weer mogelijk te maken.

Het stimuleren van ontwikkeling door ondersteuning: In de puberteit besteedt de jongere meer aandacht aan de ontwikkeling van identiteit, sociale cognitie en moreel besef (Plysier, 2003) (van der Veer, 1998). Zoals reeds eerder gezien wordt de peer-group erg belangrijk.

Het onthaal van NBM moet er dan in eerste instantie uit bestaan om de jongere zijn positie in de groep te helpen vinden.

Het wegnemen van belemmeringen voor de ontwikkeling: Ondanks het feit dat alle voorwaarden voor een vlotte ontwikkeling aanwezig zijn en de ontwikkeling voldoende gestimuleerd wordt, komt het nog voor dat de jongere zich niet optimaal ontwikkelt. Dan spelen een aantal andere factoren mee die de ontwikkeling blokkeren. Zo bijvoorbeeld onverwerkte trauma's. Zelfs al zijn alle voorwaarden in het heden voldaan, dan nog blijft de situatie van in het verleden een belemmering voor het heden. Dan is vaak externe gespecialiseerde hulp nodig (Plysier, 2003; van der Veer, 1998).

Een goed onthaal is cruciaal

“Stel je voor: je bent vijftien en vertrekt naar een ander land, zonder duidelijk te weten waarheen. Je ouders manen je aan vooral niet terug te keren en tegen niemand over hun bestaan te vertellen. Je reisgenoten zijn onbekenden. Na enkele dagen kom je aan in een vreemd land. Vreemde mensen. Vreemde geur. Vreemde gebouwen. Vreemde taal. Je bent alleen. Na twee dagen pakt de politie je op. Ze stellen allerlei moeilijke vragen. Wie ben je? Hoe kwam je hier? Waar zijn je ouders? Ze laten je lang wachten. Dan brengen ze je naar een groot gebouw waar veel mensen aan het werk zijn. Ook hier moet je lang wachten. Een mevrouw stelt je opnieuw dezelfde moeilijke vragen. Ze nemen een foto en een vingerafdruk. Dan moet je plaatsnemen in een politiewagen. De politie brengt je naar een ander groot gebouw. Op de binnenkoer zitten heel wat mensen. Je wordt naar een kamertje gebracht. Een man komt erbij zitten en stelt dezelfde moeilijke vragen. Je wilt niet meer antwoorden.” (Cloet, 2007)

Als we ons even verplaatsen in de positie van de jongere in dit voorbeeld, dan hoeft het niet te verwonderen dat NBM jaren na aankomst nog steeds kunnen navertellen hoe ze die eerste dag beleefden en wat ze erbij voelden. Het belang van een aangepast ontvangst en onthaal wordt hiermee duidelijk gemaakt.

Cloet (2007) heeft enkele aanbevelingen geformuleerd in haar boek, gaande van een tolk om zo de jongere een eerste uitleg in zijn moedertaal te geven, tot het betrekken van lot- en leeftijdsgenoten die dezelfde taal spreken, over het verschaffen van duidelijke en concrete informatie over de plek waar hij zich bevindt en de mensen die hem omringen. Een van de belangrijkste aanbevelingen volgens ons is: Neem je tijd. De jongere hoeft zich niet meteen op zijn gemak te voelen. Vraag wat hij wil (praten, rusten, wat dan ook). Laat verschillende mogelijkheden open. Allicht zal de jongere tijdens die eerste ogenblikken erg angstig en afwachtend zijn, anderen zijn dan weer spraakzaam en hebben duidelijke behoefte aan menselijk contact.

Het is van belang om de eerste dagen na aankomst het ritme van de jongere te volgen en na te gaan wat hij aan kan. De NBM heeft nood aan tijd en ruimte om zich aan te passen aan de nieuwe situatie. Hoe hij zich aanpast is voor elke jongere verschillend, maar voor elk van hen vraagt het een grote inspanning. Hoe dit aanpassingsproces verloopt, herhalen we hier kort. Het meeste kwam reeds aan bod in het deeltje trauma in dit eindwerk.

In de eerste plaats maken de jongeren een proces van acculturatie en ontworteling door, er is de bijkomende stress van de (cultuur)schok, de assimilatie en de aanpassing die de andere ontwikkelingstaken doorkruist.

Cloet (2007) wijst verder op het belang van het **starten met een minimaal begeleidingskader**. Als men naar de eerste opvang en begeleiding kijkt van deze jongeren, zijn er een aantal partijen niet weg te denken. Dit heeft vooral te maken met de verblijfsrechtelijke situatie en de ‘bescherming’ die geboden wordt omwille van hun minderjarigheid. In deel 1 hebben we al gezien dat de jongere in eerste instantie in contact komt met de politie (die de jongere aantreft), de voogd (die in principe zo

snel mogelijk dient te worden aangesteld en het ouderlijk gezag zal vertegenwoordigen) en de DVZ. Verder ook de plaatsende instantie die voor opvang zorgt (vooral Fedasil), de individueel begeleider van de NBM, een tolk,... Deze mensen zijn op de NBM betrokken en hebben als doel een (vertrouwens)relatie op te bouwen met de jongere.

Het is in het belang van de NBM dat enkel de mensen die noodzakelijk zijn de jongere omringen, dat deze mensen/instanties goed met elkaar overleggen en de NBM op de hoogte houden van de stappen die ondernomen worden. Verder dient het voor de jongere duidelijk te zijn wat de taak en functie van al deze mensen en instanties zijn.

Hiervoor werden door Cloet (2007) twee schema's gemaakt die ook in de begeleiding van de jongere hun dienst kunnen bewijzen. Door het visualiseren van dit netwerk aan 'vreemden' die hen in hun traject begeleiden, kan de NBM verduidelijking en houvast geven.²³ Naast begeleiders ontmoet de jongere ook leeftijdsgenoten. Zoals reeds eerder aangegeven kan het van belang zijn om contact te houden met mensen met dezelfde culturele achtergrond.

Het leven van een NBM begint niet in ons land. We mogen dus de **context niet uit het oog verliezen**. Ook deze jongeren hebben een context, ouders, familie. Mogelijk liepen ze school of gingen ze werken en hadden ze een verblijfplaats. Deze zaken zullen hun invloed hebben op de manier waarop ze in het leven staan. Het is dan ook belangrijk dat men de jongeren de mogelijkheid laat om hierover te praten en hen hierin te erkennen. Cloet (2007) raadt aan om de ouderrol niet te willen overnemen, maar eerder deze context bespreekbaar te maken. Indien de jongere open staat om te praten over zijn herkomst en geschiedenis, kan het opstellen van een uitgebreid **genogram** een werkinstrument zijn. Met dit genogram kunnen we zicht te krijgen op de context in het land van herkomst en op de beleving van de jongere hiervan. Zo kunnen we proberen een link te leggen tussen het verleden en de huidige situatie van de NBM. Verder kan het helpen om voeling te houden met de context (onder andere waarden en normen) van waaruit de jongere komt en deze af te grenzen op onze eigen ideeën en opvattingen. Vaak valt hieruit het gedrag en de leefwereld van de jongere beter te begrijpen.

Het uitgangspunt is de beleving van de NBM. Het is niet de bedoeling met het genogram op zoek te gaan naar 'de' waarheid of naar oorzaken. Het draait vooral om betekenisgeving. We gaan als het ware samen met de jongere op stap. (Cloet, 2007)

Behalve het in kaart brengen van het gezin en de familiale situatie is het belangrijk om voldoende aandacht te hebben voor 'additionele informatie'. Hiermee bedoelen we etnische achtergrond, religie, opleiding in land van herkomst of motief van vlucht. Zo kom je tot de constructie van een uitgebreid genogram. Vanuit deze situatie kan dan met de NBM gekeken worden naar de toekomst. Indien een genogram wordt opgesteld met een NBM is het belangrijk op volgende aspecten in te gaan: levensfase van de jongere en eventueel het gezin/de context in het herkomstland, gezinsconstellatie in het verleden en op het ogenblik van 'scheiding' en sekseverschillen. Het geslacht speelt een belangrijke rol. In veel culturen bestaat er een verschil in uitgangspositie en bestemming. *“Wat wordt en in het herkomstland van een jongen/meisje verwacht? Hoe verhoudt zich dit ten opzichte van de cultuur waarin de NBM terecht kwam? Hoe voelt de jongere zich hierbij?”*

Enkele bemerkingsen bij het gebruik van een uitgebreid genogram. Eerst en vooral vraagt dit een groot veiligheidsgevoel en vertrouwen van de NBM. Er moet dus eerst sprake zijn van een vertrouwensrelatie. Verder is het mogelijk dat praten over het verleden en zijn context te bedreigend

zijn voor de jongere. Niet opdringen is hier de boodschap. Daarnaast gaan we ervan uit dat het voor de NBM belangrijk is om het verleden een plaats te geven. Zo wordt hen de kans gegeven om de band met hun ouders en cultuur in het openbaar niet te verbreken. Tenslotte kan het gebeuren dat een jongere graag praat over zijn herkomstland, gewoonten, vrienden, politiek, het dagelijkse leven en zo meer, maar niet over ouders en familie. Het kan belangrijk zijn dit ook in beeld te brengen. (Cloet, 2007) Het construeren van een genogram kan een proces vormen doorheen de begeleiding. Ook voor de NBM kan het een andere manier zijn van kijken naar zijn context en zichzelf.

Op basis van dergelijke constructie en bespreking van het genogram kan men hypothesen formuleren. Dit kan de basis zijn van **een handelingsplan** van en met de minderjarige.

Als een jongere in een opvangplaats terecht komt, zal hij een individueel begeleider (IB) toegewezen krijgen. Na enige tijd (meestal 1 maand, korter indien nodig) worden alle gegevens van de NBM die de IB en de andere teamleden hebben verzameld, samengelegd en vindt er een teambespreking plaats. De verkregen informatie wordt besproken en de belangrijkste lijnen worden eruit gefilterd. Alle relevante gegevens zal de IB in een observatieverslag bundelen.

Een handelingsplan is een overzicht van de positieve en negatieve gedragsaspecten die tijdens de bespreking van het observatieverslag werden gehaald. Daarnaast worden er ook specifieke werkpunten vastgelegd waaraan concrete opvoedingsmethoden worden gehecht. Ook wordt er per werkpunt bepaald wie wat doet en met welke frequentie. Men moet proberen om dit alles zeer concreet en praktisch haalbaar te houden, zodat het geen zinloos stukje papier wordt maar een werkdocument voor de jongere en de personeelsleden. (Derluyn, Wille, De Smet, et al., 2005)

2.3.2. Culturele competentie

Hiermee bedoelen we niet zozeer het op de hoogte zijn van alle gelijkenissen en verschillen tussen culturen, maar dat een individu of organisatie in staat is om de gelijkenissen en verschillen van jongeren uit verscheidene sociale en etnische culturen op te merken, en ze te integreren in de persoonlijke manier van omgaan met de NBM. Als men als begeleider werkt met deze jongeren, moet men ook met de andere cultuur van de adolescent leren omgaan. Hoe groter de culturele gevoeligheid, hoe gemakkelijker het wordt om het doen en laten van de jongere te begrijpen. (Plysier, 2003)

Cross-culturele communicatie is niet enkel het overbruggen van etnisch-culturele verschillen, maar ook het overbruggen van elke culturele dimensie die een invloed heeft op iemands gedrag. Zich inleven in de cultuur van een onbekende vergt veel energie en het gevaar bestaat, indien iemand deze energie niet kan opbrengen, dat men terugvalt op reductionistische opvattingen rond de cultuur van deze jongere.

Plysier (2003) geeft een aantal kenmerken die van cultuur tot cultuur kunnen verschillen:

- **Stijl van communiceren:** hiermee wordt bedoeld dat niet alleen ander woordgebruik voor verwarring kan zorgen, ook de intonatie waarmee iets gezegd wordt of betekenis die achter schijnbaar dezelfde woorden schuilt, kan verschillen. Zo bijvoorbeeld het woordje 'ja': kan gebruikt worden als volmondige bevestiging, maar evengoed uit beleefdheid gebruikt worden en eigenlijk 'misschien' betekenen. Niet alleen de **verbale communicatie** kan verschillen, ook de **non-verbale communicatie** bevat verschillen van cultuur tot cultuur. Deze non-verbale communicatie is zelfs doorslaggevend wanneer de verbale taal van elkaar niet

begrepen wordt. De regels bij non-verbale communicatie zijn niet universeel en gaat verder dan gelaatsuitdrukkingen. Ook de fysieke afstand die genomen wordt bij een gesprek varieert naar gelang de cultuur.

- **Houding tegenover conflicten:** Het aangaan van een discussie, al dan niet openbaar, wordt in sommige culturen als gewenst ervaren, terwijl dit in andere als een vernedering geïnterpreteerd wordt.
- **Manier waarop iets beslist wordt:** Naar gelang de cultuur worden beslissingen in groep genomen of door één iemand gemandateerd aan een ondergeschikte.
- **Uiten van gevoelens:** In sommige culturen is het niet gepast emoties voluit te uiten of persoonlijke informatie zomaar vrij te geven. Het kan dus gebeuren dat een NBM niet wil antwoorden als er gevraagd wordt naar de reden van een conflict.
- **Taakgerichtheid:** Er kunnen verschillen op de voorgrond treden bij de interpretatie over wanneer een taak volbracht is. Ook werkrelaties kunnen verschillende betekenissen hebben.
- **Verzamelen van kennis:** In de Westerse wereld wordt bij het verzamelen van kennis erg de nadruk gelegd op objectief waarneembare informatie, terwijl in andere culturen ook kan worden uitgegaan van gevoelsmatige informatiebronnen.

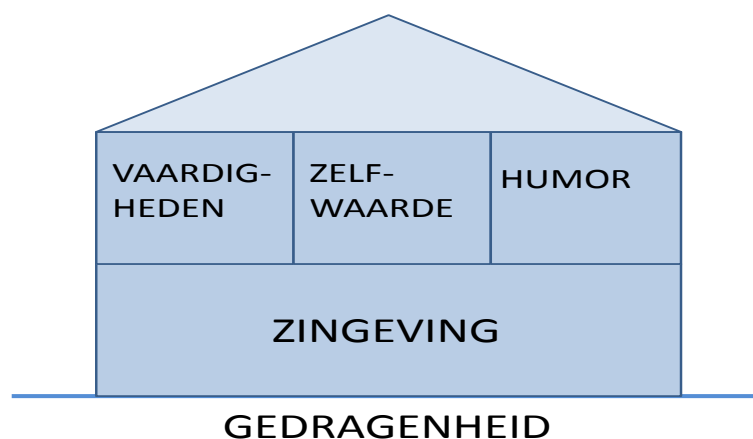
2.3.3. Een kader voor begeleiding van niet-begeleide minderjarigen

Er bestaan wel meerdere kaders en methodes die kunnen helpen bij de begeleiding van niet-begeleide minderjarigen. We bespreken er hier twee waarvan we geloven dat die een grote hulp kunnen zijn.

Het veerkrachthuis

Zoals eerder aangegeven door ons is er in het boek “Op weg” van Derluyn et al. (2005) een mogelijk kader geschetst dat als uitgangspunt kan gebruikt worden bij de begeleiding van NBM: het veerkrachthuis²⁴(figuur 4). Dit is een model waarin vooral naar de veerkracht van de jongere gekeken wordt. Het geeft aan welke factoren van belang kunnen zijn in het functioneren van een mens en welke aspecten onder druk kunnen komen te staan wanneer iemand in moeilijke situaties terechtkomt.

Het fundament van het veerkrachthuis is de gedragenheid die iemand ervaart. Hiermee bedoelt men: *“Er zijn op deze wereld en er ook mogen zijn, op een onvoorwaardelijke manier.”*

Figuur 4: Het veerkrachthuis (Plysier, 2003)

De eerste verdieping van het huis is de zingeving, de basis van de veerkracht: “ ‘Moeder, waarom leven wij?’ , ‘Wat loop ik hier te doen op deze wereld?’ en ‘Wat wil ik met mijn leven bereiken?’ “ (Derluyn, Wille, De Smet, et al., 2005)

De tweede verdieping bestaat uit drie kamers: vaardigheden (alle vaardigheden die iemand nodig heeft om te kunnen doen wat hij wil doen met zijn leven), zelfwaarde (eigenwaarde; het hebben van een eigen identiteit en eigen rol in het leven, het vinden van voldoende eigenwaarde en zelfvertrouwen) en die van de humor (relativering; biedt de mogelijkheid om te ervaren dat de realiteit van vandaag niet absoluut is). Het dak laat ruimte om andere belangrijke levensdomeinen te benoemen, zoals hobby's, school, enz.. . Het huis staat uiteraard niet alleen, maar is ingebed in een omgeving (onder andere de eventuele gezinscontext, sociale netwerken, samenleving,...). (Derluyn, Wille, De Smet, et al., 2005) (Cloet, 2007)

Het is niet de bedoeling om het veerkrachthuis al tijdens het eerste gesprek te gebruiken. Er dient eerst voldoende vertrouwen te zijn tussen NBM en begeleider. Het veerkrachthuis kan worden gebruikt in combinatie met een vragenlijst die terug te vinden is in het boek van Cloet (2007). Verder kan het huis ook in drievoud gebruikt worden: nu (hoe voelt de NBM zich vandaag?), droomhuis (Hoe ziet hij zichzelf in de toekomst?) en werkhuis (wat moet er veranderen, ook bij zichzelf, om te evolueren van het nu naar het droomhuis en hoe kan dit gerealiseerd worden?) (Cloet, 2007)

De balkmetafoor

Tijdens mijn stage kwam ik in contact met een andere methode voor de begeleiding van deze jongeren: de balkmetafoor.(figuur 5) Dit is een handig instrument om de complexe en theoretische stress-kwetsbaarheids-coping-model op een eenvoudige manier te duiden. De basis is de draagbalk, die de draagkracht van de NBM voorstelt. Deze wordt gevormd door verschillende factoren. Al deze factoren samen, bepalen mee hoe sterk of hoe dik deze balk gevormd wordt (intelligentie/persoonlijkheid, pessimist/optimist opvoeding, waarden en normen, trauma's, levenservaringen, hersenstoornissen, erfelijkheid). Bij de NBM gaat het er dan vooral om om de trauma's en levenservaringen goed in te schatten.

Op die balk kunnen zich knopen en barsten voordoen. Die komen er onder invloed van stressoren: Dit is heel persoonlijk, wat voor de ene ervaren wordt als stress wordt door een ander niet zo gezien. De ene persoon krijgt ook meer stress te verduren dan de andere. Enerzijds kan stress zich manifesteren van binnen uit. We spreken dan van intra- psychische stress zoals onverwerkte trauma's, chronische psychische spanning en onzekerheid.

Anderzijds kan stress ook van buiten uit op hen afkomen zoals:

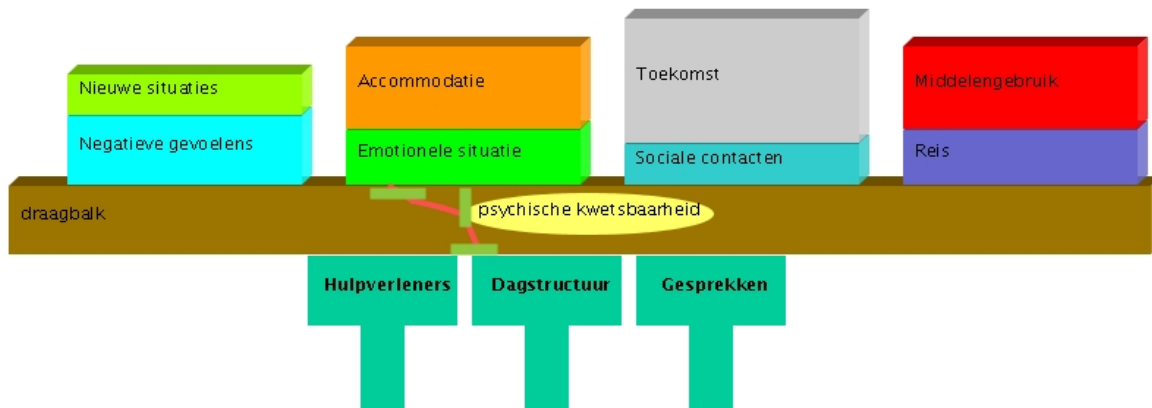
- Aan levensfasen gekoppelde belasting die ieder individu tijdens zijn ontwikkeling ondergaat en die eigen is aan de verschillende levensfasen. Vb. puberteit.
- Life-events: hieronder worden buitengewoon belastende gebeurtenissen verstaan die los staan van de normale belasting van de verschillende levensfasen en die door iedere mens als zeer stressvol zouden worden beleefd.
- Dagelijkse omgevingsstress zoals kritiek, vijandigheid, ..

Stressoren kunnen in 6 grote categorieën worden opgesplitst: sociale relaties, psychosociale situaties, psychische gezondheid, emotionele factoren, idiosyncratische stressoren en fysieke stressoren.

In het balkmodel wordt stress weergegeven als "blokken" (last) die de balk moet dragen. Iedere individuele stressor wordt als één blok voorgesteld. De grootte van elk blok is afhankelijk van de impact van de stressor. Dit hangt nauw samen met de subjectieve beleving van stress.

Als er niet tijdig ingegrepen wordt bij een verzwakking van de balk kan deze breken. Het is dus van belang dat ze op tijd ondersteund wordt, indien dit te laat gebeurt en de balk breekt, dus de jongere knapt emotioneel, dan dient ze gelijmd te worden. Dit kan met medicatie, maar evengoed met de juiste ondersteuning, dagindeling, therapie,..

Figuur 5: Voorbeeld van de balkmetafoor die na barst en breuk gelijmd is.

Meer informatie omtrent dit model en hoe ermee te werken is te vinden op www.balkmetafoor.be (Balkmetafoor, 2012)

Beide modellen werken dus op **de veerkracht** van de jongere.

2.3.4. Houding als begeleider

In de eerste plaats is het volgens ons goed om bij de begeleiding van NBM te **vertrekken vanuit begeleiding** en niet vanuit hulp-verlenen of zorgen-voor. Derluyn et al (2005) delen deze visie. Het is belangrijk om begeleiden te zien in het perspectief van bege-leiden en niet leiden of sturen, mee met de jongere op weg gaan, meegaan op de weg die hij aan het afleggen is, af en toe richtingaanwijzers zetten of wijzen op gevaarlijke knooppunten, maar vooral naast en achter de NBM lopen, mee op zijn weg.

Dit impliceert dat we ervan uitgaan dat **de jongere zelf best de richting van zijn levensweg** en begeleiding kan **aangeven**. Dat deze het best weet waar hij naartoe wil, wanneer hij nood heeft aan bepaalde zaken, hoe hij zijn leven verder wil invullen, ... Uiteraard met de nodige ondersteuning.

Dit houdt ook in dat we de NBM de **verantwoordelijkheid** willen teruggeven, zodat hij deels de controle kan verwerven over zijn eigen leven en op deze manier uit de verlamdende afhankelijkheidspositie kan stappen. Hulp-verlening staat vaak gelijk aan macht en afhankelijkheid, iets waar deze jongeren vaak lang en sterk worden ingeduwd.

Het zelf richting laten aangeven aan hun eigen leven en de verantwoordelijkheid teruggeven over hun leven kunnen we door hen te **empoweren**, door beroep te doen op hun competenties, sterktes en krachten in plaats van te focussen op problemen en tekorten.

Verder zeggen Derluyn et al. (2005) ook dat begeleiden ook betekent dat we als begeleiders niet moeten proberen om alle problemen van deze jongeren op te lossen, niet moeten proberen om alle leed en pijn weg te nemen. Ze wijzen ons erop dat het vooral gaat om mee-dragen, ver-dragen van pijn, samen met de jongere, waardoor zij zich erkend voelen en er niet helemaal alleen voor staan.

Plysier (2003) geeft in zijn boek een aantal basistips mee.

Eerst en vooral zal men als begeleider tot de conclusie komen dat er meer dan eens iets, die voor een jongere die in onze cultuur is opgegroeid volstrekt logisch is, expliciet moet uitgelegd worden aan een NBM. Vaak zijn sommige gebruiken ‘bekend’ bij autochtone jongeren, maar zijn de niet begeleide minderjarigen er niet mee vertrouwd.

De jongeren willen als een competent iemand benaderd worden en niet als weerloze wezens. Hierbij aansluitend dienen hun problemen erkend te worden maar niet gedramatiseerd of uitvergroot. Hij verwoordt dit als volgt:” *vuistregel is te denken in termen van kansen in plaats van in termen van risico’s*” Wij kunnen weinig anders dan dit beamen.

Verder is het belangrijk om als hulpverlener niet te schrikken van het gevoel van onmacht, we moeten ons ervan bewust zijn dat we maar een klein stukje van de NBM zijn welbevinden kunnen bepalen. De integratie van de jongere staat of valt niet door de ingreep van de begeleider. Dit kan zowel frustrerend als verlossend werken. In ieder geval mag het geen reden zijn om ons steentje tot de integratie van de NBM niet bij te dragen!

2.3.5. Grenzen aan begeleiding van NBM

Zoals in elke relatie tot een ander loopt men in de begeleiding van NBM ook vaak tegen grenzen aan. Niet in de eerste plaats aan ons ‘kunnen’. We mogen ‘willen’ zoveel we wensen, er zijn grenzen aan onszelf, de jongere, maar vooral aan de mogelijkheden die er zijn als begeleider en het centrum waar je werkt.

“Dag Nabi, hoe gaat het vandaag met jou?

Kan ik even zeggen, assistent? Waarom jullie vragen? Jullie luisteren niet, alleen schrijven, maar niet luisteren!

Wat bedoel je, Nabi? Kan ik iets doen?

Ja, luisteren! Ik zeg altijd, niets veranderd! Ik ga zo naar school! (wijst naar zichzelf, in zijn trui, terwijl het buiten erg koud is en regenachtig)

Waar is je jas?

Dat bedoel ik, jullie luisteren niet! Ik heb GEEN jas! Ik zeg het al zoveel, jullie alleen schrijven en niets doen.....”

Dit was een gesprekje tussen Nabi²⁵ en zijn begeleidster in het OC waar ik stage liep. Zowel de begeleidster als ikzelf wisten even niet wat gezegd . We waren er ons van bewust dat er niet genoeg jassen in het centrum aanwezig waren voor iedereen. Toch zijn we dan onmiddellijk een jas gaan zoeken waar hij in zou passen, wat bleek: Er was gewoon geen jas voorhanden! Het illustreert een van de vele kleine dingen waar een begeleider in een opvangcentrum weinig of niets aan kan veranderen: de afhankelijkheid van sympathisanten om voldoende kledij en schoenen bijeen te krijgen voor de asielzoekers die er verblijven.

Ook aan de vele frustraties van bewoners, kan men als begeleider weinig veranderen. Niet in de eerste plaats, de frustraties die groeien naarmate hun toekomstbeeld steeds langer 'on hold' wordt gezet door het uitblijven van een beslissing omtrent hun asielaanvraag. Maar evengoed de onzekerheid die groeit naarmate hun meerderjarigheidsleeftijd dichterbij komt. Of de conflicten die ontstaan, gewoon door met zoveel verschillende mensen van evenveel verschillende nationaliteiten, achtergronden, enz.. in eenzelfde gebouw te leven.

Ook de eventuele zoektocht naar een woning, na het verkrijgen van (tijdelijke) verblijfsdocumenten, zorgt voor erg veel frustraties. Vind maar eens een betaalbare woning, waarvan de eigenaar bereid is te werken met een waarborg en eventuele huur van het OCMW.

Ook aan de begeleiding zijn een hoop grenzen die 'van buitenaf' komen. Al is het maar de ellenlange wachtlijsten om iemand in een Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg (CGG) te kunnen laten begeleiden, of het feit dat een jongere die duidelijk extra ondersteuning nodig heeft niet zomaar naar de Bijzonder Jeugdzorg (BJZ) kan doorverwezen worden, niet enkel door de wachtlijsten aldaar , maar vooral door hun statuut. Zoals eerder aangegeven is er immers een tweedeling in de opvang en worden deze jongeren begeleid volgens het al dan niet asiel aanvragen.

We kunnen hieromtrent nog bladzijden lang vullen, maar de enkele voorbeelden hierboven zullen erg bekend klinken in de oren van eenieder die met deze doelgroep mensen werkt.

Deel 3: " Het verhaal van Hayat"

3.1. De theorieën terugkoppelen aan de casus

Als we de levensloop van Hayat tot nu toe herlezen kunnen we niet anders dan tot de conclusie komen dat deze jongen al een erg gevulde rugzak met zich meestort.

De inhoud ervan zal zonder twijfel zijn weerslag (gehad) hebben op zijn ontwikkeling.

Dit laat zich duidelijk voelen in zijn gedrag. Hayat drinkt regelmatig- bijna dagelijks- van 's middags al. Als hij dronken is loopt het zeer vaak fout. Als reden geeft hij aan dat het gebrek aan vrijheid hem parten speelt, wat niet onlogisch is als men weet dat hij al een hele tijd in Europa is. Hij heeft geleerd om zonder veel hulp zijn plan te trekken. Hayat leefde een tijd op straat, wat een hard bestaan was, maar het gaf hem wel weinig regels en veel vrijheid. Eensklaps terecht komen in een opvangcentrum, waar hij wel vrijheden heeft maar ook beperkingen valt hem zwaar. Als hij teveel gedronken heeft spelen de negatieve gedachten rond suïcide weer op, ook het automutilerend gedrag is dan merkbaar.

Tegelijk stel ik me de vraag of zijn 'drang naar vrijheid' enkel te maken heeft met zijn verleden of dat er misschien meer achter zit. Zou het niet kunnen dat de zorg die begeleiders, opvangcentra,voogd,etc.. aanbieden op hem als 'betuttelend' overkomen? Dat hij net daarvan gaat weglopen? Of is het angst? In die zin dat hij mogelijk niet opnieuw het gevoel van 'verlies' wil ervaren. Want uiteindelijk is het verhuizen van het ene centrum naar het andere telkens weer een stukje 'verliezen', ook al was de relatie met de begeleiding niet optimaal. Dit is volgens mij ook de reden voor de afstand die hij bewaart. Hij zal nooit naar de begeleider(s) toestappen als hij het moeilijk heeft, probeert ze eerder zelfs af te wimpelen als we willen helpen. Verder is het duidelijk dat hij de begeleiding wantrouwt. *'Als je aan een assistent iets vertelt, wordt dat direct ergens opgeschreven.'*

Het is duidelijk dat Hayat een getraumatiseerde jongere is, een heel scala aan gevolgen van deze traumata zijn merkbaar bij hem: depressieve gevoelens, een negatief zelfbeeld (die bijdraagt aan het kiezen van de verkeerde vrienden), zelfdestructief gedrag (middelenmisbruik , automutilatie, pogingen tot suïcide), woede (die vorm krijgt via ongehoorzaam gedrag), gevoelloze en emotionele indruk, geen spijt kunnen tonen en zo meer... We kunnen stellen dat Hayat een jongere is met gedragsproblemen. Het is een jongere die het moeilijk heeft, maar zijn problemen op een weinig sympathieke manier uit.

Misschien liep de begeleiding van Hayat wel stroef door problemen met de communicatie. Ja, hij had reeds een basis Nederlands onder de knie, maar dat wil nog niet zeggen dat er echt kon gecommuniceerd worden. Hij gaf wel blijk te begrijpen wat er gezegd/gevraagd werd, maar begreep hij het echt? Is hier misschien sprake van een miscommunicatie binnen de interculturele communicatie?

Anderzijds kan het ook te maken hebben met zijn eerder aangehaalde argwaan. Hayat is al te veel in contact gekomen met begeleidingen in verschillende soorten opvangstructuren.

Dit kan de reden zijn van het stroef verlopen van de begeleiding. Hij is erg gesloten en heeft een hekel aan officiële gesprekken.

Daarnaast kunnen we ervan uitgaan dat Hayat mogelijk ook problemen had met de aanpassing aan de cultuur die in ons land heerst.

Op de vraag hoe we Hayat kunnen begeleiden lijkt het ons van belang dat hij de tijd en ruimte krijgt om een vertrouwensrelatie aan te gaan met zijn IB. Dit zal een werk van lange adem worden waarbij er rekening gehouden moet worden met zijn nood aan vrijheid waar hij terzelfdertijd maar moeilijk mee om kan. Misschien is het bij hem nodig om duidelijke grenzen uit te zetten waarbinnen er ruimte is om eigen keuzes te maken en verantwoordelijkheden op te nemen.

Verder moet Hayat alert gemaakt worden op de manier van leven in een gemeenschap. Hij heeft nood duidelijkheid rond 'geven en nemen' bij afspraken en regels. Ook is het van belang dat hij positief bekrachtigd wordt.

Welke opvangstructuur er het beste is voor Hayat, vinden we moeilijk te beantwoorden. Misschien dat een vorm van begeleid zelfstandig wonen tot de opties kan behoren, mits hij begeleiding toelaat en ondersteuning zoekt om van zijn alcoholmisbruik af te raken...

3.2. Brief aan Hayat

Hayat ,

Ik heb geprobeerd jouw 'verhaal', levensgeschiedenis, zo goed mogelijk neer te pennen. Ze is niet fijn om te lezen, nog minder om je erin te verdiepen. Toch hoop ik dat veel mensen ze lezen en weten dat er nog meer jongeren in ons land verblijven die een gelijkaardig verhaal met bijbehorende gevulde rugzak meezeulen.

Je was op het moment dat ik je leerde kennen een jongen die zoekende was, niet goed wist waar eerst begonnen en op de meest uiteenlopende manieren liet blijken dat je 'vastliep'. We wilden je begeleiden op je zoektocht, maar dan moest je dat ook toelaten...

Aan de andere kant kregen we af en toe een glimp te zien van de jongeman die je diep vanbinnen, onder die stoere 'bad-boy-laag', eigenlijk bent. Zoals die keer dat een andere AMA in het ziekenhuis terechtkwam. Ondanks het feit dat jullie elkaar nog niet goed kenden, schreef je een mooi tekstje voor hem. Of de manier waarop je opging in je muziek. Ik zie je nog zitten aan de computer op de gang, hoofdtelefoon op, smile van oor tot oor aan het meelippen met een van de 'rapsongs' die je beluisterde. Net zoals de keren dat je praatte over de meisjes waarmee je gedanst had, ook je ogen lachten mee..

Waarschijnlijk ben je nog steeds aan het zoeken, naar jezelf en je toekomstperspectief, toch hoop ik dat je ondertussen de aangeboden begeleiding aanneemt, dat je 'je draai' in het leven vindt.

Als het moeilijk gaat , hou je vast aan je muziek, ik heb gezien wat het met je doet. En laat die stoere houding maar vallen... Nu kan ik je het wel zeggen, daar keken we al snel doorheen. Het was ons vrij snel duidelijk dat dit je manier was om je staande te houden , zoals je reeds lang moest doen...

Het gaat je goed jongen....

Deel 4: veranderingsdoelen

In dit vierde deel trachten we enkele aanbevelingen te formuleren met betrekking tot de opvang en begeleiding van NBM.

4.1. Centraal Meldpunt

In de eerste plaats zou het nuttig kunnen zijn om een **Centraal Meldpunt voor NBM** in te richten. Op die manier zou er een beter overzicht mogelijk zijn op de exacte aantallen. Zoals in deel 1 van dit eindwerk al werd aangegeven zit er momenteel een veel de grote discrepantie in de cijfers. Ook is het bij sommige instanties quasi onmogelijk om cijfers te bemachtigen.

Dit bemoeilijkt volgens ons de adequate opvang van deze jongeren. Hoe kan men nu kwaliteitsvolle opvang organiseren zonder te weten hoeveel plaats er dient te zijn?

4.2. Bijzondere Jeugdzorg of regulier opvangnetwerk?

Verder is het van erg groot belang om **de tweedeligheid die er bestaat weg te werken**. Zou het niet een stuk eenvoudiger zijn dat jongeren die extra begeleiding nodig hebben bij de Bijzondere Jeugdbijstand (BJB) terechtkomen en de jongeren die ‘hun plan relatief goed trekken’ in de asielcentra van Fedasil en partners?

In Vlaanderen beschikt de bijzondere jeugdzorg over enkele goed uitgebouwde categoriale voorzieningen voor NBM waar de jongeren de nodige ondersteuning en begeleiding krijgen. Veel jongeren die bij deze opvang zouden gebaat zijn kunnen er echter niet terecht. Tenslotte is het de aard van verblijfsdocumenten, eerder dan de noden van de NBM, die bepalen in welke opvangstructuur ze terechtkomen. Zoals reeds eerder aangegeven komen AMA's hoe dan ook in de asielcentra terecht. De voogd kan wel besluiten om een van zijn pupillen aan te melden bij het Comité Bijzondere Jeugdzorg (CBJ). Wanneer deze erkent dat de minderjarige effectief in een problematische opvoedsituatie (POS) verkeert, dan kan de jongere eventueel terecht in een voorziening van de Bijzondere Jeugdzorg. Hier echter twee bedenkingen: Enerzijds zijn er de ellenlange wachtlijsten waar zowel autochtone jongeren als NBM slachtoffer van zijn, anderzijds wanneer is er sprake van een POS? Er zijn geen objectieve kwalificatiecriteria voorhanden om een minderjarige al dan niet in een POS-statuuut onder te brengen.

Het decreet inzake bijzondere jeugdbijstand (2008) definieert een POS als volgt: *“ een toestand waarin de fysieke integriteit, de affectieve, morele, intellectuele of sociale ontplooiingskansen van minderjarigen in het gedrang komen, door bijzondere gebeurtenissen, door relationele conflicten, of door de omstandigheden waarin zij leven.”* (Roose, 2012)

Door het gebrek aan een algemeen geldende invulling van het begrip ‘problematische opvoedsituatie’ is de minderjarige in de praktijk afhankelijk van willekeur en de goodwill van het plaatselijke CBJ. Dit leidt tot schrijnende situaties waarbij het ene CBJ een AMA wel toelaat tot de BJB, en een CBJ van een ander bestuurlijk arrondissement niet. Indien een voogd verhuist, en dus een ander arrondissement bevoegd wordt is het mogelijk dat de situatie van de jongere opnieuw in twijfel wordt getrokken. Er is dus duidelijk nood aan eenduidigheid en afstemming!

De behoeften en noden van de NBM horen zwaarder door te wegen dan hun administratieve situatie.

Het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK) zegt in artikel 3 dat bij elke maatregel die betreffende het kind wordt genomen, het belang van het kind een eerste overweging dient te zijn. (Vandenhole, 2012) (Ryngaert, Derluyn, & Vandenhole, 2011)

Let wel, ook dit is voor interpretatie vatbaar, in de oorspronkelijke Engelstalige tekst staat er *'een eerste overweging'*, in de Nederlandstalige vertaling staat er *'de eerste overweging'*.

Dit terzijde lijdt het volgens ons geen twijfel dat elke NBM die in België verblijft zonder begeleiding van ouders en /of voogd, zich in een problematisch opvoedsituatie bevindt, en dus recht heeft op ondersteuning vanuit het CBJ en dat dit belang prioriteit heeft boven de kwestie van bevoegdheden.

4.3. De Voogdijwet

Dankzij de invoering van de voogdijwet in 2004, is er een grote stap in de goede richting gezet wat betreft de bescherming van minderjarige vreemdelingen. Het systeem is echter nog voor verbetering vatbaar.

Een terugkerende bezorgdheid betreft het ontbreken van **een kwaliteitsgarantie voor de voogden**. Onder de voogden vinden we zowel 'professionele' voogden, die werken in dienstverband, als vrijwilligers, de 'privé- voogden'. Sommigen hebben maar enkele NBM terwijl anderen tientallen NBM begeleiden en bijstaan. De kwaliteit van de begeleiding kan daardoor sterk wisselen. De opdracht van de voogden is allerm minst eenvoudig en vergt een zware inzet en verantwoordelijkheid. De voogden dienen dan ook beter ondersteund te worden... Er is duidelijk nood aan opleiding, permanente bijscholing, overleg, intervisie, supervisie en aflijnen van de functie en de doelstelling van de voogdij. Ook moet er een duidelijk kwaliteitskader worden uitgetekend waarop toegezien wordt. (Kinderrechtencommissariaat, 2007)

Op dit ogenblik is er niet eens een kwantitatief evenwicht tussen het aantal voogden en het aantal te begeleiden NBM, laat staan een kwaliteitsvolle manier van werken. Een kwalitatieve verdieping en professionalisering van deze cruciale opdracht dringt zich op.

Verder heeft de Dienst Voogdij nood aan meer middelen om deze ondersteuning aan de voogden te kunnen bieden. Ook een nauwkeurige selectie, en regelmatige evaluatie en beoordeling van de kwaliteit van het werk van de voogden is noodzakelijk. (Kinderrechtencommissariaat, 2007) Misschien zouden meer deskundige voogden kunnen aangetrokken worden door een betere vergoeding, en meer maatschappelijke erkenning. Hier en daar rijst ook de vraag of we niet meer kwaliteitsgarantie creëren door af te stappen van het statuut voor zelfstandige en vrijwillige voogden en enkel nog moeten werken met voogden in dienstverband...

Wat betreft het feit dat **de voogdij wegvalt bij het bekomen van definitieve verblijfspapieren**, vinden we dat er ook hier ruimte is voor verbetering. De belangrijkste taak van de voogd is het zoeken naar een duurzame oplossing. Eens de jongere zijn asielaanvraag is goedgekeurd of de minderjarige wordt geregulariseerd, vervalt die taak. De andere taken van de voogd blijven echter wel noodzakelijk voor de NBM, wat ertoe leidt dat de voogdij in de praktijk blijft doorlopen omdat er geen alternatief voorhanden is. We denken dus dat het raadzaam is om de voogdijwet op dit punt ook aan te passen.

In een rapport van de Verenigde Naties (VN) kaarten ze een volgend probleem aan: **de situatie van niet-begeleide Europese minderjarigen**. Zijn vallen niet onder de definitie van NBM en dus ook niet onder de Voogdijwetgeving.

Deze jongeren krijgen geen voogd toegewezen en bevinden zich daardoor in een extra kwetsbare positie. Ook opvang is voor hen zo goed als niet voorzien. (Ryngaert, Derluyn, & Vandenhole, 2011) De VN roept België dan ook op om : *“Comply with its obligation to ensure special protection and assistance to all unaccompanied children regardless of whether or not they have applied for asylum; Guarantee that all asylum seeking unaccompanied and separated children are appointed a guardian during their asylum procedure regardless of their nationality”* (Concluding Observations Belgium, 2010)

4.4. Duurzame oplossing

Omtrent de inhoudelijke taak van de voogd zijn er eveneens bedenkingen. De voogd moet samen met de jongere zoeken naar een duurzame oplossing, waar deze zich ook bevindt. Dit is een moeilijke opdracht en vraagt veel tijd, energie en werk. De voogd kan die duurzame oplossing uitwerken, maar uiteindelijk is het de Dienst Vreemdelingenzaken die beslist om die duurzame oplossing al dan niet te volgen. Ryngaert, Derluyn en Vandenhole (2011) stellen dan ook een andere aanpak voor. Zij streven naar een ruimere invulling van het begrip ‘duurzame oplossing’: **het levenstraject**. Hiermee doelen ze op een meer dynamische kijk op de levensloop van de jongere en omvat meer dan alleen de verblijfsrechtelijke visie. Het levenstraject komt tot stand in samenspraak met alle betrokkenen, niet in het minst met de jongere zelf. De beslissing wordt dan ook het liefst unaniem genomen, of wordt minstens door alle betrokken partijen gedragen. Indien dat niet mogelijk blijkt, stellen zij voor om het advies van een onafhankelijke commissie in te roepen. Deze commissie zou moeten bestaan uit deskundigen met diverse achtergrond zoals psychologen, pedagogen, juristen en experts in kinderrechten. De commissie zou in eerste instantie trachten alsnog een consensus te bereiken via bemiddeling. Als dat niet lukt, kan de commissie ook een beslissing nemen, waarin verschillende belangen tegen elkaar worden afgewogen: het belang van het kind, de belangen van de ouders en de staatsbelangen van België. Dit laatste vertaalt zich enerzijds in het migratiebeleid, maar anderzijds ook in de verschillende internationale verdragen die België ratificeerde, waaronder het kinderrechtenverdrag

4.5. Opvangcrisis

Gezien de lange duur van de problemen met opvangcapaciteit, kan men zich afvragen of het nog om een ‘crisis’ gaat, dan wel om een structureel probleem (Ryngaert, Derluyn, & Vandenhole, 2011). Nog steeds verblijven er NBM op hotel. Ze verblijven er met veel samen op kleine kamertjes en enige vorm van begeleiding is compleet afwezig. (Vluchtelingenwerk Vlaanderen, 2012)

Het gebrek aan voldoende plaatsen stelt zich zowel op het federale niveau, voor de asielzoekers, als op het gemeenschapsniveau, in de bijzondere jeugdzorg. Doordat de bevoegdheden verspreid zitten over het federale niveau en de gemeenschappen, is de rol en verantwoordelijkheid van de federale overheid en de Vlaamse overheid niet altijd duidelijk. Een meer gestructureerde regeling van de materie rond NBM zou klaarheid kunnen brengen (Ryngaert, Derluyn, & Vandenhole, 2011)

Ook de VN is verontrust over het gebrek aan opvangplaatsen. Ze stellen het als volgt: *“The Committee urges the State party to put an end to the detention of children in closed centers, to create*

alternatives to detention for asylum seeking families and to take the necessary measures to urgently find temporary housing solutions for families whose asylum request has been rejected and who live on the streets." Minderjarigen worden opgevangen in centra voor volwassenen, zonder aangepaste begeleiding, of belanden zelfs op straat. (Concluding Observations Belgium, 2010)

Als er vanuit het grote tekort aan opvangplaatsen dan toch een nieuw initiatief gestart wordt, zoals door de Broeders van Liefde in samenwerking met Fedasil die begin 2011 in Knesselare en Eeklo zijn gestart, gebeurt dat met bijzonder weinig middelen, met ontoereikende infrastructuur en met onervaren en onvoldoende personeel. Verder zit dit 'nieuw' initiatief met het probleem dat er geen 'uitwijkmogelijkheden' zijn voor jongeren die het te bont maken. Zo komt een jongere die in contact komt met de politie wegens het aanvallen van een begeleider na een nachtje jeugdcel gewoon terug. Er is zeer dringend nood aan structurele oplossingen, aan materiële bijstand maar vooral ook aan degelijke psychosociale ondersteuning voor minderjarige asielzoekers.

4.6. Asielprocedure

Ook in de nieuwe asielwet is er niets opgenomen voor jonge vluchtelingen. Zij worden op dezelfde manier behandeld als volwassenen. Kan dit echt niet anders? Akkoord, de Dienst vreemdelingenzaken richtte intussen een 'cel minderjarigen' op en de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen verspreidde een interne richtlijn voor de behandeling van asielaanvragen van niet-begeleide minderjarigen. Het Commissariaat-Generaal zou interviewers van kinderen en jongeren hiervoor speciaal gaan opleiden (Vluchtelingenwerk Vlaanderen, 2012).

Toch blijft de vraag of we niet beter evolueren naar een gescheiden asielwetgeving. Volwassenen en gezinnen met kinderen enerzijds en een aparte regeling voor de minderjarigen die hier zonder begeleiding van ouder(s) of voogd aankomen.

4.7. Bereiken van de meerderjarigheidsleeftijd

De bruske overgang van 'bescherming want minderjarig' naar 'trek uw plan en zoek het zelf uit want meerderjarig' is er een die niet zou mogen.

Om zaken zoals Mauro(NL) en Scott Manyo²⁶ bij ons te vermijden, maar evengoed voor jonge levens als die van Parweis²⁷ moeten we misschien een ander 'systeem' invoeren voor NBM na het bereiken van de meerderjarigheidsleeftijd.

Zo zou bijvoorbeeld een kans zitten in een systeem van 2-jaarlijkse verlengingen, hen hun school/studie laten afmaken om daarna via de belastingsbrief controle te doen op de 'werkwilligheid'. Indien ze na 5 verlengingen nog steeds in orde zijn, kunnen ze een permanente verblijfsvergunning ontvangen. Dit kan uiteraard gekoppeld worden aan meerdere voorwaarden, zoals een van de landstalen onder de knie krijgen, wat voor voormalig NBM meestal niet zo moeilijk is, zich integreren, een sociaal netwerk uitbouwen, al dienen ze hier eventueel hulp bij te krijgen, anderzijds, alleen al door de school, werk, etc.. sluiten ze vriendschappen en gaan ze relaties aan.

Op deze manier kan onze Belgische staat 'gemaakte kosten' tijdens hun minderjarigheid deels recupereren en is er een signaal naar onze maatschappij dat niet enkel de hulp- behoeftigen of criminelen mogen blijven en dat diegene die wel willen werken, integreren, ... terug naar hun geboorteland 'moeten'.

Dit zou een insteek kunnen zijn voor het beleid die misschien wel de moeite waard is ze eens te bekijken... Of is dit te simplistisch voorgesteld?

“Ze willen dat ik veertig dagen doorbreng in een ontwenningsskliniek. Ik ben geen verslaafde, net zomin als ik gek ben. Als ik een joint rook of ether snuif, is dat mijn probleem. Wat zou ik anders moeten doen, op die vele vrijdag- en zaterdagnachten dat er voor mij nergens plaats is? De drug is die van vergeten, van het uitwissen van tijd en de straat.

Altijd weer waren er beloftes. Ze zeiden dat ze wat zouden regelen. Eerst de ene voogd, dan de volgende, inmiddels alweer een andere. De eerste nam een baan in het buitenland, de tweede had nooit tijd, de nieuwe ken ik nauwelijks. Ik heb hem een keer of twee gezien. Zelfs toen de politie me voor een verhoor kwam halen, was hij niet op de hoogte, laat staan dat hij aanwezig was. De man belt af en toe, en altijd weer zegt hij dat hij zijn best doet.

Hoeveel gure nachtelijke uren zou hij zelf op de trappen van het Beursgebouw hebben gependeed? Kan meneer de voogd zich indenken wat het is om op zaterdagochtend bij SOS Jeunes welkom te zijn voor het ontbijt en de warme douche, maar niet te mogen slapen in een van de kamers? Voor de televisie hangen, dat kan. En wachten tot de volgende maaltijd. Tot negen uur 's avonds ook, als de deuren finaal op slot gaan en ik me weer op het trottoir bevind.

Het koude land van het nieuwe begin. Zo zag ik het. Maar er is altijd weer zoveel moeten. Regels, mensen die weten wat goed voor je is. Ik weet niet of ik het kan, of deze plek ooit de mijne zal worden. “

Imad in 'Vroeger is een ander land' (Vuylsteke, 2011)

Dit fragment illustreert niet enkel de gevolgen van de 'opvangcrisis', de nood aan kwaliteitsvolle opvang, maar ook het gebrek aan kwaliteitsgarantie voor voogden en de noodzakelijkheid van psychosociale ondersteuning. Verder leest men tussen de zinnen door de wanhoop die deze jongere overvalt.

Besluit

Wat moet er veranderen om jongeren als Hayat de kansen te geven die ze verdienen?

De begeleiding van jongeren in ‘crisis’ is nooit een makkelijk gegeven geweest en zal het ook nooit zijn. In de eerste plaats zijn het adolescenten die hun eigen weg dienen te vinden. Dit doen in een vreemd land, met een vreemde taal en ongewone gebruiken maakt deze periode voor hen alleen maar moeilijker. Daarbovenop worstelen de NBM met hun (soms) loodzware rugzak vol verliezen en trauma’s. We kunnen dus terecht stellen dat dit ernstig gekwetste jongeren zijn die voor de zware taak staan om hun verliezen een plaats te geven en tegelijk enorme investeringen te doen in hun toekomst, in hun integratie in dit land. Daarbovenop weegt de onzekerheid over hun verblijfsstatuut zwaar door. Het is dan ook evident dat deze jongeren, vaker dan anderen, emotionele en gedragsproblemen vertonen.

Verder zijn er ook de cultuurverschillen die een enorme uitdaging vormen en van de begeleiders minstens een culturele gevoeligheid vereisen.

De veranderingen die volgens mij noodzakelijk zijn om deze jongeren de kans te geven op te groeien tot evenwichtige volwassenen liggen niet in de eerste plaats bij de begeleiding en /of opvangcentra maar bij het beleid. De wetgever dient een aantal maatregelen te nemen die de opvangcentra en begeleiders in staat stellen om jongeren zoals Hayat te begeleiden op hun weg, zonder hen het gevoel te moeten geven: “we geven op”.

Zo bijvoorbeeld de historisch gegroeide tweedeling in de opvang van deze jongeren, met name het onderscheid tussen NBM en AMA’s. Om deze teniet te doen zou er een uniforme invulling van het begrip ‘POS’ moeten komen.

Zoals ik reeds in dit eindwerk heb aangegeven lijdt het geen twijfel dat elke buitenlandse minderjarige die in België verblijft zonder begeleiding van zijn ouders, zich in een problematische opvoedingssituatie bevindt, en dus recht heeft op ondersteuning vanuit het CBJ. Dit gaat echter over politieke beslissingen. Het thema migratie is momenteel erg geladen, en de huidige verrechtsing in Vlaanderen speelt niet in het voordeel van de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen. Deze kwetsbare groep jongeren heeft nood aan, en recht op de best mogelijke opvang, begeleiding en ondersteuning. Dit niet alleen voor het welzijn van de individuele jongeren zelf, maar ook in het belang van samenleving als geheel.

Verder vind ik het van groot belang om de jongeren die hier als niet-begeleide minderjarige aankomen en gedurende hun procedure meerderjarig worden, zelfs na hun 18^e verjaardag nog een tijd verder te ondersteunen.

Ik hoop dat ook onze beleidsverantwoordelijken vinden dat dit een uitgemaakte zaak is.

Evaluatie

Reeds geruime tijd heb ik een bepaalde affiniteit met de doelgroep waarrond ik mijn eindwerk maak. Het is allemaal begonnen in 1998. Toen had mijn zusje, 16 jaar op dat moment, een relatie met een jongere die onder deze doelgroep valt. Hij was een 16-jarige jongen die zonder ouder(s) of voogd in België was, gevlucht uit de burgeroorlog in Sierra Leone. Toen was er hier nog geen sprake van een voogd voor deze jongeren. De Wet op de Voogdij voor NBM is pas sinds 1 mei 2004 van kracht.

Ik heb deze jongere zien opgroeien tot een intelligente, verstandige jongeman die afgestudeerd is met de beste cijfers van de klas, na zijn studie onmiddellijk aan de slag kon op zijn stageplaats en daar tot op heden nog werkt. Je zou dus kunnen denken dat alles goed is gekomen. Maar,.. als je voorbij het positieve kijkt zie je een gekwetste jongeman die wel een relatie kan aangaan maar deze niet kan bestendigen op lange termijn. Hij is gelukkig op een bepaalde manier maar kan zich niet ontdoen van overtollige ballast uit het verleden. Niemand heeft hem geleerd hoe dit te doen, hij heeft alles alleen moeten doen als jongeman in een vreemd land met een vreemde taal. Ik kan niet anders dan een grote bewondering koesteren voor de manier waarop hij zich toen en nu staande weet te houden.

Reeds in het 1^e jaar van mijn studie had ik het idee om tijdens het projectwerk te werken rond deze doelgroep. Aangezien ik alleen stond met dat idee heb ik uiteindelijk rond Autisme gewerkt.

In het 2^e jaar heb ik een projectwerk gedaan rond NBM, meer bepaald de groep zwangere meisjes en jonge mama's onder hen.

Toen al wou ik graag mijn eindwerk maken rond NBM.

Vorig jaar, deze tijd, was ik mijn stage aan het doen in het Rode Kruis Opvangcentrum te Eeklo. Toen al, wist ik met zekerheid dat ik mijn eindwerk zou maken rond niet- begeleide minderjarige vluchtelingen. De situatie rond vluchtelingen is bijzonder complex en heeft vele facetten. Welk aspect exact, daar had ik op dat moment nog geen flauw benul van.

Bij de start van de zomer had ik een vaag idee over een eindproef omtrent niet-begeleide minderjarige vreemdelingen. Ik zou het gaan hebben over het meerderjarig worden, of over interculturele communicatie. Tot de problemen met Hayat, die uiteindelijk 'mijn' casus is geworden, het team verdeelde. Op dat moment wilde ik erg graag een eindwerk maken dat in de praktijk bruikbaar zou zijn.. Ik ben erg ambitieus begonnen, wilde niet enkel begeleiders horen, maar ook voogden en als het even kon nog wat jongeren ook.

Al erg snel bleek ik de lat voor mezelf veel te hoog te leggen en moest ik inbinden. Tenslotte schreef ik een eindwerk en geen boek.

Ik heb dit schooljaar vastgesteld dat ik het zeer boeiend vind om mij vast te bijten in een onderwerp, en dat helemaal uit te diepen. Mijn thema is dan ook zeer actueel. De instroom van NBM in België is de laatste jaren spectaculair gestegen. De regelmatige berichten rond het tekort aan voogden en de opvangcrisis in combinatie met de ervaringen die ik tijdens mijn stage opdeed, konden voor mij alleen maar een stimulans betekenen om me verder te verdiepen in het onderwerp. Er is immers steeds meer nood aan hulpverleners met kennis van zaken.

Het is niet vanzelf gegaan. De twijfel kreeg zo nu en dan de overhand, de deadline van juni voelde als een hete adem in mijn nek, als een té hete adem...

Ook hier moest ik mezelf gewonnen geven en er een deadline van half augustus van maken. Maar ondanks het vele werk, de uren tijd, het bloed, zweet en tranen nu en dan ervaar ik nu toch wel enige voldoening dat het 'af' is.

Al is het natuurlijk nooit 'af'. Graag had ik me nog meer verdiept in wat er gebeurt bij meerderjarigheid. Veel jongeren beslissen dan in België te blijven en te leven in illegaliteit. Hoe verloopt hun leven dan? Wat zijn de grootste knelpunten en is het eigenlijk wel mogelijk op lage termijn? Wat zou er binnen het beleid anders kunnen op dit gebied? Al probeer ik op deze laatste vraag een aanzet te formuleren in mijn veranderingsdoelen hieromtrent...

Daar liggen dus de grenzen van mijzelf, van mijn eindproef en van de tijd. Elise zei me dat: *'Een eindproef moet beschouwd worden als een momentopname, op zeker moment rond je het af.'* Voor mij is nu het moment gekomen om af te ronden, niet omdat er niets anders meer over te zeggen valt, maar omdat het tijd is om het in te dienen.

Ik hoop in de toekomst mijn opgedane kennis te kunnen gebruiken in de praktijk. Is het niet als begeleider van NBM en bij uitbreiding, asielzoekers, dan misschien wel als voogd voor enkelen onder hen...

Literatuurlijst

- Ang, W., & Rousseau, C. (2005/4). Migrantenadolescenten 'in between': De uitdagingen van de identiteitsvorming. *Psyche*, 8-10.
- Belgisch Staatsblad.(2002, December 31). Hoofdstuk 6. *Voogdij over niet-begeleide minderjarige vreemdelingen*. Brussel. Brussel: s.n.
- Buskens, A. (2003). Slachtoffers of bandieten? Kindsoldaten in Noord-Oeganda van kwetsbaar tot kwetsend,een onomkeerbaar proces? *Medische Antropologie*, 141-156.
- CGVS. (2008, update 2011). De asielpcedure in België. Informatie voor specialisten. 7-29. Brussel: Dirk Van der Bulck.
- Cloet, M. (2007). *Voldongen feit. Opvang en begeleiding van buitenlandse, niet-begeleide minderjarigen*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Cohen, J., Mannarino, A., & Deblinger, E. (2006). *Treating Trauma and Traumatic Grief in Children and Adolescents*. New York: The Guilford Press.
- Concluding Observations Belgium*. (2010). Opgeroepen op augustus 12, 2012, van United Nations Human Rights: <http://www.ohchr.org/EN/countries/ENACARegion/Pages/BEIndex.aspx>
- De Morgen. (2011, Juli 21). Justitie zoekt voogden voorminderjarige vreemdelingen. *De Morgen*.
- De Paermentier, S. (2009). Een nieuw leven in België:Een kwalitatief onderzoek naar de beleving van het integratieproces en de maatschappelijke positie van nieuwkomers. Gent .
- De Smet, T. (2009). *Ontmoeting met het vreemde. Begeleiding van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Delfos, M. (2010). *Kinderen en gedragsproblemen*. Amsterdam: Pearson Assesment and Information.
- Derluyn, I. (2005). *Emotional and behavioral problems in unaccompanied refugee minors*. Gent: Academia Press.
- Derluyn, I. (2010). Ondersteuning van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen als spiegel uit de marge. *Welzijnsgids- Welzijnszorg -Integratie van minderheden*, 105-122.
- Derluyn, I., & Broekaert, E. (2004). Niet-begeleide buitenlandse minderjarigen: Wie zijn ze? *Sociaal Welzijnsmagazine*, 4-11.
- Derluyn, I., & Broekaert, E. (2005/1). Niet-begeleide buitenlandse minderjarigen. *Tijdschrift voor jeugdrecht en kinderrechten*, 12-21.
- Derluyn, I., & Broekaert, E. (2007). Different perspectives on emotional and behavioural problems in unaccompanied refugee children and adolescents. *Ethnicity and Health*, 141-162.

- Derluyn, I., Broekaert, E., & Schuyten, G. (2008). Emotional and behavioral problems in migrant adolescents in Belgium. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 54-62.
- Derluyn, I., Wille, B., De Smet, T. et al. (2005). *Op weg. Psychosociale en therapeutische begeleiding van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- DVZ. (2010). *Activiteitenrapport*. Brussel: Freddy Roosemont.
- DVZ. (2011). *Activiteitenrapport*. Brussel: Freddy Roosemont.
- Fedasil. (2011). *Jaarverslag 2010*. Brussel: Geers Offset.
- Fedasil. (2012). Opgeroepen op Mei 30, 2012, van <http://www.fedasil.be/home/opvangcentrum>
- Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken. (2005, Oktober). Omzendbrief betreffende het verblijf van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen. 1. Brussel: s.n.
- Federale Overheidsdienst Binnenlandse zaken. (2007, September). Omzendbrief betreffende niet-begeleide Europese minderjarigen in kwetsbare toestand. Brussel: s.n.
- Federale Overheidsdienst Justitie. (2004, April). Omzendbrief betreffende de plaatsing onder de hoede van de dienst voogdij en de identificatie van niet begeleide minderjarige vreemdelingen. Brussel: s.n.
- Federale Overheidsdienst Justitie. (2007, Augustus 31). Vademecum voor voogden van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen. Brussel: Bourlet, A.
- Geldof, D. (2008). *Onzekerheid. Over leven in de risicomaatschappij*. Leuven: Acco.
- Huybrechts, A. (2009). Interculturele psychotherapeutische ontmoetingen. *Systeemtheoretisch bulletin*, 5-25.
- Inburgering*. (2012). Opgeroepen op Juni 1, 2012, van <http://www.inburgering.be/inburgering/nl/inburgeringstraject>
- Integratie, K. M. (2011). <http://www.kruispuntmi.be>. Opgeroepen op November 9, 2011
- Jal, E., & Davies, M. (2009). *War Child. Van kindsoldaat tot rapper*. Utrecht/Antwerpen: Kosmos Uitgevers.
- Kinderrechtencommissariaat. (2007). *Heen en retour. Kinderrechten op de vlucht*. Brussel: Geers Offset.
- Koçak, S. (2011). *Eigen volk eerst?* Gent: Borgerhoff & Lamberigts nv.
- Kohnstamm, R. (2002). *De kleine ontwikkelingspsychologie: deel III*. Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Medimigrant. (2011, November). <http://www.medimigrant.be/?idbericht=1&idmenu=1>.
- Meurs, P. (2008). *Cursus Genetische Psychologie. 1e jaar Bachelor in de Gezinswetenschappen*: Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen.

Wat kunnen opvang en begeleiding doen voor niet –begeleide minderjarigen die opgroeien ver van hun gezin?

- Meurs, P. (2010). *Cursus Persoonlijkheidspsychologie. 2e jaar bachelor Gezinswetenschappen*. Schaarbeek: Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen.
- Meurs, P. (2011). *Cursus Ontwikkelingspsychopathologie en ouderbegeleiding. 3e jaar bachelor in de gezinswetenschappen*: Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen.
- Mind to Change*. (2012). Opgeroepen op juli 18, 2012, van <http://mindtochange.nl/kindsoldaten/wat-zijn-kindsoldaten/>.
- Mönks, F., & Knoers, A. (2004). *Ontwikkelingspsychologie. Inleiding tot de verschillende deelgebieden*. Assen: Van Gorcum.
- Mortier, E., & Blancquaert, L. (2010). *Niemand weet dat ik mens ben. Minderjarige vluchtelingen en hun verhaal*. Amsterdam: De Bezige Bij.
- Pag-Asa, v. (2011). <http://www.pagasa.be/content.aspx?l=001&lang=NL>. Opgeroepen op November 3, 2011
- Pinto, D. (2012, 08 04). Opgehaald van Inter Cultureel Instituut: http://www.davidpinto.nl/theorie_2.php
- Plysier, S. (2003). *Kinderen met een tweede huid. Onthaal van kinderen op de vlucht*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Psychiatrisch Ziekenhuis Ieper. (2012, 08 09). Opgehaald van Balkmetafoor: http://www.balkmetafoor.be/index.php?option=com_docman&Itemid=16&lang=nl_BE
- Roose, R. (2012). Bijzondere jeugdzorg en integrale jeugdhulp: Jongeren in kritieke gezinssituaties. *cursus 3e jaar bachelor in de gezinswetenschappen*. s.n.: Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen.
- Ryngaert, J., Derluyn, I., & Vandenhole, W. (2011). Van duurzame oplossing naar levenstraject voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen. In C. Timmerman, I. Lodewyckx, E. Vanderwaeren, D. Vanheule, & (eds), *MInTeGRATIE, over nieuwe vormen van migratie en integratie*. (pp. 247-281). Brussel: UPA.
- Scheffer, P. (2010). *Het land van aankomst*. Amsterdam: De Bezige Bij.
- Schell, P., & Muller, P. (2000). *Terugkeren, een levenslang dilemma*. Utrecht: Stichting Pharos.
- Siongers, J., & Elchardus, M. (2009). *Vreemden. Naar een cultuursociologische benadering van ethocentrisme*. Tielt: LannooCampus.
- Van den Auweraert, J. (2009). Kwaliteitsvolle hulpverlening aan buitenlandse niet-begeleide minderjarigen. Aandachtspunten vanuit een categoriale voorziening. *Tijdschrift voor Welzijnswerk.*, 34-42.
- Van Der Auweraert, J. (2007). Buitenlandse niet-begeleide minderjarigen worden meerderjarig. *Sociaal Welzijnsmagazine*, 9-11.

- Van der Ploeg, J.D. (2007). *Gedragsproblemen : ontwikkelingen en risico's*. Rotterdam: Lemniscaat
- van der Veer, G. (1998). *Counselling and therapy with refugees and victims of trauma*. Chichester, UK: John Wiley & Sons.
- van Emmerik, A., & Berretty, E. (2007). *Leven met een trauma*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Van Zeebroeck, C. (2007). Mineurs étrangers non accompagnés en Belgique – Situation administrative, juridique et sociale – Guide pratique. 788pp. : 72-83. s.l.: s.n.
- Vandenhole, W. (2012). Cursus Kinderrechten. *3e jaar Bachelor Gezinswetenschappen*. Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen.
- VLOR, V. O. (2000). *Vluchtelingen in de klas. Vademecum Socio-emotionele opvang van vluchtelingkinderen*. Leuven-Apeldoorn: Garant.
- Vluchtelingenwerk Vlaanderen*. (2012). Opgeroepen op augustus 12, 2012, van http://www.vluchtelingenwerk.be/thema/asielaanpak_nbm.php
- Vluchtelingenwerk Vlaanderen*. (2012). Opgeroepen op Augustus 11, 2012
- Vreemdelingenrecht*. (2012). Opgeroepen op Juni 1, 2012, van <http://www.kruispuntmi.be/vreemdelingenrecht/wegwijs.aspx?id=55>
- vrouwenraad*. (2002, September 1). Opgeroepen op Juli 26, 2012, van www.vrouwenraad.be/media/docs/dossiers/meisjes/kindsoldaten.pdf.
- Vuylsteke, C. (2011). *Vroeger is een ander land. Acht aangespoelde jonge levens*. Antwerpen: De Bezige Bij.
- Wikipedia. (2011). http://nl.wikipedia.org/wiki/Internationaal_Verdrag_betreffende_de_Status_van_Vluchtelingen. Opgeroepen op november 10, 2011
- Wikipedia. (2012). http://nl.wikipedia.org/wiki/Posttraumatische_stressstoornis. Opgeroepen op Juli 31, 2012

Noten

---

¹ Fictieve naam ter bescherming van zijn privacy.

² Ontell FK, Ivanovic M, Ablin DS, Barlow TW. Bone age in children of diverse ethnicity. AJR Am J Roentgenol 1996;167:1395-8.

Mora S, Boechat MI, Pietka E, Huang HK, Gilsanz V. Skeletal age determinations in children of European and African descent: applicability of the Greulich and Pyle standards. Pediatric Res2001;50:624-8.

³ September 2011 en oktober 2011.

⁴ Cijfers september 2011

⁵ Zie grafiek in bijlage1.

⁶ Niet begeleide Europese minderjarige

⁷ Zie bijlage 2

⁸ Eigen ervaring tijdens stage in Oc Eeklo.

⁹ Overzicht in bijlage 3.

¹⁰ Betekenis: ingeschreven in register.

¹¹ In afwachting van een beslissing krijgt men in bepaalde procedures en onder bepaalde voorwaarden een attest van immatriculatie. Dit betekent dat de nbm ingeschreven in het vreemdelingenregister. Een AMA is dan ingeschreven in het wachtregister.

¹² Zie bijlage 4.

¹³ Zie bijlage 5.

¹⁴ De auteurs relateren de fasen aan mogelijke terugkeer.

¹⁵ De auteurs hebben het in hun boek over Nederland als gastland, ikzelf hou het bij gastland en/of België omdat het mijns inziens weinig uitmaakt of men nu hier of in ons buurland terecht komt, toch wat betreft de vlucht erheen...

¹⁶ zie deel 1: 1.1.5.: procedures

¹⁷ Zie deel 1: 1.1.6.: opvang

¹⁸ Zie bijlage 3

¹⁹ Zie bijlage 6 voor een overzicht.

²⁰ Zie bijlage 7

²¹ Vorming gevolgd op 28 Januari 2010 in de faculteit orthopedagogie van de Universiteit Gent.

²² Prof. dr. David Pinto, expert migratie, inburgering en diversiteit

²³ Zie bijlage 8

²⁴ Dit is een model die werd ontwikkeld door Stefaan Vanistendael (Onderzoekscentrum Kind en Samenleving) en Stef Plysier (VZW Indomo)

²⁵ Fictieve naam, ter bescherming van de privacy.

²⁶ Pas na de tussenkomst van media, advocaten, enz.. werd beslist dat ze hun studie mochten afwerken in het gastland...

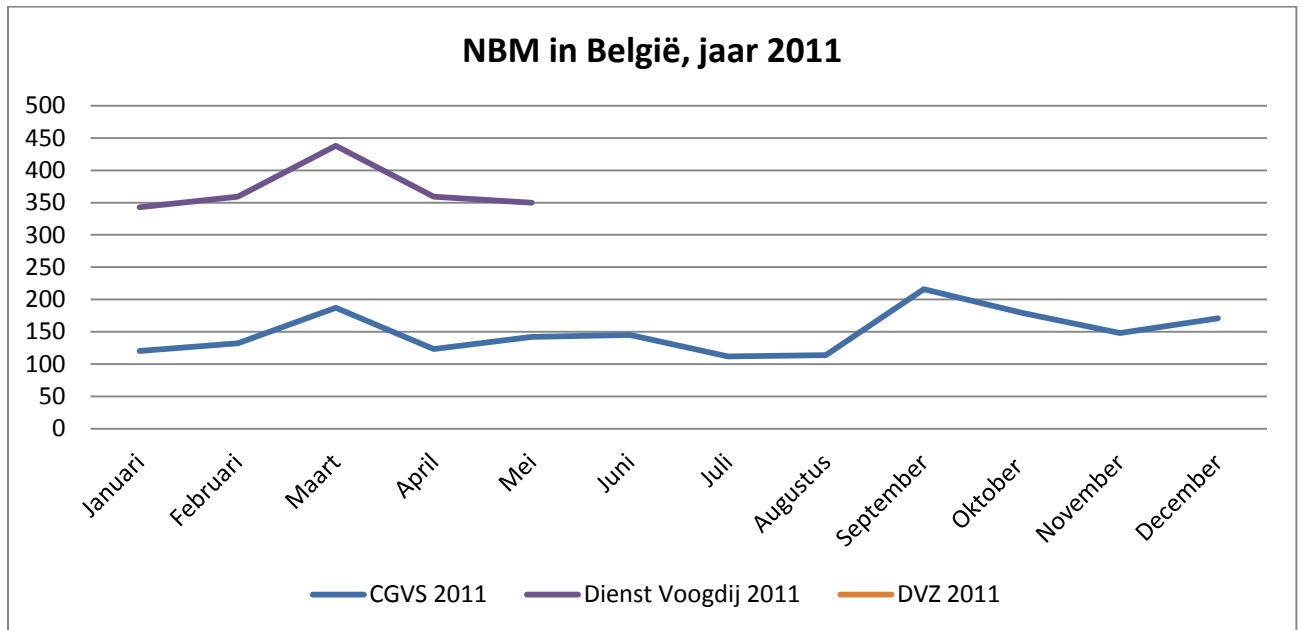
²⁷ Moest ondanks integratie, netwerk, werk,.. toch terug naar Afghanistan. Zie bijlage 9

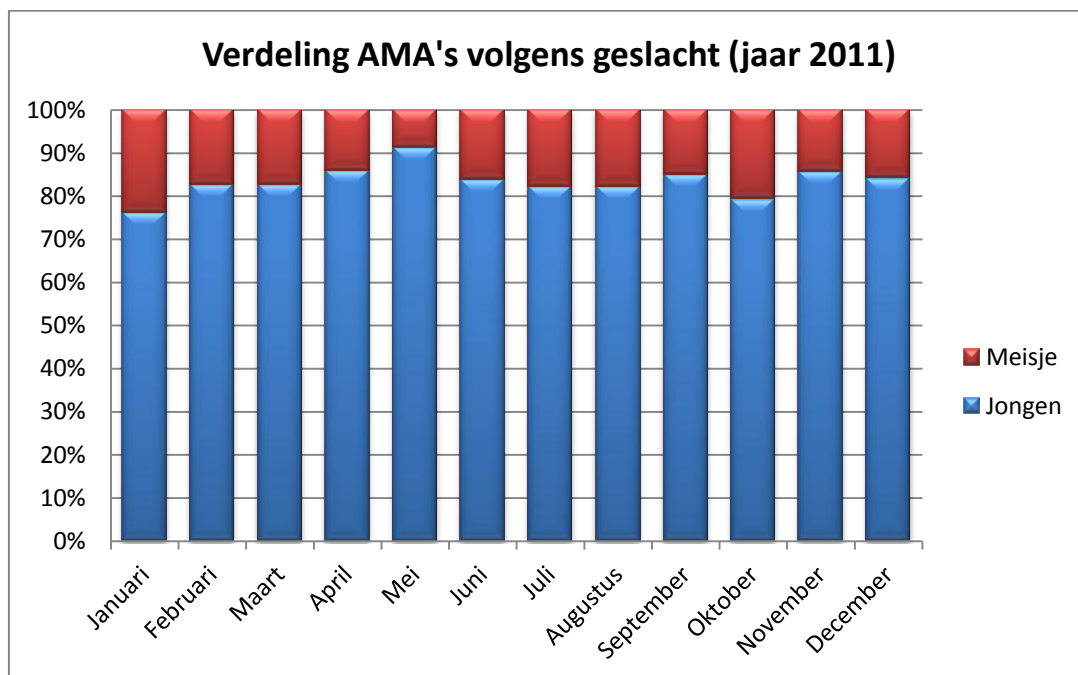
Bijlagen

Bijlage 1.

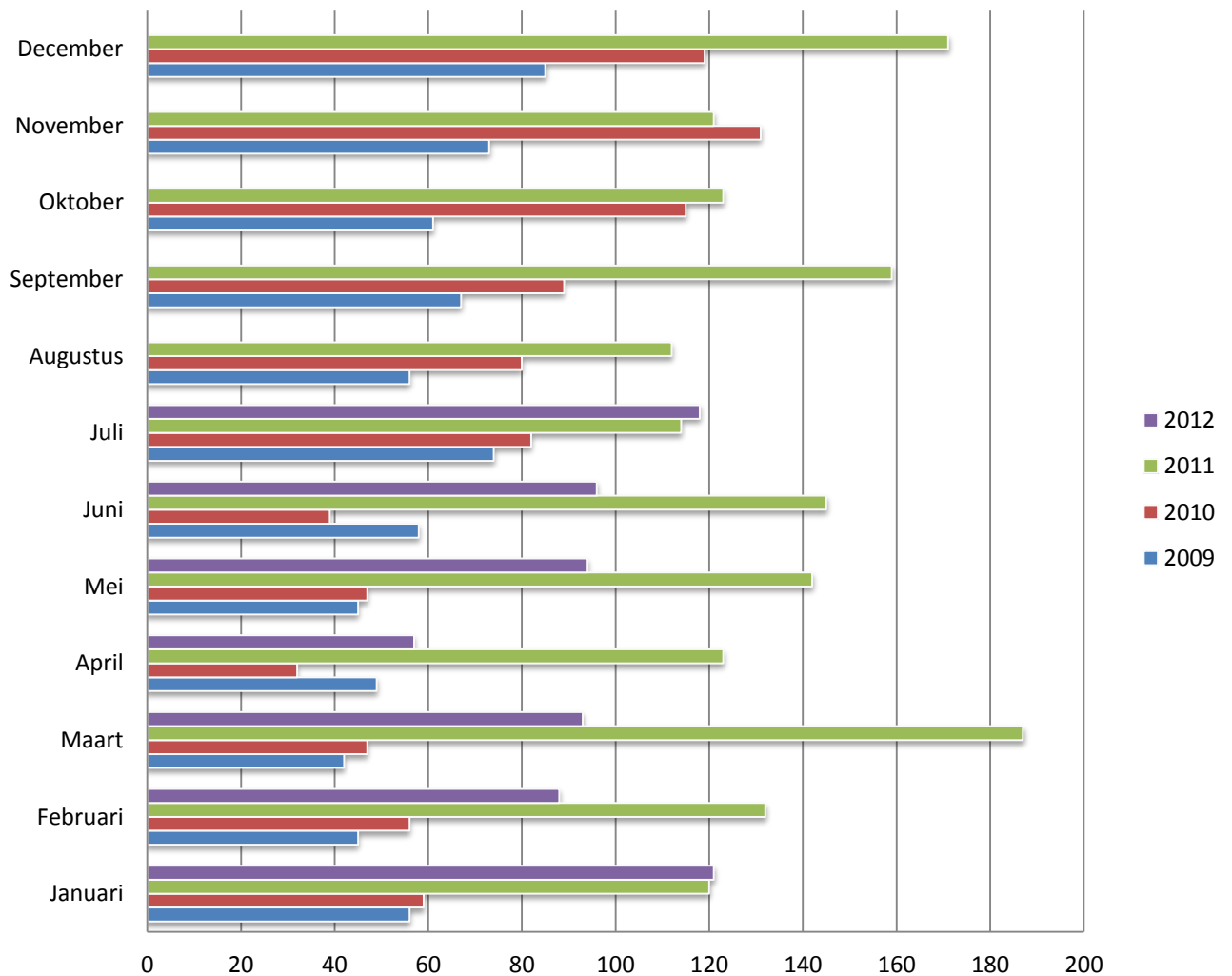

Het feit dat deze grafiek niet volledig is bewijst hoe moeilijk men aan concrete cijfers raakt bij sommige instanties.

Asielaanvragen NBM per maand (2009-2012)

Bijlage 2: Krantenartikel.

Justitie zoekt voogden voor minderjarige vreemdelingen

21/07/11

© belga

De Voogddienst, die deel uitmaakt van de Federale Overheidsdienst (FOD) Justitie, is op zoek naar mensen die een opdracht als voogd van niet- begeleide minderjarige vreemdelingen willen opnemen. Dat meldt minister van Justitie Stefaan De Clerck.

Uit oorlogsgebieden

Tijdens de barre wintermaanden overleven niet- begeleide minderjarige vreemdelingen vaak op een schrijnende wijze, zegt De Clerck. "Zij komen vaak uit oorlogslanden of andere conflictsituaties en komen terecht in een onbekende wereld."

Bijstaan in procedures

De Voogddienst heeft als opdracht deze jongeren onder haar hoede te nemen, hen te identificeren en een voogd aan te stellen. Een voogd moet de belangen van de minderjarige behartigen, zoals hen bijstaan in alle procedures en deelnemen aan alle verhoren. Voorts moet de voogd onder meer een asielaanvraag indienen, erover waken dat de minderjarige school loopt en alle nuttige maatregelen nemen om de familie van de minderjarige terug te vinden.

Opleiding

De kandidaat-voogd moet een opleiding volgen, georganiseerd door de Voogddienst. Deze opleiding heeft betrekking op aspecten van het vreemdelingenrecht, het jeugdrecht en het burgerlijk recht. Ook elementen uit de pedagogie, psychologie en multiculturele opvang komen aan bod. Een voogd ontvangt een vaste vergoeding van 500 euro per jaar per voogdij en een tegemoetkoming van een aantal kosten (briefwisseling, telefoon, reiskosten).

Geïnteresseerden vinden hier meer informatie.

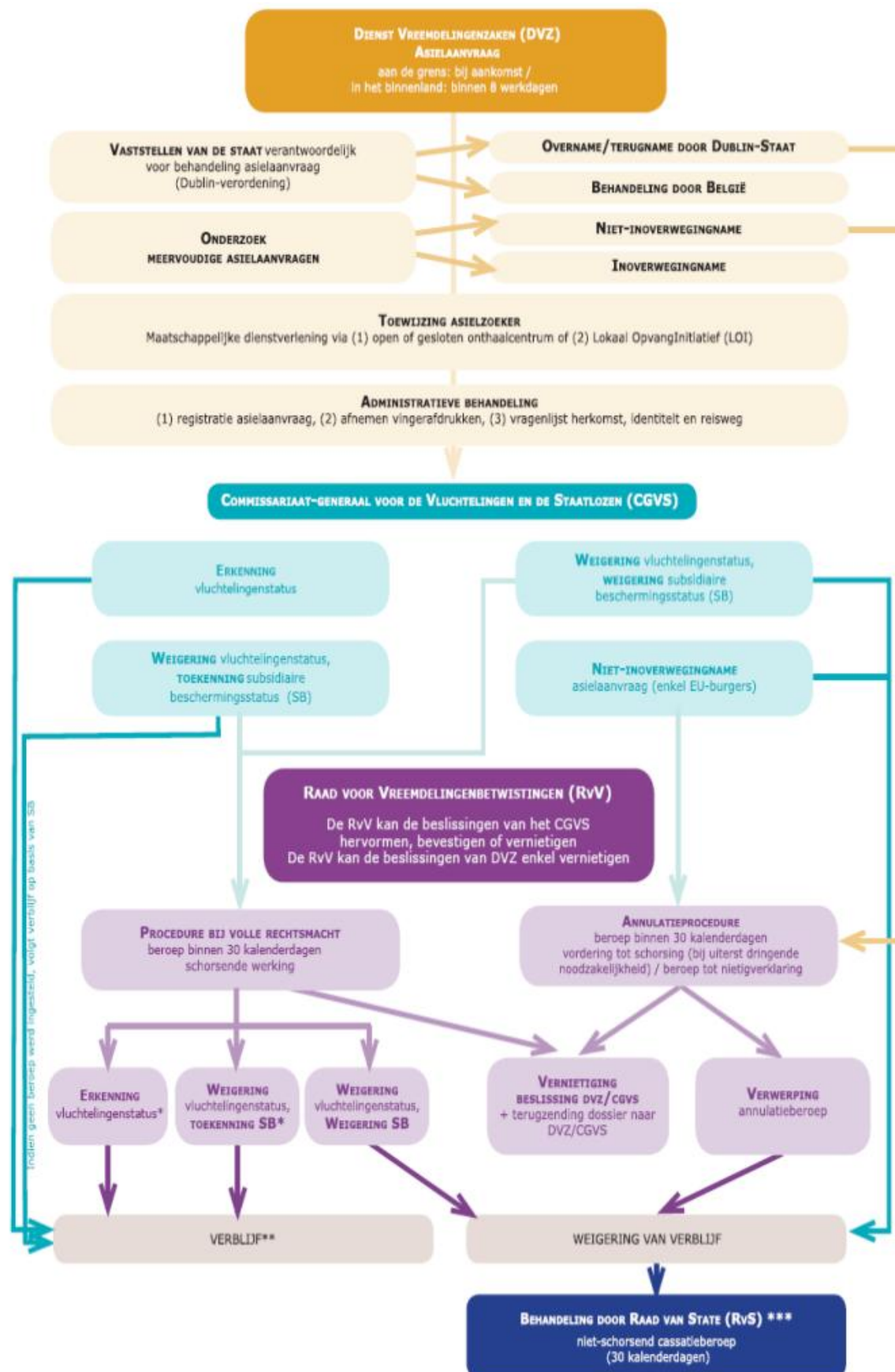
Tot slot nodigt minister De Clerck alle betrokken partners - de Dienst Vreemdelingenzaken, Fedasil, de politie en de bijzondere jeugdzorg - uit voor een vergadering over de problematiek. Die vergadering vindt eind augustus plaats.

(belga/lb)

De Persgroep Publishing. Alle rechten voorbehouden.

Bijlage 3: overzicht asielaanvraag.

Bijlage 4: Artikel 9bis en 9ter.

Artikel 9bis

§ 1. In buitengewone omstandigheden en op voorwaarde dat de vreemdeling over een identiteitsdocument beschikt, kan de machtiging tot verblijf worden aangevraagd bij de burgemeester van de plaats waar hij verblijft. Deze maakt ze over aan de minister of aan diens gemachtigde. Indien de minister of diens gemachtigde de machtiging tot verblijf toekent, zal de machtiging tot verblijf in België worden afgegeven.

De voorwaarde dat de vreemdeling beschikt over een identiteitsdocument is niet van toepassing op:

- de asielzoeker wiens asielaanvraag niet definitief werd afgewezen of die tegen deze beslissing een overeenkomstig artikel 20 van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, toelaatbaar cassatieberoep heeft ingediend en dit tot op het ogenblik waarop het beroep niet toelaatbaar wordt verklaard;
- de vreemdeling die zijn onmogelijkheid om het vereiste identiteitsdocument te verwerven in België, op geldige wijze aantoont.

§ 2. Onverminderd de andere elementen van de aanvraag, kunnen niet aanvaard worden als buitengewone omstandigheden en worden onontvankelijk verklaard :

1° elementen die reeds aangehaald werden ter ondersteuning van een asielaanvraag in de zin van de artikelen 50, 50bis, 50ter en 51 en die verworpen werden door de asieldiensten, met uitzondering van elementen die verworpen werden omdat ze vreemd zijn aan de criteria van de Conventie van Genève, zoals bepaald in artikel 48/3, en aan de criteria voorzien in artikel 48/4 met betrekking tot de subsidiaire bescherming of omdat de beoordeling ervan niet behoort tot de bevoegdheid van die instanties;

2° elementen die in de loop van de procedure ter behandeling van de asielaanvraag in de zin van artikel 50, 50bis, 50ter en 51 hadden moeten worden ingeroepen, aangezien zij reeds bestonden en gekend waren voor het einde van deze procedure;

3° elementen die reeds ingeroepen werden bij een vorige aanvraag tot het bekomen van een machtiging tot verblijf in het Rijk;

4° elementen die ingeroepen werden in het kader van een aanvraag tot het bekomen van een machtiging tot verblijf op grond van artikel 9ter.

Artikel 9ter

§ 1. De in België verblijvende vreemdeling die beschikt over een identiteitsdocument en die op zodanige wijze lijdt aan een ziekte dat deze ziekte een reëel risico inhoudt voor zijn leven of fysieke integriteit of een reëel risico inhoudt op een onmenselijke of vernederende behandeling wanneer er geen adequate behandeling is in zijn land van herkomst of het land waar hij verblijft, kan een machtiging tot verblijf in het Rijk aanvragen bij de minister of zijn gemachtigde.

De vreemdeling dient alle nuttige inlichtingen aangaande zijn ziekte over te maken. De beoordeling van het bovenvermeld risico en van de mogelijkheden van behandeling in het land van oorsprong of het land waar hij verblijft, gebeurt door een ambtenaar-geneesheer die daaromtrent een advies verschaft. Hij kan zonodig de vreemdeling onderzoeken en een bijkomend advies inwinnen van deskundigen.

De voorwaarde dat de vreemdeling beschikt over een identiteitsdocument is niet van toepassing op :

- de asielzoeker wiens asielaanvraag niet definitief werd afgewezen of die tegen deze beslissing een overeenkomstig artikel 20 van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, toelaatbaar cassatieberoep heeft ingediend en dit tot op het ogenblik waarop een verwerpingsarrest inzake het toegelaten beroep is uitgesproken;
- de vreemdeling die zijn onmogelijkheid om het vereiste identiteitsdocument te verwerven in België, op geldige wijze aantoont.

§ 2. De in § 1 vermelde deskundigen worden benoemd door de Koning bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad.

De Koning stelt de procedureregels vast bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad en bepaalt eveneens de wijze van bezoldiging van de in het eerste lid vermelde deskundigen.

§ 3. De minister of zijn gemachtigde verklaart de ingeroepen elementen onontvankelijk in de gevallen opgesomd in artikel 9bis, § 2, 1° tot 3°, of wanneer de ingeroepen elementen ter ondersteuning van de aanvraag tot machtiging tot verblijf in het Rijk reeds werden ingeroepen in het kader van een vorige aanvraag tot het bekomen van een machtiging tot verblijf in het Rijk op grond van de huidige bepaling.

§ 4. De bedoelde vreemdeling wordt uitgesloten van het voordeel van deze bepaling, wanneer de minister of zijn gemachtigde van oordeel is dat er ernstige redenen zijn om aan te nemen dat de betrokkene handelingen gepleegd heeft bedoeld in artikel 55/4.

(bron:<http://www.medimmigrant.be/uploads/Wetgeving%20en%20rechtspraak/Verblijf%20Med%20redenen/Wet%2019801215%20toegang%20grondgebied%20NL.pdf>)

Bijlage 5: overzicht opvangplaatsen nbm.

Eerste opvang nbm: (tussen haakjes de opvangcapaciteit).

→ Federale observatie – en oriëntatiecentra:

*Neder-Over-Heembeek.(50)

*Steenokkerzeel.(50)

Opvangnetwerk voor alleenstaande minderjarige asielzoekers (AMA's):

→9 federale structuren:

●In Brussel:

*Het klein kasteeltje.(40)

●In Vlaanderen:

*Kapellen.(36)

*Bevingen.(Sint- Truiden)(75)

*Arendonk.(28)

*Broechem-Ranst ~

~ samen goed voor 70
plaatsen.

●In Wallonië:

*Florennes.(40)

*Jodoigne.(22)

*Rixensart.(24)

*Morlanwez.(22)

* Stoumont.(20)

* Bovigny ~

* Virton ~

→6 centra van het Rode Kruis:

●Vlaanderen:

*Deinze.(18)

*Lanaken.(24)

*Sint-Niklaas.(24)

*Eeklo.(10)

* Lint. (12)

* Menen.(8)

→11 LOI's voor begeleide zelfstandigheid:

*LOI Waregem (7)

*LOI Puurs.(8)

*LOI Vosselaar.(8)

*LOI Geel.(17)

*LOI Wommelgem.(16)

*LOI Heist-op-den-Berg.(10)

*LOI Philippeville.(4)

*LOI Kruikeke (6)

* LOI Alken(5)

* LOI Assese (28)

* LOI Gembloux (17)

→ Andere:

- Broeders Van Liefde (Jona) :
  - * Knesselare (20) en Eeklo (30)
- Hotels : uit noodzaak eind 2010: 127 jongeren op hotel.
- Tussen volwassenen opgevangen nbm bij gebrek aan plaatsen: 60 eind 2010

Opvangmogelijkheden voor nbm die geen asiel hebben aangevraagd of van wie de asielaanvraag werd afgewezen:

- In Brussel:
  - * Minor 'N' Dako.
- In Vlaanderen:
  - * Juna te Aalst.
  - * JOBA te Hoboken.
  - * en de centra van de Bijzondere Jeugdbijstand (CBJ's).
- In Wallonië:
  - * Gembloux.
  - * Esperanto te Beaumont.
  - * en de centra van de 'Aide à la Jeunesse'.

Andere vormen van huisvesting voor nbm:

- Pleeggezin.
- Begeleid zelfstandig wonen:
  - * met bijstand van het OCMW.
  - * plaatsing door sector jeugdzorg.
- Huur van een appartement.

Bijlage 6: overzicht mogelijke verblijfsstatuten.

Verblijfsstatuten

Intro

Elke persoon die niet de Belgische nationaliteit bezit is een vreemdeling. Vreemdelingen die naar België willen komen, moeten één van de onderstaande procedures volgen om een verblijfsstatuut te bekomen.

De verblijfsprocedure die een vreemdeling moet volgen, hangt af van het doel van het verblijf in België:

Vreemdelingen die in België willen komen wonen bij een familielid (gezinshereniging)

Familieleden van personen die reeds in België wonen, kunnen in bepaalde gevallen ook een verblijfsrecht bekomen in België. Het kan zowel gaan om reeds bestaande families (gezinshereniging), als om mensen die een familie willen vormen (gezinsvorming, bvb. door te trouwen).

Vreemdelingen die in België willen blijven omwille van humanitaire redenen (regularisatie art.9bis)

Bepaalde vreemdelingen die illegaal op het grondgebied verblijven, komen in aanmerking om geregulariseerd te worden omwille van een humanitaire reden. Aangezien er geen wettelijke criteria zijn, zijn de slaagkansen van zulke "aanvraag artikel 9bis" volledig afhankelijk van het beleid van de Minister. Humanitaire redenen kunnen bvb. een overdreven lange asielprocedure, staatloosheid, onverwijderbaarheid of (familie)banden met België zijn.

Vreemdelingen die een verblijf om medische redenen willen bekomen (medische regularisatie art.9ter)

Vreemdelingen die zich reeds in België bevinden kunnen om medische redenen een verblijfsrecht krijgen. Bij een kortstondige ziekte vraagt men best een kort uitstel van vertrek aan. Bij een zeer ernstige langdurige ziekte kan men een langer medisch verblijf aanvragen dat na vijf jaar definitief wordt.

Vreemdelingen die in België erkend willen worden als vluchteling of een beroep willen doen op subsidiaire bescherming

Vreemdelingen die hun land zijn ontvlucht omdat ze vrezden voor vervolging kunnen in België via de asielprocedure een erkenning als vluchteling aanvragen.

Vreemdelingen die niet naar hun land van herkomst kunnen terugkeren omdat ze een reëel risico lopen om "ernstige schade" op te lopen, kunnen via de asielprocedure "subsidiaire bescherming" vragen.

Unieburgers die in België willen verblijven

Unieburgers kunnen gebruik maken van het vrij personenverkeer om in België te verblijven. Ze kunnen naar België komen om te werken, werk te zoeken, te genieten van een pensioen, te studeren,...

Vreemdelingen die naar België komen voor een "kort verblijf"

Vreemdelingen die niet meer dan 3 maanden in België willen verblijven, volgen de procedure tot het bekomen van een "kort verblijf". Dit is het geval voor toeristen, zakenlui, zieken, schouwspelartiesten, beroepssporters en journalisten.

Vestiging

Een van de sterkste verblijfsstatuten die een vreemdeling in België kan hebben, is dat van "gevestigde vreemdeling". Dit statuut is op bepaalde punten voordeliger dan een gewoon verblijfsrecht van onbepaalde duur.

Langdurig ingezetene

Een derdelander kan ook het statuut van "langdurig ingezeten derdelander" aanvragen. Met dit statuut kan hij, onder bepaalde voorwaarden, een verblijfsrecht in een andere EU-lidstaat bekomen.

Vreemdelingen die naar België willen komen om er te werken (arbeidsmigrant)

Hoewel er een arbeidsmigratiestop bestaat, kunnen sommige vreemdelingen toch als arbeidsmigrant komen naar België. Deze mogelijkheid is wel beperkt tot bepaalde specifieke beroepen en beroepen waarvoor er niet voldoende kandidaten zijn.

Vreemdelingen die naar België willen komen om er te studeren.

Onderbepaalde voorwaarden kunnen vreemdelingen, zowel EU als niet-EU onderdanen, de toestemming bekomen om hogere studies in België te volgen.

Niet-begeleide minderjarige

Minderjarige vreemdelingen die zich in het land bevinden zonder ouders of wettelijke voogd, krijgen een verblijfsrecht zolang ze minderjarig zijn en er geen andere duurzame oplossing voor hen kan gevonden worden.

Vreemdeling die staatloos is

Een persoon die geen enkele nationaliteit (meer) bezit, kan een procedure voeren om erkend te worden als "staatloze". Op basis van deze erkenning kan men een verblijfsrecht bekomen in België.

Vreemdelingen die het slachtoffer zijn van mensenhandel of mensensmokkel

Vreemdelingen die in België zijn beland als slachtoffer van mensenhandel of mensensmokkel kunnen een verblijfsrecht in België bekomen indien ze hun medewerking verlenen aan het onderzoek naar de daders.

Uitstel van vertrek

Indien men tijdelijk het land niet tijdig kan verlaten, kan men een tijdelijke verlenging van de verblijfstitel aanvragen. Ook een persoon die geen verblijfsrecht heeft, kan een uitstel van vertrek vragen.

Vreemdelingen die willen terugkeren na langdurige afwezigheid

Een vreemdeling met een geldige verblijfs- of vestigingsvergunning die langer dan één jaar afwezig is geweest uit België, kan zijn verblijfsrecht verliezen. Onder bepaalde voorwaarden kan hij toch gemachtigd worden om dit verblijfsrecht te herwinnen.

Humanitair visum

Sommige vreemdelingen hebben geen recht op verblijf in België, maar kunnen toch naar hier komen met een humanitair visum. Dit visum wordt door de DVZ afgeleverd aan bepaalde vreemdelingen, uit humanitaire overwegingen

Dit artikel vindt u op URL = <http://www.kruispuntmi.be/vreemdelingenrecht/wegwijs.aspx?id=55>

Kruispunt M-I - Vooruitgangstraat 323 / bus 1, 1030 Brussel

T: 02-205 00 50 - F: 02-205 00 60

info@kruispuntmi.be

www.kruispuntmi.be

Bijlage 7: Media Scott Manyo.

Perfect geïntegreerd en toch uitgewezen

maandag 23 april 2012, 03u00

Auteur: (cel, mkm, chl)

BRUSSEL - Hij spreekt vloeiend Nederlands, is een vurig supporter van KV Mechelen én hij is een geliefd scoutsleider in Boortmeerbeek. 'Na al die jaren is Scott Manyo hier perfect geïntegreerd', zeggen zijn vrienden.

Amper vijftien jaar was Scott, toen hij in 2008 in zijn eentje naar ons land reisde. Zijn vader Peter was toen al een half jaar vermist na een politieke betoging. Dat vertelde Scott Manyo, nu 19 jaar oud, bij zijn asielaanvraag. Zijn moeder werd in het dorp plots verdacht van hekserij. In paniek stuurde zijn oom hem naar Europa. De moeder en de oom zouden intussen dood zijn.

'Scott is in 2009 in de regio Mechelen beland', vertelt Dirk Kops, centrumdirecteur van de Technische Scholen Mechelen. Scott moest er zijn asielaanvraag afwachten, en hij mocht er les volgen.

'De jongen viel op. Leerkrachten kwamen me vertellen hoe goed hij het deed. De snelheid waarmee hij Nederlands leerde, was indrukwekkend. Als er na school helpende handen nodig waren, stond Scott klaar.'

Scott kon al snel bij de familie Kops in Boortmeerbeek gaan wonen. Als student deeltijds onderwijs werkt hij nu in Mechelen als opvoeder.

Kapoenenleider

Scott is een bekend gezicht in Boortmeerbeek. 'Hij is al twee jaar leider bij de Kapoenen, de jongste kindjes', zegt groepsleider Siemen De Grootte van de scouts. 'In het begin was hij een stille jongen. Maar ondertussen hoort hij er helemaal bij. Met iedereen kan hij overweg. Altijd is hij even vriendelijk.'

'Hij is de speelvogel in de groep', zegt Jill Goovaerts, een van zijn collega-leiders. 'Terwijl wij met vier streng proberen te zijn, is Scott de vrolijke losbol met wie de kinderen kunnen spelen. Alle kapoenen zijn dol op hem.'

Toen Scott op 12 april samen met zijn vriendin de trein nam, wou de Spoorwegpolitie zijn identiteitskaart zien. Hij werd opgepakt en naar het asielcentrum in Merksplas gebracht. 'Zijn asielaanvraag is in november 2009 afgewezen', zegt zijn advocaat Pieter-Jan Staelens. 'Toch werd hij toen niet het land uitgezet. Scott heeft in juli 2010 de regularisatie aangevraagd, maar daar is nooit antwoord op gekomen. Hij hoorde niets meer, ook niet toen hij 18 jaar werd. Dus bleef hij wachten.'

Mauro

Het verhaal doet denken aan Mauro Manuel, een Angolese jongen wiens lot vorig jaar het Nederlandse parlement beroerde. Nederland steigerde toen Mauro, een perfect voorbeeld van integratie, na acht jaar moest vertrekken. Na het protest mocht hij blijven, met een studievizum.

Een moeilijke vergelijking, vindt directeur Freddy Roosemont van de Dienst Vreemdelingenzaken. 'Die jongen verbleef al veel langer in Nederland. Scott is op 15 juni 2010, na twee jaar in België, een eerste keer opgepakt. Hij kreeg toen het bevel binnen de 30 dagen te vertrekken. We wilden hem zo de kans geven zijn schooljaar af te maken. Hij is er niet op ingegaan.'

Wanneer Scott wordt uitgewezen, is niet beslist. Er volgt nog overleg met Kameroen.

Maggie De Block kan niets doen voor scoutsleider Scott

dinsdag 24 april 2012, 03u00

Auteur: (cel)

BOORTMEERBEEK - De advocaat van Scott Manyo(19), de scoutsleider uit Boortmeerbeek die teruggestuurd dreigt te worden naar Kameroen, heeft een brief gestuurd naar staatssecretaris Maggie De Block (Open VLD), bevoegd voor Asiel en Migratie. Advocaat Pieter-Jan Staelens vraagt De Block om terug te komen op de uitwijzing. Hij wil dat de scoutsleider geregulariseerd wordt. 'Scott heeft in België een bijzonder actief sociaal leven, en enkel bij ons een familiaal leven', aldus de advocaat. De ouders en de oom van Scott in Kameroen zouden sinds zijn vertrek overleden zijn.

'We zullen de brief overmaken aan de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ). Zij kunnen het dossier herbekijken', zegt het kabinet. De staatssecretaris zelf kan niets doen voor de jongen. 'We zijn geen beroepsinstantie.' DVZ maakte afgelopen weekend al duidelijk dat de asielaanvraag van Scott al in november 2009 afgewezen werd, en dat hij het land moet verlaten. Een regularisatieaanvraag uit juli 2010 werd niet behandeld, omdat er een probleem was met zijn adres.

Scott werd op 12 april opgepakt, maar het is niet duidelijk wanneer hij naar Kameroen zou worden overgebracht. De consul van Kameroen moet nu eerst een gesprek voeren met Scott, om te bepalen of hij effectief uit Kameroen komt.

Scoutsleider schrijft naar De Block

UITZETTING

dinsdag 24 april 2012, 03u00

Auteur: (cel)

BRUSSEL - De advocaat van Scott Manyo (19), de scoutsleider uit Boortmeerbeek die teruggestuurd dreigt te worden naar Kameroen, heeft een brief gestuurd naar staatssecretaris Maggie De Block (Open VLD), bevoegd voor Asiel en Migratie. Advocaat Pieter-Jan Staelens vraagt De Block om terug te komen op de uitwijzing. Hij wil dat de scoutsleider geregulariseerd wordt.

'Scott heeft enkel nog een familiaal, en een bijzonder actief sociaal leven, in België', aldus de advocaat. De ouders en de oom van Scott in Kameroen zouden sinds zijn vertrek overleden zijn.

'We zullen de brief overmaken aan de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ). Zij kunnen het dossier herbekijken', zegt het kabinet-De Block. De staatssecretaris zelf kan niets doen voor de jongen. 'Wij zijn geen beroepsinstantie.'

Temmerman wil snelle beslissing voor minderjarige asielzoekers

dinsdag 24 april 2012, 10u01

Bron: belga

Auteur: jvt

Scott Manyo moet het land verlaten. rr

BOORTMEERBEEK - Kamerfractieleidster Karin Temmerman (SP.A) wil dat snel wordt beslist of een minderjarige asielzoeker in België mag blijven of naar zijn land van herkomst moet terugkeren. Voor de uitgewezen Scott Manyo dringt ze aan op de 'beste oplossing'.

Iemand vier jaar lang laten integreren en hem dan op zijn achttiende terugsturen, is geen beleid, zegt Temmerman naar aanleiding van de zaak rond Scott Manyo.

Scott Manyo is de negentienjarige scoutsleider uit Boortmeerbeek die naar zijn moederland Kameroen dreigt te worden teruggestuurd. Hij kwam in 2008 als niet-begeleide minderjarige naar ons land. Zijn asielaanvraag werd afgewezen.

Manyo werd intussen opgesloten in het asielcentrum van Merksplas, en wacht daar op zijn uitwijzing.

Kamerlid Temmerman meent dat staatssecretaris voor Asiel en Migratie De Block het dossier nog eens moet inkijken en nagaan wat de mogelijkheden zijn, luidde het dinsdag op de VRT-radio.

Over wat de beste oplossing is, wil de Vlaamse socialiste zich niet uitspreken. Ze benadrukt dat het om een individueel dossier gaat waarvan ze de inhoud enkel via de media kent.

Wel vindt ze dat gelijkaardige situaties niet voor herhaling vatbaar zijn. Er moet volgens haar een beleid komen waarbij snel de knoop wordt doorgehakt of een minderjarige in ons land kan blijven.

Indien dat wel kan, kan er een integratietraject worden uitgestippeld. Zoniet, moet ervoor worden gezorgd dat de betrokkene met 'een pakketje' kan terugkeren, in de vorm van onderwijs of een opleiding.

'Kans dat scoutsleider Scott kan blijven is vrij miniem'

Dienst Vreemdelingenzaken

dinsdag 24 april 2012, 21u01

Auteur: mtm

BOORTMEERBEEK - De kans dat scoutsleider Scott Manyo in België zal kunnen blijven, is 'vrij miniem'. Dat heeft Freddy Roosemont, directeur-generaal van de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ), in het Canvas-programma Terzake gezegd.

Scott Manyo is de 19-jarige scoutsleider uit Boortmeerbeek die naar zijn moederland Kameroen dreigt te worden teruggestuurd. Hij kwam in 2008 als niet-begeleide minderjarige naar ons land. Zijn asielaanvraag werd afgewezen. Manyo werd intussen opgesloten in het asielcentrum van Merksplas.

DVZ-topman Roosemont schetste in Terzake het verloop van de procedure rond Scott Manyo. Nadat hij in april 2008 naar België kwam en een asielaanvraag indiende, kreeg Manyo relatief snel - na 1 jaar en drie maanden - een negatief antwoord.

De Dienst Vreemdelingenzaken heeft die boodschap ook meermaals herhaald. Zo kreeg hij medio juni 2010 de kans om zijn schooljaar af te maken, maar moest hij wel binnen de 30 dagen het grondgebied verlaten. 'Op dat ogenblik verdween hij van de radar', aldus Roosemont.

Volgens Roosemont zou Manyo nu een nieuwe aanvraag ingediend hebben. 'Die aanvraag is onderweg, hoor ik. Op het ogenblik dat die aanvraag er is, zullen we de zaak bekijken en een beslissing nemen, maar ik denk dat de kans dat hij mag blijven vrij miniem is', aldus Roosemont.

Scoutsleider Scott: 'Liever sterven dan terugkeren'

woensdag 25 april 2012, 09u30

Bron: hbvl

Auteur: kidr

BOORTMEERBEEK - Scott Manyo, de scoutleider uit Boortmeerbeek die dreigt uitgewezen te worden ondanks een perfecte integratie, heeft het moeilijk. Sinds 12 april zit hij opgesloten in een gesloten instelling in Merksplas, waar hij zijn uitwijzing afwacht. 'Maar ik sterf nog liever dan terug te keren', zei hij aan Het Belang van Limburg.

Scott Manyo is sinds zijn opsluiting in de gesloten instelling in Merksplas enorm verzwakt. 'Ik voel me slap en sta te trillen op mijn benen. Ik wil niet terug naar Kameroen, dan ga ik nog liever dood', zegt hij daarover in Het Belang van Limburg.

De scoutsleider is bang dat als hij aankomt in Kameroen, hij onmiddellijk zal opgepakt worden door de politie. 'Mijn vader is een politieke opposant van de regering en is nog steeds spoorloos. Als ik in Kameroen aankom zal de politie me onmiddellijk in de boeien slaan om me uitgebreid te ondervragen en op te sluiten', zegt Manyo.

Manyo klaagde dinsdag nog over zijn aanhouding door de Belgische politie. 'Ik zat op de trein op weg naar huis toen de politie me plots vastnam en begon te slaan. Niemand moet zo

mishandeld worden', zuchtte hij. Hij zei bovendien een 'beetje menselijkheid' te vragen. 'Ik kan nooit terug naar mijn land en wil in België blijven. Anderen die wél problemen veroorzaken krijgen een paspoort, ik niet.'

Volgens politici is de kans klein dat Manyo in België mag blijven, en dat meldden ook regeringsbronnen gisteren: 'Hoe dramatisch een uitwijzing ook zou zijn. Maar Manyo heeft wettelijk geen poot om op te staan.'

Einde van procedures voor Scott Manyo

Asielbeleid

donderdag 26 april 2012, 03u00

Auteur: (vhn, mju)

Scott Manyo.rr

BRUSSEL - De procedures om Scott Manyo hier te houden, lijken stilaan uitgeput. 'Hij had al twee jaar het land moeten verlaten', klinkt het bij de Dienst Vreemdelingenzaken.

Het verhaal van Scott Manyo blijft de gemoederen beroeren (*DS 23 april*). Toen de Kameroener in april 2008 naar België kwam, zei hij dat hij vijftien jaar was. Volgens een botscan was hij minstens drie jaar ouder, maar met een geboorteakte uit 1992 kon hij zijn asielaanvraag indienen als minderjarige. In augustus 2009 kreeg Manyo van het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en Staatslozen (CGVS) te horen dat hij geen asiel kon krijgen in ons land. De jongeman ging in beroep bij de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen, maar ving ook daar bot.

Gevolg? Manyo moest het land verlaten, maar mocht wel het schooljaar afmaken. Sinds juli 2010, het begin van de grote vakantie, verblijft hij illegaal in België. Een tweede poging om asiel te krijgen, werd onontvankelijk verklaard wegens 'gebrek aan nieuwe elementen.'

Zijn aanvraag bij de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) verdween tussen de plooiën omdat Manyo intussen verhuisd was. Maar zelfs als de aanvraag netjes tot bij DVZ was geraakt, zou die nooit zijn goedgekeurd. 'Scott voldoet niet aan de criteria om te kunnen blijven. Hij heeft geen Belgisch kind en er zijn geen medische of humanitaire redenen voor een regularisatie', verduidelijkt DVZ-woordvoerster Katrien Jansseune. 'We kunnen niet toegeven aan de druk, want er zijn nog andere mensen in een vergelijkbare situatie.'

De advocaat van Manyo gaat daar niet mee akkoord. 'Er zijn wel humanitaire redenen aanwezig', meent meester Pieter-Jan Stalens. Hij hoopt het dossier te kunnen toelichten bij staatssecretaris Maggie De Block (Open VLD).

Ook verschillende politici willen opheldering van De Block, liefst vandaag al in de Kamer. SP.A-fractieleidster Karin Temmerman plant een vraag aan de staatssecretaris en ook Nahima Lanjri (CD&V) wil er graag het fijne van weten. In de Senaat springt Freya Piryns (Groen) op de kar. 'De Block is nog altijd bevoegd voor regularisaties, en heeft dus de macht en de mogelijkheid om in dit dossier een beslissing te nemen.' Groen roept de staatssecretaris op om 'de verantwoordelijkheid niet meer op haar administraties af te schuiven.'

Advocaat Kameroense scoutsleider Scott Manyo in beroep tegen uitwijzing

donderdag 26 april 2012, 17u06

Auteur: bpr

BOORTMEERBEEK - De advocaat van de 19-jarige Kameroense vluchteling, Ojong Scott Manyo, gaat vrijdag beroep aantekenen bij de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen tegen het bevel om het grondgebied te verlaten en tegen de beslissing van 17 april om de vorige verblijfsaanvraag onontvankelijk te verklaren.

'Als we dit goed aanpakken, kunnen we aan dit beroep schorsende werking verlenen', zei advocaat Pieter-Jan Staelens donderdag tijdens een persconferentie in Boortmeerbeek.

Staelens is niet opgezet dat de Dienst Vreemdelingenzaken meermaals meedeelde dat Scott niet kan geregulariseerd worden omdat hij niet aan de criteria zou voldoen. 'Dit is juridische nonsens omdat er geen criteria bestaan. Sterker nog, criteria van de uitvoerende macht om te beslissen wie een verblijfsaanvraag kan indienen, zijn illegaal volgens arresten van de Raad van State. Wie hier al dan niet mag blijven, is een voorrecht van de wetgevende macht.'

Meerderjarig

Daarnaast kreeg Freddy Roosemont ook een veeg uit de pan omdat de directeur-generaal van DVZ beweert dat Scott niet minderjarig was toen hij in 2008 in België aankwam. 'Ik benadruk dat dit een pertinente leugen is. Het klopt wel dat er een botscan was die uitwees dat Scott op

dat moment toch meerderjarig zou zijn maar het te grabbel gooien van zijn medisch dossier in de pers is een grove overtreding van de regels. Ik benadruk dat de Belgische staat destijds wel een voogd heeft aangesteld waardoor hij juridisch gezien minderjarig is', aldus Staelens.

Ten slotte is er ook een nieuwe regularisatieaanvraag ingediend op 20 april onder meer omdat Scott geen familie meer heeft in Kameroen. Daarmee is het einde van juridische procedure van de scoutleider van Boortmeerbeek nog niet in zicht. De jongen blijft voorlopig opgesloten in Merksplas.

Kameroense scoutsleider krijgt honderden steunbetuigingen uit Vlaanderen

donderdag 26 april 2012, 17u59

Bron: belga

Auteur: bpr

BOORTMEERBEEK - De Kameroense scoutsleider Scott Manyo, die vier jaar geleden aankwam in België maar uitgezet dreigt te worden, heeft naast honderden steunbetuigingen op zijn Facebookpagina ook steun gekregen van de centrumdirecteur van het Centrum Leren en Werken Technische Scholen Mechelen. Daar zit de 19-jarige Kameroener al drie jaar op de schoolbanken.

Scott, die ook al twee jaar leider is van de kapoenen bij de scouts in Boortmeerbeek, kreeg daarnaast een hart onder de riem van de groepleidster van de jeugdbeweging. Ze benadrukte dat Scott erg gerespecteerd wordt.

Zijn nakende uitzetting beroert ook de gemoederen bij Steunpunt Jeugd, kennis- en expertisecentrum over jeugd, jeugdwerk en jeugdbeleid. 'Speelt de rol die je opneemt in de samenleving voor wie niet in orde is met zijn of haar verblijfsdocumenten dan toch niet mee?', vraagt beleidsmedewerker Matti Vandemaele zich in een opinie af.

De jongen blijft voorlopig opgesloten in het gesloten centrum van Merksplas. Het is onzeker of er een doorbraak komt in zijn dossier.

Scouts houden zich afzijdig in zaak-Scott Manyo

vrijdag 27 april 2012, 23u13

Auteur: loa

BOORTMEERBEEK - De overkoepelende vzw Scouts en Gidsen Vlaanderen heeft gereageerd op de uitwijzing van scoutsleider Scott Manyo. De nationale leiding weerhoudt er zich van om stelling te nemen.

Kameroener Scott Manyo is opgesloten in de gesloten instelling van Merksplas omdat hij illegaal in ons land verblijft. De 19-jarige vluchteling heeft het bevel gekregen om België te verlaten, maar gaat wel in beroep tegen de beslissing. Manyo kwam in 2008 naar ons land en heeft zich sindsdien goed geïntegreerd. Zo schopte hij het onder meer tot scoutsleider. De populaire jongeman kreeg al honderden steunbetuigingen.

De Scouts en Gidsen Vlaanderen vzw heeft intussen [gereageerd op haar website](#). 'De humane omstandigheden bij dit dossier laten ons niet koud', staat er, maar van enige stellingname is geen sprake.

'Het is niet aan ons als nationale leiding van deze jeugdbeweging om te oordelen over wettelijke procedures op zich, die gevolgd (hadden) moeten worden. Deze komen democratisch tot stand, en dat verdient respect. En is het, in alle bescheidenheid, aan een jeugdbeweging om vandaag een concrete invulling te geven aan het asiel- en migratiebeleid?', zo staat in het bericht.

'Wel menen we dat de uitvoering van een uitwijzingsbeleid menselijke drama's zoals deze moet voorkomen. Wanneer deze uitvoering faalt, kunnen wij alleen maar hopen dat de bevoegde instanties alles doen om dergelijke kwesties correct maar zo menselijk mogelijk op te volgen, met oog voor de actuele situatie zoals die van Scott en vele anderen. Vanuit Scouts en Gidsen Vlaanderen doen we het nodige om de betrokken groep waar Scott leider is te ondersteunen', klinkt het.

Scott Manyo mag toch studies afmaken

VRT

vr 11/05/2012 - 20:33*Update: za 12/05/2012 - 08:53***Scott Manyo is vrijgelaten uit het centrum voor illegalen in Merksplas en mag terug naar zijn pleegouders. Dat heeft staatssecretaris voor Asiel en Migratie Maggie De Block (Open VLD) beslist. De Kameroense scoutsleider mag zijn studies afmaken.**

De 20-jarige Manyo zou worden uitgewezen, maar mag nu toch blijven tot hij zijn studies heeft afgemaakt. "Na een lang gesprek met de Dienst Vreemdelingenzaken, hebben we besloten dat het het beste zou zijn dat Scott zijn studies in België zou beëindigen gezien zijn speciale situatie en dossier", aldus De Block.

Het is niet duidelijk of hij ook na zijn studies in ons land kan blijven. "Ik kan enkel zeggen wat nu beslist is en dat is dat hij zijn studies mag afmaken in België", aldus De Block.

Zijn pleegouders zijn opgelucht dat Scott weer thuis is. "Het was voor ons een complete verrassing. Gisteravond zijn we hem mogen gaan halen. Het is leuk dat iedereen terug thuis is. Het is zo'n beetje de parabel van de verloren zoon", zegt zijn pleegvader. Volgens zijn pleegmoeder is Scott "overdonderd en geschrokken van alle media-aandacht".

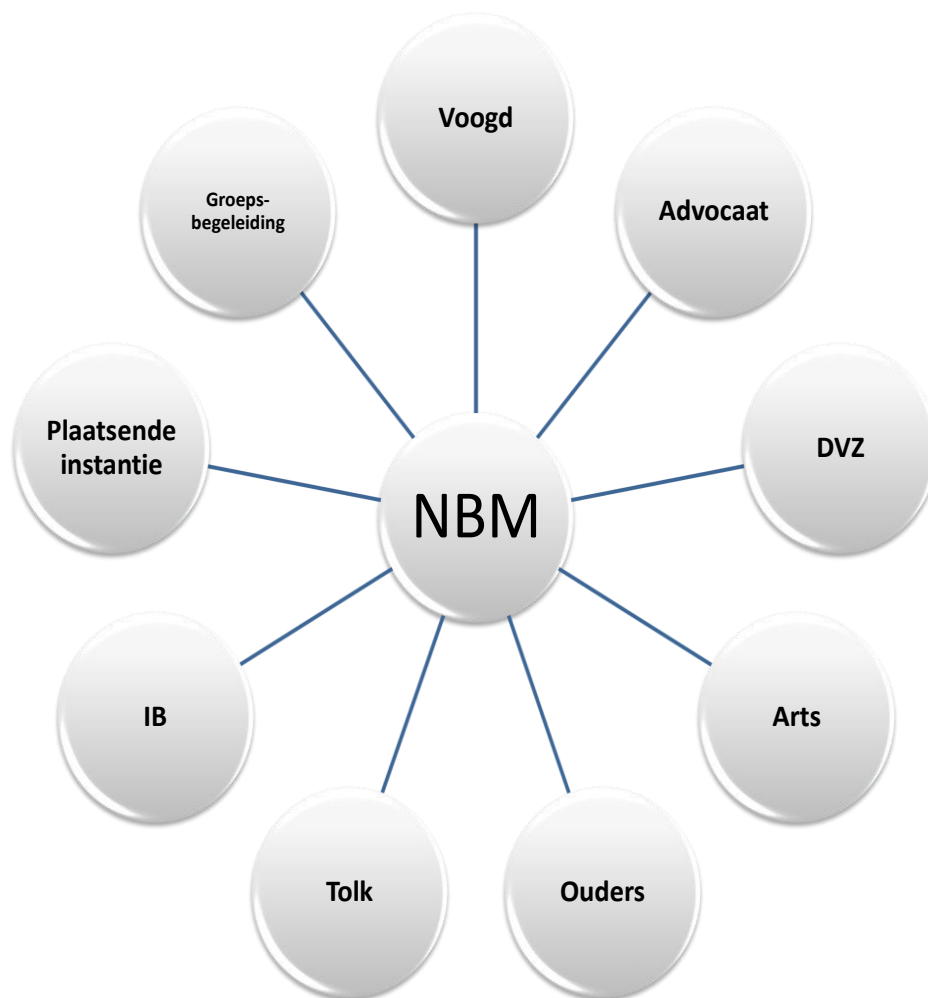
Vanaf volgende week gaat Scott terug naar school en "stilaan hopen we dat hij terug zijn normale leven kan aanvangen", zegt zijn pleegmoeder. Hoe het verder moet na zijn studies, is nog een raadsel. "Vanaf volgende week hebben we terug afspraken met de advocaat hoe het verder zal verlopen."

Manyo, die door zijn omgeving geroemd wordt als toonbeeld van integratie, vluchtte in 2008 vanuit Kameroen naar ons land. Manyo is al twee jaar scoutsleider van de kapoenen in Boortmeerbeek. Hij kan op veel steun rekenen van zijn vrienden. En ook de school in Mechelen waar de jongen sinds 3 jaar een opleiding deeltijds werken en leren volgt, staat volledig achter hem.

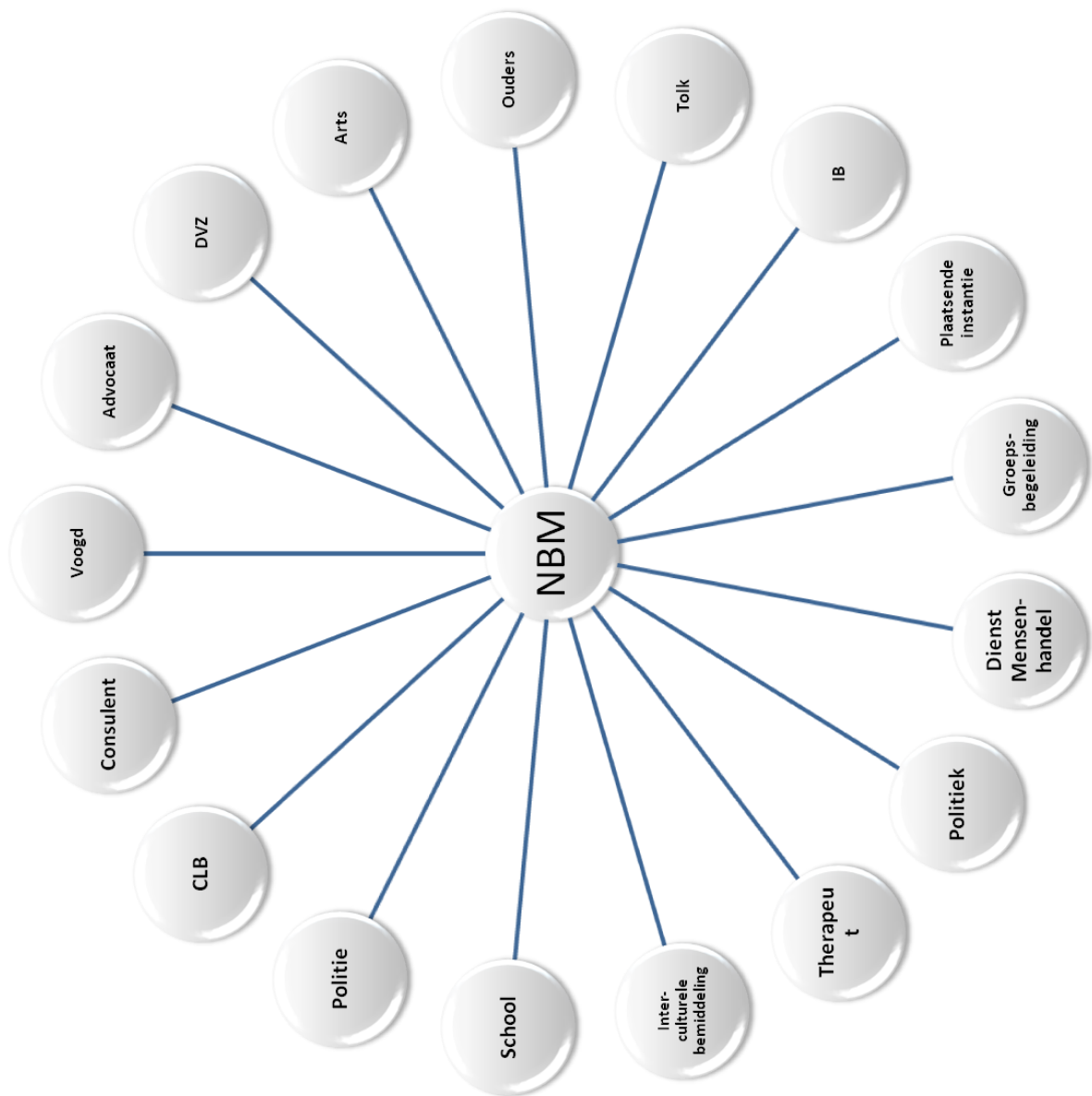
Bijlage 8: Schema: minimaal en maximaal begeleidingskader.

1. Minimaal begeleidingskader

2. Maximaal begeleidingskader.

(Cloet, 2007)

Bijlage 9: Uitwijzing Parweis Sangari.

Advocate vraagt De Block uitwijzing Afghaanse 'Scott Manyo' tegen te houden

Bewerkt door: Steven Alen -30/06/12, 20u41 - Bron: belga.be

"Men hanteert twee maten en twee gewichten "

© photo news. Scott Manyo mocht wel blijven.

Parweis Sangari (20) wordt woensdag na een vierjarig verblijf in België op een vliegtuig richting Afghanistan gezet. Voor het gezin uit Boechout dat hem wil adopteren, is dat een bittere pil.

Het gezin blijft hopen dat hij in extremis toch mag blijven, net als de Kameroense scoutsleider Scott Manyo. "Ik heb staatssecretaris Maggie De Block gevraagd hiervoor haar discretionaire bevoegdheid te gebruiken, maar voorlopig zonder resultaat", zegt zijn advocate Kati Verstrepen.

Parweis is afkomstig uit Kaboel. Zijn vader, die een hoge functie had bij het Afghaanse ministerie van Veiligheid, werd in 2008 vermoord. Kort daarop volgde een poging om de jongen te ontvoeren, en bovendien werd het ouderlijke huis in brand gestoken, waardoor Parweis zwaargewond raakte. Op initiatief van zijn oom, een volksvertegenwoordiger in het Afghaanse parlement, kwam de toen 16-jarige Parweis als niet-begeleide minderjarige naar België.

- ***Ik krijg mevrouw Van Houtte noch Parweis uitgelegd waarom hier twee maten en twee gewichten worden gehanteerd***

advocate Kati Verstrepen

Adoptie

Hij belandde in het asielcentrum van Kapellen en leerde daar via een project Ruth Vanhoutte uit

Boechout kennen. Het contact verliep zo goed dat Parweiz intussen deel uitmaakt van haar gezin. Ze startte ook een adoptieprocedure op, omdat ze vindt dat hij een kans verdient. De voorbije vier jaar heeft hij zich volledig geïntegreerd: hij spreekt Nederlands, volgde een opleiding lessen en kon meteen aan de slag.

In april werd hij na een identiteitscontrole opgepakt en opgesloten in Merksplas. Zijn asiel- en regularisatieaanvragen werden afgewezen. Zijn advocate vindt zijn situatie volkomen gelijkaardig aan die van Scott Manyo. "Ik krijg mevrouw Van Houtte noch Parweiz uitgelegd waarom hier twee maten en twee gewichten worden gehanteerd. Als er niet snel iets gebeurt, gaat Parweiz woensdag terug naar Afghanistan, waar het niet veilig voor hem is."

De Block: "Dossier in media leidt niet automatisch tot verblijf"

Door: Sven Van Malderen -02/07/12, 18u39 - Bron: belga.be

Staatssecretaris voor Asiel en Migratie Maggie De Block (Open Vld) spreekt tegen dat ze blijk geeft van willekeur omdat ze de Afghaan Parweiz Sangari geen verblijfspapieren geeft. Sangari zegt in dezelfde situatie te zitten als de Kameroense scoutsleider Scott Manyo, die wél mocht blijven. Bij Sangari zijn echter niet alle procedures uitgeput, luidt het op het kabinet.

De 20-jarige Parweiz wordt na een vierjarig verblijf in België op een vliegtuig richting Afghanistan gezet. Het gezin uit Boechout dat hem wil adopteren, blijft hopen dat hij net als Scott Manyo in extremis toch mag blijven. De advocate van Sangari hoopt vooral dat de staatssecretaris haar discretionaire bevoegdheid gebruikt.

Het kabinet merkt echter op dat elk dossier verschillend is. Bovendien zouden niet alle wettelijk mogelijke procedures uitgeput zijn. "En het is niet omdat een dossier in de media aandacht krijgt, dat iemand automatisch mag blijven. Dat zou pas willekeur zijn", zegt de woordvoester van De Block.

Nieuwe asielaanvraag Parweiz Sangari geweigerd

Bewerkt door: Stijn Vossen -03/07/12, 17u58 - Bron: belga.be

De nieuwe asielaanvraag van de 20-jarige Afghaan Parweiz Sangari is door de dienst Vreemdelingenzaken geweigerd. De nieuw aangevoerde stukken in het dossier zouden geen nieuwe elementen meer bevatten. Dat zegt de advocate van Parweiz, die mogelijk in allerijl nog in beroep gaat tegen de beslissing. Sangari wordt normaal morgenochtend op een vliegtuig richting zijn thuisland gezet.

"Dit is natuurlijk heel slecht nieuws, maar we geven het nog niet op", zegt advocate Kati Verstrepen. "Er loopt ook nog een nieuwe aanvraag tot regularisatie, maar de wetgeving is tegenstrijdig over de vraag of de procedure van woensdagochtend daarom moet worden uitgesteld."

Parweiz bevindt zich volgens zijn advocate in een soortgelijke situatie als de Kameroener Scott Manyo, die in extremis toch hier zijn studies mocht afwerken. Parweiz zou sinds zijn vlucht uit Afghanistan in 2008, nadat zijn vader werd vermoord bij een politieke afrekening, erg goed geïntegreerd geraakt zijn. Een gezin uit Boechout wil hem adopteren.

Indien hij woensdag het land wordt uitgezet, zal hij allicht geen afscheid kunnen nemen van zijn vriendenkring. "In principe is er dan geen contact meer mogelijk", zegt Verstrepen. "Zijn adoptiemama wil hem wel vanavond nog bezoeken."

Intussen stellen Vluchtelingenwerk Vlaanderen en Dokters van de Wereld zich ernstige vragen bij repatriëringen naar Afghanistan. "Afghanistan is een land in oorlog. België mag volgens internationale verplichtingen niemand terugsturen naar een land waar ze gevaar lopen", klinkt het.

Repatriëring 20-jarige Parweiz Sangari dan toch uitgesteld

Bewerkt door: Annelies De Becker -04/07/12, 00u20 - Bron: belga.be

De 20-jarige Afghaan Parweiz Sangari wordt vandaag dan toch niet op een vliegtuig naar zijn thuisland gezet. Dat zei zijn advocate Kati Verstrepen gisteravond. Eerder op de dag had de dienst Vreemdelingenzaken nog geweigerd een nieuwe asielaanvraag te behandelen omdat er onvoldoende nieuwe elementen zouden geweest zijn, maar daartegen gaan Parweiz en zijn advocate nu in beroep. Die zaak kan echter pas vanaf morgen worden gepleit.

© photo news.

"Het kan nog steeds alle kanten uit", blijft Verstrepen voorzichtig. "Maar aangezien de beroepsprocedure opschortend werkt, zal de repatriëring van woensdag al zeker niet plaatsvinden."

Volgens Verstrepen zal de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen nu moeten beslissen of er voldoende redenen zijn om de nieuwe asielaanvraag van Parweiz te bestuderen. Indien dat alsnog het geval is, zal de repatriëring voor onbepaalde duur worden uitgesteld. Of Parweiz dan weer kan vrijkomen, is niet duidelijk.

Indien de Raad oordeelt dat het dossier niet opnieuw behandeld moet worden, is het verhaal volgens Verstrepen allicht ten einde. Er blijft nog wel een nieuwe aanvraag tot regularisatie hangende, maar het is lang niet zeker dat die opschortend zou werken.

Beroep van Parweiz opnieuw afgewezen: hij moet het land uit

Bewerkt door: Steffi Ophalvens -05/07/12, 17u23 – Bron: belga.be

DM UPDATE De nieuwe asielaanvraag van de 20-jarige Afghaan Parweiz Sangari moet dan toch niet worden behandeld. Dat heeft de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen beslist na een beroepsprocedure die er eerder nog voor had gezorgd dat de repatriëring van Parweiz woensdag uitgesteld moest worden. Zijn advocate twijfelt nog over verdere stappen.

"Wat de asielaanvraag betreft is het nu einde verhaal", geeft advocate Kati Verstrepen aan. "Maar er is wel nog een regularisatieaanvraag hangende. Zowel de dienst Vreemdelingenzaken als staatssecretaris Maggie De Block kunnen nog beslissen om Parweiz alsnog te laten blijven."

Die laatste procedure werkt weliswaar niet opschortend, wat in theorie betekent dat er nu een nieuwe datum kan gezocht worden voor de repatriëring. Volgens Verstrepen heeft Parweiz echter de garantie gekregen dat er een uitspraak zal komen voor de uitwijzing effectief plaatsvindt.

Europees Hof

Intussen overweegt Verstrepen nog verdere gerechtelijke stappen. "Ik ben van mening dat er bij de afwijzing van het behandelen van de asielaanvraag een aantal regels overtreden zijn wat betreft de rechten van de mens", zegt ze. "Mogelijk stappen we dus nog naar het Europees Hof. Ook die procedure werkt niet opschortend, maar we kunnen wel vragen om de zaak bij hoogdringendheid te behandelen zodat er toch nog een oordeel komt voor de repatriëring."

De 20-jarige Parweiz verblijft al sinds 2008 in ons land, nadat zijn vader zou zijn vermoord bij een afrekening. Hij zou goed geïntegreerd zijn en een gezin uit Boechout wil hem graag adopteren.

Ook Europees Hof wijst verzoek Parweiz Sangari af

Bewerkt door: Karen Van Eyken -06/07/12, 21u06 – Bron: belga.be

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft vanavond al geoordeeld dat er geen sprake is van mensenrechtenschendingen bij de beslissing om de nieuwe asielaanvraag van Parweiz Sangari niet te behandelen. Dat meldt de advocate van Parweiz, Kati Verstrepen. Volgens meester Verstrepen zijn nu echt alle juridische mogelijkheden uitgeput, wat betekent dat de repatriëring maandagochtend om 06.15 uur zoals gepland zal kunnen doorgaan.

"Dat is uiteraard een erg zware beslissing om dragen", zegt Verstrepen in naam van Parweiz en het gezin dat hem wilde adopteren. "We vinden het vooral eigenaardig dat de asielaanvraag niet meer bekeken wordt, hoewel er een brief is opgedoken van de oom van Parweiz die inhoudelijk niet wordt betwist. Men heeft enkel een weigering uitgesproken om formele redenen, namelijk omdat de brief er in theorie al in 2008 moest zijn om mee te tellen in het dossier."

Volgens Verstrepen beseft de Dienst Vreemdelingenzaken maar al te goed dat Parweiz in Afghanistan gevaar loopt, maar weerhoudt dat hen er toch niet van hem uit te wijzen.

De advocate begrijpt naar eigen zeggen ook niet dat voor Parweiz geen uitzondering kan worden gemaakt in het kader van de regularisatie. "Voor Scott Manyo kon dat blijkbaar wel, en de beide dossiers zijn volledig gelijklopend."

Facebook-actie laatste hoop voor Parweiz Sangari

Tom Windey -08/07/12, 09u06

De vooruitzichten voor de 20-jarige asielzoeker Parweiz Sangari en zijn pleegmoeder Ruth Vanhoutte zijn bepaald somber. Volgens plan wordt de jongeman morgen op een vliegtuig naar Afghanistan gezet, al biedt een Facebookactie nog een laatste sprankeltje hoop.

Nadat de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen in beroep besliste dat Parweiz Sangari ons land moet verlaten, en de jonge Afghaan geen gehoor vond bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, wacht hij in het gesloten asielcentrum van Merksplas op zijn gedwongen terugkeer naar Afghanistan.

"Moordenaars vrezen bloedwraak"

Sangari zegt voor zijn leven te vrezen als hij naar dat land moet terugkeren. Voor de jongen in 2008 in België aankwam, werd zijn vader in Afghanistan vermoord, het huis van de familie werd in brand gestoken en Sangari zelf raakte daarbij gewond.

Momenteel weet hij niet waarheen in Kaboel en heeft hij nauwelijks weet van familieleden daar. Een oom zou hem bij aankomst moeten opwachten, maar die liet niets meer van zich horen. Bovendien zegt Sangari dat de moordenaars van zijn vader - die verwachten dat hij op bloedwraak uit zal zijn - hem naar het leven zullen staan.

Een opmerkelijk initiatief om de uitwijzing van de jonge Afghaan alsnog in ons land te houden, is de Facebookpagina People4Parwais. Via dit sociale-media-initiatief hoopt men genoeg mensen in beweging te krijgen om op het beleid te wegen en de uitwijzing in laatste instantie alsnog te verhinderen.

Uitwijzing Parweiz "verloopt volgens plan"

Bewerkt door: Stijn Vossen, Steven Peeters, Astrid Snoeys –09/07/12, 17u25 – Bron: belga.be

Parweiz Sangari.

DM UPDATE De federale politie bevestigt dat Parweiz Sangari wel degelijk op de vlucht Schiphol-Bahrein zit en dat zijn uitwijzing volgens plan verloopt. Eerder deze dag waren er protestacties aan het kabinet van staatssecretaris voor Asiel en Migratie Maggie De Block (Open Vld). Ze klopten aan bij het kabinet, maar bleven voor een gesloten deur staan. Ook op de luchthavens van Zaventem en Amsterdam vonden er acties plaats.

De actie is een initiatief van de Jong Socialisten die zich afvragen of Maggie De Block vanavond goed zal kunnen slapen met de gedachte dat Parweiz bij aankomst in Kaboel zal moeten vrezen voor zijn leven, klinkt het. Onder de manifestanten was Vlaams parlementslid Jan Roegiers (sp.a) aanwezig, net als acteur Dirk Tuypens. De PVDA-lijsttrekker in Mechelen had het over een "compleet fout asielbeleid".

Staatssecretaris Maggie De Block (Open Vld) maakt geen uitzondering voor Parweiz, wat ze eerder wel deed voor de Kameroener Scott Manyo (19). Nu zijn regularisatieaanvraag is afgewezen heeft de Dienst Vreemdelingenzaken veel sneller dan verwacht een vlucht naar Kaboel geregeld.

Bevestiging

Op Brussels Airport werd vanochtend ook actiegevoerd waarbij passagiers zijn aangesproken om te protesteren tegen het feit dat Sangari aan boord van hun vlucht zit. De reis gaat via Amsterdam en Bahrein. Pleegmoeder Ruth Van Houtte was eveneens in Zaventem en deelde er flyers uit aan de medepassagiers van Parweiz, met de vraag om te protesteren en haar op de hoogte te houden van het verloop van de reis.

"We wilden de mensen bewust maken van de situatie van Parweiz, maar de meesten bleken al goed op de hoogte", zegt Van Houtte, die nog steeds wacht op een bevestiging dat Parweiz effectief vertrokken is. "De protestactie aan het kabinet van Maggie De Block is natuurlijk een erg sympathiek initiatief, maar ik vrees dat het te laat zal komen", aldus Van Houtte. "De staatssecretaris heeft

gisteren nog herhaald dat ze niet tussenbeide zou komen."

Schiphol

Ook een protestactie op Schiphol tegen de uitwijzing van de jonge Afghaan Parweiz Sangari haalde weinig uit. De vlucht Amsterdam-Bahrein is vandaag vertrokken om 13.42 uur, zoals gepland. Volgens de actievoerders wijst alles erop dat de jongen op de tweede vlucht zit.

De federale politie bevestigt dat Parweiz wel degelijk op de vlucht Schiphol-Bahrein zit en dat zijn uitwijzing volgens plan verloopt. Vanuit Bahrein, waar wat wachttijd zal zijn, vliegt de jonge Afghaan dan verder naar de Afghaanse hoofdstad Kaboel, de eindbestemming.

Procedureslag

De uitwijzing van Parweiz komt er na een lange procedureslag waarbij vorige week nog zowel een regularisatie- als een asielaanvraag werden afgewezen. Ook het Europees Hof gaf Parweiz ongelijk. De jonge Afghaan verbleef sinds 2008 in ons land, nadat zijn vader zou zijn vermoord bij een afrekening. Hij zou vlot Nederlands spreken en volgt een opleiding tot lasser. Volgens zijn pleeggezin, dat hem wilde adopteren, loopt hij in zijn thuisland groot gevaar.

Belgische ambassade in Kaboel ontvangt Parweiz

Bewerkt door: Peter Luysterborg -11/07/12, 12u59 - Bron: belga.be

De uitgewezen Afghaan Parweiz Sangari heeft vandaag een gesprek gehad met de Belgische ambassadeur in Kaboel. Die beloofde zo snel mogelijk de nodige documenten door te spelen aan de Afghaanse autoriteiten, zodat die hem snel officiële papieren kunnen geven. Dat is momenteel zijn grootste probleem, zo valt te horen bij Buitenlandse Zaken.

Sangari liet dinsdagavond nog zelf weten dat hij woensdag alweer op straat staat, aangezien zijn tante het te gevaarlijk vindt om hem lang onderdak te geven. In een hotel kan hij echter niet terecht aangezien hij niet over de nodige papieren beschikt.

"Zijn grootste probleem is momenteel het gebrek aan documenten", bevestigt Buitenlandse Zaken na het gesprek. De Belgische ambassade wil dan ook helpen door de nodige papieren vanuit Brussel zo snel mogelijk bij de Afghaanse autoriteiten te krijgen. "In de mate van onze bevoegdheden staan we open voor een pragmatische oplossing voor al zijn administratieve problemen", klinkt het nog. Ook de manoeuvreerruimte van de ambassade is echter beperkt.

Groot onrecht

Ondertussen hebben een veertigtal mensen vanmiddag actie gevoerd aan het kabinet van staatssecretaris voor Asiel en Migratie Maggie De Block. Ze eisen de onmiddellijke terugkeer van Parweiz Sangari. Volgens de actievoerders verkeert Parweiz in levensgevaar, zeker nu gebleken is dat hij niet bij zijn familie kan verblijven. "De uitwijzing van Parweiz was een groot onrecht", zegt Riet Dhondt, die het initiatief nam voor de actie.

"We aanvaarden niet dat de staatssecretaris geweigerd heeft een uitzondering te maken voor een

jongeman die perfect geïntegreerd is, Nederlands spreekt, een opleiding gevolgd heeft, gewerkt heeft en belastingen betaald heeft." De actievoerders willen dat de jonge Afghaan onmiddellijk naar België kan terugkeren. "We hebben Maggie De Block een vliegticket gekocht waarmee ze op 13 juli naar Afghanistan kan vertrekken en ze mag pas terugkeren als ze Parweiz meebrengt naar België."

Nieuwe uitwijzing

Het protest beperkt zich evenwel niet tot het geval van Parweiz. "Zoals hij zijn er nog tientallen Afghanen die dreigen uitgewezen te worden naar een land waar het bommen regent", zegt mensenrechtenactiviste Sofie Van Noppen. Zo staat volgens de actievoerders zaterdag al een nieuwe uitwijzing gepland, van de 24-jarige Hafiz, eveneens een Afghaan die al vier jaar in België verblijft. Een eerste poging om de man uit te wijzen, mislukte en zaterdagochtend zou een tweede poging plaatsvinden, met een KLM-vlucht vanop de luchthaven Brussels Airport. De actievoerders mobiliseren om die uitwijzing te verhinderen.

Parweiz koestert (valse) hoop op terugkeer naar België

Bewerkt door: Astrid Snoeys -12/07/12, 11u03 - Bron: De Standaard

© Archiefoto. Parweiz Sangari.

Parweiz Sangari, de jonge Afghaan die begin deze week verplicht terugkeerde naar Kaboel, koestert nog steeds hoop om zich in België te vestigen. Hij bezocht gisteren de Belgische ambassade in Kaboel, waar ambassadeur Lastschenko hem herhaaldelijk de idee van een terugkeer naar België uit het hoofd probeerde te praten. Dat meldt de website van De Standaard.

Parweiz lijkt nog steeds overtuigd een terugreis naar België te kunnen maken en zich hier te vestigen. "Zodra ik mijn pas heb, reis ik naar België", aldus Parweiz. "Daar gaan mijn nieuwe moeder en mijn vrienden een nieuwe asielaanvraag voor mij indienen."

De Belgische ambassadeur probeerde Parweiz er nochtans herhaaldelijk van te overtuigen zijn toekomst in de Afghaanse hoofdstad uit te bouwen en zich niet langer te fixeren op België. De

ambassadeur drong er ook op aan dat Parweiz bij zijn tante en oom zou verblijven, omdat een overnachting in de ambassade onmogelijk was. Zijn tante nam hem gisteren, na lang aandringen, opnieuw in huis.

De ambassade zal Parweiz wel helpen bij het bemachtigen van een paspoort, aangezien de jongen momenteel niet over de juiste papieren beschikt. Daarna wordt er ook een job voor Parweiz gezocht. Hij spreekt immers Nederlands, Engels en de lokale taal.
